

funt tam profundū. τερηλική vel τερηλική machina tractoria versatilisque, qua hominum vel animalium opera versantur atque aguntur.

Φύσις δὲ ἐστὶν ἐν τῇ γῆ ὑμέτη ἢ θυμὸν πολὺ. Peñimè in Aldino codice γάμοσ legitur. Nascitur θυμὸν thymum locis in quibus aut pluvia non cadit, aut saltem raro pluit, quod imbribus flos lædatur, ac amittatur, ut Plinius lib. 2 I. cap. 10. ait vide lib. 16. cap. 2. histor. ubi Thymi historiam recenset.

Ἀλλὰ πρὸς τὴν ἀδελον. Plinius majorem ferarum partem in Africa non bibere tradit lib. 8. cap. 73. In Africa major pars ferarum æstate non bibunt, inopia imbrium: quam ob causam capri mures Libyci, si biberint, moriuntur. Mirabitur quis, qui fiat, quod in Africa feræ ætate non bibant, cum Galenus & Alexander sitiim ex his duabus causis fieri afferant, ἢ ἐκ πολλῆς θερμότητος, ἢ ἐκ πολλῆς ξηρότητος ἐκ βοσκητοσύνης τῶν ὑγρῶν κρεττῶν ἐπι τῶν υἱενοσάντων; Ex multa caliditate & siccitate humidum depascente, velut in iis qui jejunturunt. Dicendum, feras non bibere in Africa, (si modo vera narrantur) ob consuetudinem. Aquæ enim per ætatem in Africa nullæ, ideoque id in consuetudinem ivisse.

Παροδὲ τριτὴν ἢ τετάρτην, &c. Plinius lib. 8. cap. 28. Camelis quatrinduo sitiim tolerant, implenturque cum bibendi occasio est, & in præteritum & in futurum obturbata proculcatione prius aqua; aliter potu non gaudent.

Τὰ δὲ τῶν ζῴων εἶναι ὀφίωσ, &c. Plinius libr. 8. cap. 72. Serpentes cum occasio est, vinum precipue appetunt, cum alioquin exiguo indigeant potu. Eadem minime & penè nulla cibo, cum adferantur incluse. Sicuti araneæ quoque, alioquin suctu viventes. Ideo nullum interit fame aut siti venenatum.

Ὅτι τὸν ὄνον. Iego cum doctiff. Constantino, ὄνον ἰδίως τῶν τε. ὅς ἐστι παρὰ ἡμῶν γίνεται πολυπόου τὴν ἐκ μύλων συνφαιεθῆναι, ut Magnus corrigat Scaliger. Ὅσον cave asinum, vulgarem vel Indicum hoc loco, significare credas. Ὅσον insectum exiguum multipes, coloris fusci & subcinericii, cutis d' callo compacti, quod contactu sese complicans, rotundatur, ut pilula appareat, locis humidis, uliginosiq; generatur. Græcis etiam ὀνίσκος, κροκόεισ, πολυπόου, κύαμος. vel conjunctim ὄνον πολυπόου ἢ κροκοειδὲς dicitur. Scribonius Largus cap. 39. Item bestioliæ multorum pedum (quæ γὰρ conduplicant se in orbem pile rotundissime similem κροκοειδὸν ὄνον aut πολυπόου Græci hoc genus animalium vocant) oleo domestico complures infervescunt vase ferreo, benefaciunt. Latinis multipeda, cutio, porcellio. Cælius Aurelianus tardor. passion. lib. 1. cap. 4. Vel porcelliones supra memorati quos ὀνίσκος ὀνίσκος appellant. Idem eodem capite; cancri & porcelliones, hoc est, animalia quæ humedibus & aquosis locis sæpe nascuntur, à Græcis appellata ὀνίσκος ὀνίσκος. Dixi legendum συνφαιεθῆναι, quod vel ex Scribonii loco citato constat, cum inquit, conduplicant in orbem pile rotundissime similem. Idem ex Galeno lib. 3. πῦρ τῶν ποσῶν cap. 1. ὀνίσκος τῶν κροκοειδῶν (Scribo ὀνίσκος τῶν κροκοειδῶν) ζῴον δὲ ἐστὶ πολυπόου ἐν τοῖς ὑδρογῆσι ἀγρῶσι, ἐν δὲ τοῖς κροκόεισι γινώσκουσι, ἢ τῶν δακτύλων ἐπιρῆσι συνφαιεθῆναι ἰδ est, porcellionis domestici. Est autem animal multipes, in aquarum vasibus & sterquiliniis enascens, quod ad digitum contactum in orbem vel pile modum se contrahit. Male vertunt asellorum domesticorum. Afellus stellæ duæ in signo cancri, vel piscis, vel asinus parvus, qui in orbem non contrahuntur. Idem Galenus lib. II. simpl. cap. de draconi marino, ubi animalculum, vel potius insectum de quo agimus, κύαμος vocari tradit. τῶν κροκοειδῶν ὀνίσκος. ἴσι δὲ ζῴα κῖ, τὴν εἰς ἰατρῶν σύνθεσιν, ἢ τὴν ὀνομαζομένην τῶν παρὰ ἡμῶν κύαμος. ἐπειδὴ τῶν παρὰ ἡμῶν τοῖς ἰατροῖς κύαμος εἶναι, ὅταν ἰατροὶ συνφαιεθῶσι, φασὶν κῖ τὴν χροῶν ὄντι ἐπι δὲ τῆς ἀγροκίας ἐστὶν ἰδέσθαι πολλοὺς τοῦτος γενόμενους ὑπὸ τῆς ὑδρογῆσ. αἱ δὲ τῶν κροκοειδῶν κροκοειδῶν τὸ ὄνον εἰ ἀγρογῆσι, κροκοειδῶν δὲ ὡς τῶν πολλῶν σίων τῆς ἰσίας. Et iis quos vocant porcelliones. ea animalia in globum sese contrahunt, vocantque ea apud nos cyamos sive fabas, quandoquidem esculentis fabis sunt persimilia, ubi sese videlicet in globum convolverint, colore fusco. Porro in agro complures videre est natos sub situlis, quibus à fontibus iustici aquam comportant, deponuntque eas juxta focum. Plura de hoc animali cap. 7. hujus libri. Ex locis jam allatis non solum constat, male Gazam ὄνον vermẽ credere, sed etiam legendum ἀνὴρ συνφαιεθῆναι, συνφαιεθῆναι conglobans sese; insuper animal sive insectum esse ὄνον quale delineavimus.

Ὅθεν δὲ τῶν Διόνυσου, &c. Hujus fabellæ meminit Strabon lib. 15. sed non ortum Dionysium sive Bacchum in monte Mero narrat, verum prope Merum urbem Mysiam condidisse. ἐκ δὲ τῶν πτωχῶν Νύσσαίους δὴ πρὸς Ἰνδὸν ὡς συνφαιεθῆναι & πόλιν παρὰ αὐτοῖς Νύσσα Διόνυσου κτίσασιν, καὶ ὄνον

τὸ ὑπὲρ τῆς πόλεως Μηρῶν, ἀπασσέμενοι ἔτι αὐτῶν κροκοειδῶν ἐπιπύλλον. οὐδὲ πρὸ τῆς τελευτῆς ἀπασσέμενοι ὡς ὁ βότρυς περὶ ἀπασσέμενα δὲ τὸν ὄνον ἐξ ὧν τῶν ἀπασσέμενων. Ex his autem Nyssaos quosdam nominarunt, & Nyssam urbem à Baccho conditam, & montem urbi imminentem nomine Merum, id est semur, denominaverunt: argumento hederae ibi nascentis & vitis, quamquam fructum hæc ad maturitatem ibi non perducit: nam racemus priusquam matureseat (colorem mutet) defluit propter imbrum abundantiam. Miror Theophrastum non tradidisse, in monte hoc hederam fructus maturos non reddere. In solo hoc monte apud Indos hederam nasci, auctor Arrianus libr. 5. de expedit. Alexand. Νύσσα τε οὐδὲ ἐκείσε τῶν πόλιν ἐ Διόνυσου ὄνον τῆς τερηλικῆς Νύσσα, καὶ τῶν χροῶν Νύσσαίους. τὸ δὲ ἐστὶν ὄνον, ἢ παρὰ πηλείων ἐστὶ τῆς πόλεως, καὶ τῶν Μηρῶν ἐπιπύλλον Διόνυσου, ἐπὶ δὴ κῖ τὸ μῦθος. ἐν μηρῶν τῶν Διός κροκοειδῶν καὶ ἐκ τούτου ἰδὲ ἴδωμεν τε ἐκείθεν τῶν Νύσσα. ἔστι αὐτὸν αὐτοῖσι. ἔστι κροκοειδῶν καλοῦσιν. τῆς δὲ ἐκ Διόνυσου οἰκίσεως, καὶ τὸ δὲ ἐστὶν ζῴον τε κροκοειδῶν. κίττος γὰρ οὐκ ἄλλα τῆς Ἰνδῶν γῆς φύσεως, παρὰ ἡμῶν φύσιν. Nyssam autem vocavit urbem (Bacchus) à nutrice Nyssa, & provinciam Nyssam. Montem vero qui urbi imminet Meron (hoc est semur) vocari voluit, quod secundum fabulas, in femore Iovis succreverit. Ex eo tempore liberam Nyssam incolimus, nostrisque legibus utentes compositè vivimus. Quod vero à Libero patre edificata sit, hoc etiam tibi (alloquitur Alexandrum Magnum Aucaphis Indiæ princeps) documento esse potest, quod nusquam alibi apud Indos hedera nascatur. Ex his constat, apud Indos in solo monte Mero hederam provenire, nec ortum Liberum patrem in hoc monte, sed prope eum urbem extruxisse, eamque à nutrice Nyssam vocasse; & huic urbi vicinum montem Merum, cui à Baccho nomen impositum, in memoriam, quod in femore Iovis succreverit, ut narrant fabularum auctores. Plinius lib. 6. cap. 21. Nec non & Nyssam urbem plerique Indiæ adscribunt montemque Merum, Libero patri sacrum. Unde origo fabule, Iovis famine (ita antiquus codex male edunt semine) editam (forte editi.) Non est editus in femore Iovis, sed incrementum in eo accepit, ut tradit Arrianus.

Διὸ καὶ ὁ Ἀλέξανδρος. Locus hic in Aldino & Basilienfi in hunc legitur sensum. Διὸ καὶ ὁ Ἀλέξανδρος ἐξ Ἰνδίας ποτὶ ἁπὼν ἐστρατεύμενος * εἶπα μὴ εἶναι ἔσθλα καὶ ἔσθλα τῶν ἄλλων ἐν Μεδίᾳ μόνον, &c. Corrigit Scaliger Iulius. ἐστρατεύμενος λέγουσιν καὶ αὐτὸς καὶ ἔσθλα εἶπα μὴ εἶναι, scilicet λέγουσιν, post nuntium montem, neque in cæteris Asia partibus, præterquam in Media. Idcirco dicas τῶν ἄλλων ἐν Μεδίᾳ μόνον. Vide doctiff. annotationes. Constantinus lacera hæc in hunc oblinuit modum. ἐστρατεύμενος κίττος καὶ αὐτὸς καὶ ἔσθλα ἐπορεύετο τὸ Διόνυσον μεμνημένος. τῶν δὲ ἄλλων (intellige τῆς Ἀσίας χωρῶν) μὴ εἶναι ἐν Μεδίᾳ μόνον. ἀπεκλείει γὰρ αὐτῶν ὅσην δόξα. Vide doctiffimas ejusdem lucubrations. Scribo, διὸ καὶ ὁ Ἀλέξανδρος ἐξ Ἰνδίας ποτὶ ἁπὼν ἐστρατεύμενος κίττος καὶ αὐτὸς καὶ ἔσθλα τῶν Διόνυσου ἀνευμένους. τῶν ἄλλων μὴ εἶναι, ἐν Μεδίᾳ μόνον. ἀπεκλείει γὰρ αὐτῶν ὅσην δόξα, ἔστιν ἰσχυρὸν πᾶσι τῶν πρὸ τούτου, id est, qua de causa Alexander, cum aliquando ex India descenderet, in memoriam Bacchi hedera ipse & exercitus coronatus ibat. In aliis autem Asiae locis non reperiri hederam, Media sola excepta, quippe in monte Mero quasi conclusam esse, regionemque ac ipsum montem ad Pontum aliquo modo pertinere. Harpalus vero magno, ardentique studio conatus fuit, sæpiusque tentavit ferere eam hortis Babyloniis, diligenterque coluit, sed nihil efficere potuit. Hæc enim nullo pacto vivere valebat, sicut reliqua quæ à Græciâ sunt advecta, quæ à Græciâ sunt advecta, &c. Vulgo vertunt. Qua de causa Alexander cum aliquando ex India descenderet, coronatus & ipse & exercitus ibat. Harpalus vero in media tantum locare eam contendit, ferendo sæpe hortis Babyloniis & curiose colendo, sed nihil efficere potuit. hæc enim nullo pacto vivere valebat, sicut reliqua quæ à Græciâ sunt advecta. Male vertendi occasionem Theodoro non tantum dedit codex corruptus, sed etiam Plinius lib. 16. cap. 34. ubi ait, Hedera jam dicitur in Asia nasci, Negaverat Theophrastus nec in India, nisi monte Mero. Quin & Harpalum omnimodo laborasse, ut fereret eam in Medis, frustra. Alexandri vero ob raritatem, ita coronato exercitu, victorem ex India rediisse, exemplo liberi patris; cujus Dei & nunc adornat thyrso, galeisque etiam, & scuta, in Thraciæ populis, in solemmibus sacris, &c. Nec Theophrasti verba satis fideliter interpretatur, nec historiam, ut apud Græcos reperitur, recenset. Nusquam dixit Theophrastus Harpalum tentasse in Media ferere hederam, sed in Babyloniis hortis. quod testatur Plutarchus libr. 3. sympol. quæst. 2. ubi hunc Theophrasti locum citat. ὁ δὲ λέγει τὸ εἶναι τὸν Θεοφράστου δὲ ἰσχυρὸν. Ἀλέξανδρου κελύσιναι. Ἐδαμικὸν δὲ ἴδωμεν τοῖς ἐν Βαβυλῶνι τῶν ἀπασσέμενων ἐκείθεν ἄρπηλον, μέλιτα δὲ τῶν ὄνων ἐπιπύλλον ἐστὶν. καὶ ἀπὸ φλογεθῆναι, τῶν ἀπασσέμενων καὶ ἀπὸ τῆς καὶ τῆς μέλιτος

ἡγεταμίζου τοῖς Φυτεῖς, μόνος ἐκ ἐδύλατο τὴν κίττον ἢ χύσθ, καὶ ὅτι πολ-
 λά τ' Ἀρπάλου περιγραμπευομένου καὶ ἀποφλοικευομένου ἀλλ' ἀ-
 πώδου καὶ καπιεθερίου, τῶν πυρώδης με αὐτὸς εἶναι, ἀπὸς πυρώδη δὲ
 μελινούχῳ γῆν, οὐ λαμβάνει κροσσὶν, ἀλλ' ἐξίταμίζου. Maximum
 argumentum est, quod Theophrastus narrat, jussum ab Ale-
 xandro Harpalum hortis qui erant in Babylone Græcas inse-
 rere plantas, solo iis in locis admodū fervido, aliosas & fo-
 liis luxuriantes, umbramque amantes herbas reliquis per-
 miscuisse; solam hederam non fuisse à solo receptam, quan-
 quam magno conatu, magnaue contentione, plantare eam
 Harpalus eniteretur, sed exsiccata periiisse. Quippe cali-
 da ipsa cum tellure calida temperari non potuit, sed periit.
 Non malè fecisset Plutarchus, si rationem, quam adfert
 cur herdera illic nasci noluerit, sibi servasset. Frivola en-
 nim, quàmque merito explodit magnus Scaliger. Vide
 quæ in libr. de causis. Ipsam nunc videamus, historiam.
 Hanc fusè narrat Arrianus loco supra citato, Ἀλιξανδρον
 δὲ πρὸς Ἰλασὸν ἰδὲν τὸν χύσθιν ὅπου πᾶσι καταμνημαίσετο τὸ Διονύσου
 οἱ Νυσοῖσι ἐπιμπελόν, ἐλθόντι ἐς τὸ ὄρεον τὸν Μηθρον ἐξω τοῖς ἐπι-
 ορῆσι ἰκπύουσι καὶ τῶν περικτῶ ἀρχαίαι, καὶ ἰδὲν κροσσὸν ἀνὰ πάλαιον καὶ
 δαίφνης τὸ ὄρεον, & ἀλση πάντοια & ἰδὲν σάκκιον & ἡσος ἐν αὐτῷ
 εἶναι ἡσος πάντοια. & τὸς Μακεδόνιας ἡδύας τὸν κροσσὸν ἰδόντες,
 οἷα δὲ διὰ μακροῦ ὄφθησε (οὐ γὰρ εἶναι ἐν τῇ Ἰνδῶν χύσθιν κροσσὸν, οὐ
 δὲ ἰσχυρῶς αὐτοῖς ἀμπελοὶ ἦσαν) σεφάνους ἀποουθῆ ἀπ' αὐτῷ ποιείσθαι,
 & σεφάνους, ὡς εἶχον ἰφουμοιωτάς, καὶ Διονύσου τὴν καὶ πᾶσι ἰπώ-
 νομαίσι τὸ θεοῦ ἀναγκλωυῖσας ἡσος αὐτῷ Ἀλιξανδρον τῷ Διονύσῳ,
 καὶ δὲ ἀρχαίαι ὁμοῦ ὅτι ἐξίταμίζου. οἱ δὲ καὶ τὰ δὲ ἀνέγνωσαν (ὡδὲ τῶ
 πρὸς τὸν αὐτῶ) πολλοὺς τῶν ἀμφ' αὐτῶν τῶν σὺν ἡμεληθῶν Μακε-
 δόνων τῶν τε κροσσῶ σεφαιορέιους, & τὸ τῇ καπιεθῆσι τῷ θεοῦ καπι-
 εθῆσαι τε ἀπὸς τοῦ Διονύσου, καὶ ἀναγκλωυῖσας τῶν θεῶν καὶ βακχόσας.
 Post hæc Alexandrum cupido cepit visenda illius urbis, in
 qua Nysæi monumenta quedam Liberi patris esse gloria-
 bantur. adeundi etiam montis Meri cum equitatu equorum,
 & pedicem agmine, ut montem hederam lauroque referentem,
 lucosque opacos omni ferarum genere abundantes videret.

**Laurus Serrata odora, pro-
 montorii bonæ spei.**

quæ provenit in regno Iacatra. Folia habet saturè viri-
 dia, densa, dura, nervosa, in oris æqualia vel undulata,
 oblonga, mucronata, sapore adstringenti, ex pediculis
 longis dependantia. Fructus cauliculis insidet, foris lan-
 uginosus, cordis forma, Exterior cortex crassus est, ut
 in amygdalis; sapore & adstrictione carens; intus nux
 osseam duritiem habet. Hæc foris obducitur alba carne,
 quæ gummeo lentore obducta est, cum viret venis di-
 stincta: quæ gustu dulcis est, anacardum planè forma re-
 fert. Tingunt Iavanæ mulieres hoc fructu capillos. Nu-
 cleus valde oleosus est; quem tritū exprimunt, & oleum
 lampadibus instruendis colligunt. Rami arboris verru-
 cis vel cotylidonibus sunt oblitī, fructus cum cortice lu-

Macedonibus hederam conspectum jucundum fuisse, quam ni-
 mirum à malto tempore non vidissent (neque enim Indorum
 regio hederam fert, ne ibi quidem vites sunt.) coronasque
 ex ea fecisse. & capita redimitos Baccho hymnos cantasse,
 variis cum appellationibus invocantes: Alexandrum Baccho
 sacrificium fecisse, & cum amicis epulatum esse. Tradunt
 etiam nonnulli (si cui hæc credibilia videntur) multos non
 obscuri nominis Macedones hederam coronatos in coepulo Dyo-
 nysii numine correptos, bacchantes discurrisse. Non itaq;
 Alexander ex India rediens hederam coronatus fuit, sed
 dum ad huc in ipsa esset India in honorem Bacchi mon-
 tem Merum coronatus adiit, vel in ipso monte coronam
 ex hederam imposuit.

Ὅσπερ τ' ἀλλὰ πᾶσι καὶ τῆς, &c. Ita legit Theodorus; sen-
 sus tamen postulat, ut recte Constantinus monet, legen-
 dum, ὁσπερ τ' ἀλλὰ πᾶσι καὶ τῆς. Sequitur enim, buxum & ti-
 liam summa adhibita colendi diligentia recepisse. Contra-
 rium Plinius libr. 6. cap. 21. ubi in India & laurum &
 buxum & vitem nasci ait. Nullamigitur opus adhibere
 curam. Verba Plinii; Item Aspagonas gentem, vitis &
 lauri & buxi pomorumque omnium in Græcia nascentium
 fertilem.

Ἐπεὶ δὲ ἴδια φέρει, &c. Hoc loco plantas quasdam In-
 dicas describemus, quarum icones, ex India Orientali
 doctiff. & reverendissimus Pastor ac Medicus Iustus
 Heurnius, misit fratri Otthoni Heurnio medicinæ Do-
 ctori, ejusdemque artis, Anatomix, & Chirurgiæ Pro-
 fessori in Academia Lugduno-Batava primario, à quo
 has describendas accepimus. Istis itaque magni Ioan-
 nis Heurnii filii grates agere de his debent, qui stu-
 dium botanicum colunt. Prima planta est ficus sinensis,
 de qua capite sequenti 12. Laurus serrata promontorii
 bonæ spei. Hæc à vulgari lauro tenuifolia, tantum foliis
 serratis differre videtur: nullas addidit notas. Nux oleosa,

Nucleus cum cortice.

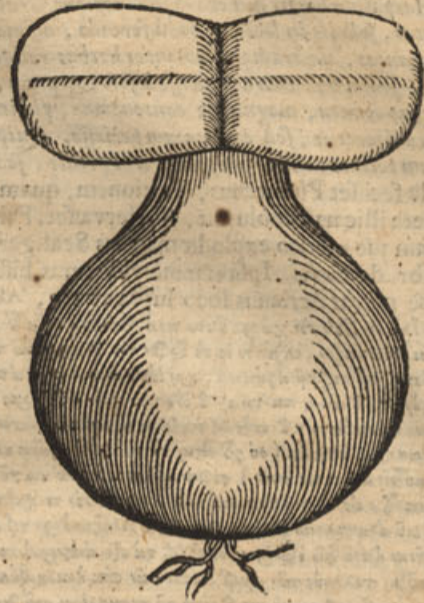
glandis nucis nondum excorticatæ magnitudinem æ-
 quat.
 Langoas. Flos oblongus phœniceus, galericulatus, in-
 teriora tria foliola lutea, in extremitatibus saturè phœ-
 nicea. quorum unum phœniceo striatum est, alterum sta-
 mineum appendiculum habet. Foliis constat octo: tria
 exteriora obsolete coloris sunt: semina rotunda, sed quo-
 dammodo angularia habet, quorum quatuor conti-
 nentur capsis triangularibus echinosis, loculis distincta.
 caulis rotundus; quandoque una parte planus, intus so-
 lidus, in tres cubitus & ultra assurgit; caulium propagi-
 nes è vaginulis oriuntur. Inveni in paludosis & prope ri-
 pam fluminis, folia quandoque cubitum longa, spitha-
 mna

Langoas.

mum lata habet, nervis evidentibus notata, marginibus aequalia; costa horum media crassa & succulenta est. Succus cum aceto potus potenter abortum movet, & menses ciet.

Folia Tulipæ promontorii bonæ spei.

Tulipa Capensis, five promontorii bonæ spei; bulbura pugno majorem habet, ex squamis crassis confectum, qui nauseabundum odorem emittit. Ante folia flos è bulbo Aprilimense erumpit, qui phœnicei coloris visui gratus est; ferè quinis constans foliis oblongis, latiusculis, crassis, & in summo orbiculatis. Floris cavitas staminibus ex rubro albicantibus repletur; quibus insident appendicula crocea: flos cauli spithamum longo, rotundo insistit, qui fundi albi maculis guttisque purpureis variegatus est. Nascitur locis montanis. Folia lata crassaq; habet. Flore defluente, semina in umbella habet, multis acinis purpureis, quæ grana duo vel tria singula continent, ex staminibus eminentibus,

Tulip promaontorii bonæ spei.

Verbena Indica lanuginosa.

Planta

Planta sine nomine. Hanc placet *verbenam lanuginosam Indicam* vocare, quæ his verbis ab Heurnio describitur. Folia habet oblonga, ambitu incisa, in extremo obtusè mucronata, lanuginosa, inodora, propè radicem crebriora; caulem rotundum, semicubitalem; cauli orbiculatim assurgunt flosculi parvuli, coloris obscure phœnicei, quinque foliorum, racematim ex caliculis subluteis protrusi, inodori; radix fibrosa. Floret Aprili, id est, autumnu in illis regionibus initio.

Sedum arborescens promontorii bonæ spei:

Sedum arborescens promontorii bonæ spei. *Sedum arborescens* folia digitum ferè crassa, ex viridi albicantia habet, volæ manus fermè magnitudine.

Fritillaria crassa promontorii bonæ spei,

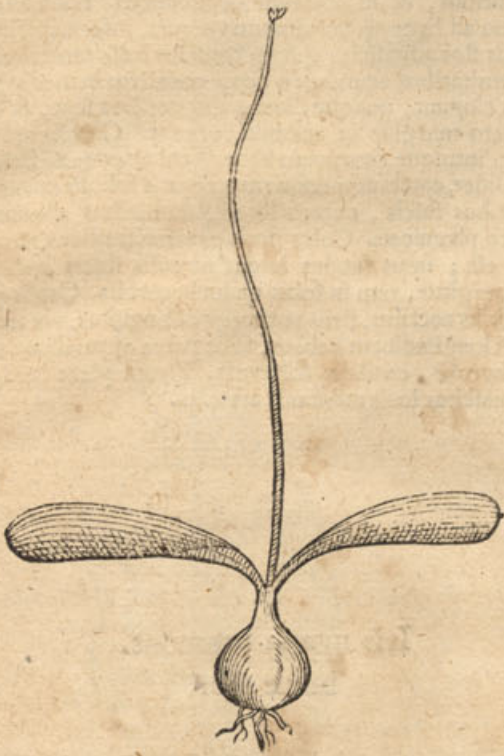
Fritillaria crassa (*dentillariz* species videtur) promontorii bonæ spei vel Soldanica à loco, foliorum loco excrefcentias habet digiti longitudine & crassitie succulenta, angulis rupium instar præruptis, circumquaque eminentibus, & in aculeum definentibus. Folia hæc in summo ad livorem purpureum vergunt, inferius viridia; quibus flos adnascitur quinque; constans foliis tenacibus, in extremitatibus acuminatis; quæ corollam in medio positam cingunt, quaque illum attingunt lata sunt, & orbiculato margine in acumen vergunt. Corolla protuberat, intusque concavum habet, cui alter quasi flosculus insidet, constans quinque mucronatis foliolis in extremitatibus fuscis, cætera luteis, staminibus aliquot in centro phœniceis. Color floris exterius sordidus, purpureus est; intus fundus luteus maculis fuscis undique conspergitur, tam in foliis quam in corolla. Caulis quo flos foliis necitur, striis purpureis distinguitur, vix semidigiti longitudinem habens, folia parva appendice radici tuberosæ, candidæ cohærent. Planta plane inodora est, nascitur locis montanis arenosis.

Iris uvaria promontorii bonæ spei.

Iris uvaria: Florem habet coloris phœnicei, qui tittulis deorsim propendentibus, capitelli vel cunei formam habet. caulis bicubitalis, rotundus fusci coloris; folia longa, digitum lata, utroque latere acuta glandioli forma; flos foetidi odoris est. nascitur locis paludosis.

Vtricaria.

Vtricaria: Cui folia, quæ bina habet, utribus inflatis similia sunt, & nervosa; radix bulbosa ex duobus bulbulis compacta (icon unam tantum exprimit) ex singulis uno prodeunte folliculo. Nascitur in promont. bonæ spei.

Nummularia mucronata promont.
bon. spei.

Nummularia mucronata, folia habet lanuginosa.

Acetosa bulbosa.

Acetosa bulbosa spithamæ altitudinem habet; folia dilute viridis coloris duriuscula habet, & complicata, longa & angusta, quæ quinque vel sex vel vario numero, ex summo cauliculi exoriuntur, caule ceterum foliis orbo; radix bulbosa, externè lutea.

Trifolium bulbosum flore albo
promont. bonæ spei.

Trifolium bulbosum: folia tria in unoquoque pediculo crassiuscula, saporis aciduli habet: bulbus ejus oblongus est, cortice nigricante; flos albus, quinis, senisve foliis constat. Et hæ sunt plantæ, quas à Clariss. Heurnio accepi.

Lucanus Herculem diripiuisse aurea mala ac Athenas tulisse memorat,

Abstulit arboribus pretium nemorique laborem Alcides, passusque inopes sine pondere ramos, Retulit Argolico fulgentia mala Tyranno.

Fabulantur etiam Atalantam Schœni filiam tribus matris Hesperidum captam fuisse, quæ Venus dederat Hippomeni, cum nuptiæ ejus victori, at mors victo præponeretur: quare non solum Hercules malis Hesperidum aureis potitus fuit.

Theocrytus eidyli. 3.

Ἰππομένης ἄρα δὴ τὸν παρθένον, ἤθελε γάμαι· Μᾶλ' ἐν χερσὶν ἐλάων δρόμον ἄνυσεν· αἰδ' Ἀταλάντα ὧς ἴδεν, αἰς ἐμάνη, αἰς ἐ βαθρὺν αἰετ' ἔρωτα.

Hippomenes cum virginem cuperet ducere, Poma in manus accipiens, cursum perfecit; verū Atalanta Vi vidit, ut insanit, ut in profundum incidit amore.

Fabulam hanc Scholiastes his narrat verbis, ὁ ἄριστος Ἰππομένης τὸ Σχοιεύς Ἀταλάντης τὴν δευτερίαν ἐραδίαν, Ἀφροδίτης συνέχευσε ἔδωκεν ἐπὶ τῆν ἀργαία, ἢ γὰρ ἴδεν τὸν ἀγωνιστὴν τὸν δρόμον ἠπίθηνται θήσκειν, ἢ ἀπεχαιρέτην δρόμον, λαμβάνων τὴν χερσίν. ἔχων οὖν ὡς τῆς Θεῆς μήλα χρυσᾶ ἔτι τῶν Ἑσπερίδων κήπου, τὸν δρόμον ἔβηκεν ἔκαστον αὐτῶν. οὕτω δὲ ἀγρολογούμενης τῆς κέρως ἐπὶ τῆ τῶν μήλων συλλογῆν, ἐκείνην. λαθὼν δ' αὐτῶν γυναικὶ μετεμφορῶν εἰς λίσσην, &c. Aureus Hippomenes Schœnei filius Atalantæ cursoris amore captus, adjuvante Venere certamen cursus inivit. Mos erat quod inferior in certamine cursorio moreretur, vel si victor foret, amasiam uxorem duceret: Mala itaque aurea, ex borto Hesperidum quæ à Dea acceperat, eorum quandoque unum spargebat in certamine cursorio. In hisce colligendis dum amasia occupata est, devincitur. Ille itaque illam uxorem ducens, mutatus est in leonem. Aureum malum apud veteres amoris fuit tessera, Venerique dicatum. Hac de causa Theocrytus, Virgilius, & cæteri amoris munus fecere.

Theocr. eidyli. 5.

Βάλλει καὶ μάλοισι τὸν αἰπόλον Κλεαρίστῃ, Τὰς αἰγὰς παρελὼντα καὶ αἰδύ π ποπυλιάσσει

Petit Ἔ malis caprarium Clearista, Capras præter agentem, Ἔ suave aliquid admurmurat.

Idem eidyli. 6.

Βάλλει τῷ Πολύφωμῃ τὸ πῖμνιον ἢ Γαλατῆας Μάλοισιν δυσέρωτα τὸν αἰπόλον ἄνδρα καλεῖσθαι.

Petit tibi Polypheme gregem ovium Galatea Pomis, amori difficilem caprarium virum vocant.

Scholiast. βάλλει καὶ μάλοισι περιεχταί με εἰς ἱρωτῆ ὑπαράσσει τὸ γὰρ μάλοισι βάλλειν ἐπὶ τούτοις ἔλασον. petit malis, id est, tenet me in amorem pellicere, Mos enim erat illis petere malis.

Virg.

Malo me Galatea petit lasciva puella.

Fabularum satis, inquirendum, quale malum fuerit, quod aureum aut Hesperidum vocarunt. Qui citrium existimant, his fere utuntur argumentis. Primum ex Athenæo habent; apud quem hæc lib. 2. reperitur, ubi disputat an citriū antiquis cognitum. Αἰμιλιανὸς δ' ἰλιζάν Ιουβαν τὴν Μαυροσύνην βασιλίαν, ἄνδρα πολυμαθέστατον ἐν τῆς ἐπὶ Λιβύης συχρημάσει, μνημονοῦσιν ἔκαστον, καλεῖσθαι φάσκον αὐτὸ παρὰ τοῖς Λίβυσι μάλοισι Ἑσπερίδων, ἀφ' ὧν ἔστι Ἡερμελῖα κρημίσση εἰς τὴν Ἑλλάδα, τὰ χρυσᾶ δὲ τῶν ἰδίων λεγόμενα μήλα. Tum Æmilianus Iubam dixit Mauritanie regem, virum doctissimum, in suis de Libya commentariis facta citri mentione, scripsisse apud Libyas id vocari Hesperidum malum, inde Herculem in Græciam transtulisse, aureaque vocata fuisse ejus arboris mala, ob coloris speciem. Aliud argumentum ex Antiphane in Boeotio petunt, cujus versus apud eundem reperiuntur Athenæum. Ἀνηφάνης γὰρ ἐν βοιωπῶ.

Καὶ ἐπὶ μὲν ὄψου γ' ἠλίθιον τὸ καὶ λέγειν Ὡσαυτὸς ἀπαλήσους. ἀλλὰ ταυτὶ λάμβανε Παρθένε τὰ μήλα. καλὰ γὰρ δῆτ' ὦ θεοί. Νεωτὶ γὰρ τὸ ἀπέρμα τοῦτ' ἀφινυδρὸν Εἰς τὰς Ἀθήνας ἐστὶ ὡρᾶ ἔστι βασιλείας, Παρ' Ἑσπερίδων ἄμλου γενῆ τῶν Φασφύρον, Φασὶν τὰ χρυσᾶ μήλα ταῦτ' εἶναι τρία Μόν'. ἔστιν ὀλίγον τὸ καλὸν, ἔστι πανταχοῦ Καὶ πῖμνιον.

A. de opsonio quidē stultū est quicquam apud vos dicere, Tanquam ad insatiabiles, sed hæc accipe O virgo mala. B. pulchra sanè. A. pulchra quidē dii boni Nuper semen hoc pervenit Athenas à magno Persarum rege. B. Ab Hesperidiabus credidi, sic mihi lucifera propitia sit: Aurea hæc mala tria esse inquit Tantummodo. A. paucum est quod pulchrum ἔστι ubi vis In honore.

Adferunt & alias rationes ex eodem Athenæo, Ἑσπερίδων δ' ἡμῶν οὕτως καλεῖσθαι πρὸς φησι Τιμαχίδας ἐν τῷ τε περὶ τῶν εἰπων, καὶ ἐν Λακεδαιμόνι ὡρᾶ πρὸς τῶν φησι Πάμφιλος τῶν τε. εὐσομα δὲ εἶναι καὶ ἄσπρωτα, καλεῖσθαι δ' Ἑσπερίδων μήλα. Hæc corrupta esse nemo inficias ibit. Vertunt, Ac præterea mala quedam Hesperidum nominari, sicut ἔστι Τιμαχίδας lib. 4. cæne testatus, apud Lacedæmonios illa diis apponi: Pamphilus vero suaviter olere tradit, sed in cibos non admitti, vocariq; Hesperidū mala. Emendavit Dalecampius ἐν τῷ περὶ τῶν εἰπων, memor laudari l. 7. Timachidam ἐν τῷ ἐπιτάμῳ δ' εἰπῶν. Hæc non arridet Cafaubono, qui verba citata grave vulnus accepisse scribit, ac deesse verba Timachidæ: præterea anacoluthon esse in auctoris oratione. Nam lectum erat: Ἐστ'. μήλων μνημονοῦσαι. Quare hunc locum ita scribit; Ἑσπερίδων δὲ μήλων οὕτως καλεῖσθαι πρὸς φησι Τιμαχίδας ἐν τῷ περὶ τῶν εἰπων, καὶ ἐν Λακεδαιμόνι ὡρᾶ πρὸς τῶν φησι Πάμφιλος τῶν τε. εὐσομα δὲ εἶναι καὶ ἄσπρωτα, καλεῖσθαι δ' Ἑσπερίδων μήλα. Præterea Hesperidum quedam mala sic nominari dixit Timachidas lib. 4. dicens, apud Lacedæmonios illa diis apponi. Pamphilus vero suaviter olere tradit, sed in cibos non admitti, ἔστι vocari Hesperidum mala. Ex his Pamphili verbis Hesychiū emendant. Vulgo legitur, Ἑσπερίδων μήλων ἐν Λακεδαιμόνι βρωτὰ πρὸς μήλα. Nobis placet ex Hesychio Pamphili verba emendare ac scribere, εὐσομα δὲ εἶναι καὶ βρωτὰ. Non sit probabile Diis quid apponi odoratum, & pulchrum esui ineptum. Hesperidum malū veteres gustasse, & commedisce, mox probabo. Hesperidum enim malum cotoneum puto. Legit quispiam apud Plutarchum, aut alium quemdam auctorem, citrium in mensis locum non habuisse paulo ante Plutarchi ævum. Idem etiam ex locis Athenæi citatis collegit, citrium esse malum Hesperidum, & inde scripsit pro βρωτὰ, ἀσπρωτὰ. Hesperidum malum citrium esse, & hisce probant veribus non ante editis.

Septa micat spinis fœlicis munera mali, Quæ tulit ut circi aureus ora tumor. Hippomenes vicit tali certamina malo, Talia poma nemus protulit Hesperidum.

De citro, non de aurantio hæc dici, figura quæ illi tribuitur, ostendit. Ut circi ora vel ambitus est, ita tumor aureus in citro. Circi ambitum ovata, non orbiculata facie fuisse, qualis & citrei forma, norunt eruditi. Aliud epigramma.

Stat similis auro citri mirabilis arbor, Omnibus autumnis anteferenda bonis. Hæc ornant mensas, hæc præstant poma medelam, Quum quatit incurvos tuffis anhelæ senes.

Hoc est quod de medicæ arboris pomis cecinit Poëta. — Et senibus medicantur anhelis.

Ita ergo & χρυσᾶ μήλα, & Ἑσπερίδες & citrea, & medica mala idem genus pomi fuerint. Ex verbis à viris doctiss. citatis colligo, apud Hesychiū recte legi, βρωτὰ μήλα; male apud Athenæum ἀσπρωτὰ. Denique citrium esse Hesperidum malum, ex glossis probant cap. de arboribus. Malum Persicum περσικόν, citreum Ἑσπερίδες. cotoneum κυδωνιον. Glossæ aliæ hæctenus nondum editæ testimonium etiam adscribunt. μήλιον melum, Ἑσπερίδες, citrium ἀναδιδοῦς arbutum. In aliis glossis scriptum ajunt, Ἑσπερίδες citrium. Atque hæc sunt argumenta, quibus citrium malum Hesperidum probant. Miror Athenæum de citrio & Hesperidum malo seorsim egisse, si eadem sunt. Primo enim loco de vulgatis malis & pyris agit; hinc ex Pamphilo quasi probare vult, Hesperidū malū ac citriū idem esse: tum perfici historiam tractat, & absolvit; demum de citriis agit. Ad singula argumenta respondendum. Iubæ auctoritatem oppono Demetrii iudicium apud eundem Athenæum loco citato, ὡς τούτους ἀποβλήσας ἢ Δημόκριτος, ἴφης.

ἴφην, εἰ μὴ πούτων τοῦτο ἴσθαι, χαίρειται Λιβυκαῖσι βίβλοις. Ἰπ δὲ τὰς Ἀσπίδι παλαιὰς. ἰὼ δὲ τὸ ἰὼ οὐκ οὐ φημι καὶ δὲ κτερίου ὡς τοῖς παλαιαῖς τούτοις, ἢ δὲ πρῶτον ἔπειτα Ἐρπίου Θεοφραστοῦ οὕτως λεγόμενον, ἐν ταῖς ἀπὸ Φουτῶν ἰσθαι, &c. Hos sic loquentes Democritus commodum insuitus, si quid horum, inquit, Iuba narrat, valeto cum libris suis Libycis, prater ea que Hannonis erroribus: ego vero pernego citrii nomen extare apud veteres, at ipsa res descripta prorsus ab Eresio Theophrasto in plantarum historiis. Iubæ igitur auctoritas nulla. Certè, si medicum malum à veteribus vocatum fuisset citrium vel Hesperidum, id prodidisset Theophrastus, qui plura hujus mali nomina recenset. Satis clarè Dioscorides à Romanis citrii nomen impositum ait. Insuper malum medium veterum nemo in Africa nasci vel inde adferri tradidit, sed in Media & Perside, vel Assyria, ut scribit Plinius. Unde arbor Plinio Assyria malus dicitur. Malum Medicum Theophrasti sæculo valde rarum, vile Hesperidum. Quod vel ex lib. 6. de caus. c. 25. apparet; ubi tanquam in transitu, ac vulgaris, omnibulque notæ arboris Hesperidum mali meminit. Πάλω εἰ πῶν οσμάς κὲ πῶν πῶν δὲ αἰσθῶν σύμμετροι παρὰ τὰς ὁσμὰς (ἀρῶν ἄλλω) κὲ ἰσθῶν τῆς ἑσπερίδου καλουμένης, αὐτῆ γὰρ τὸ ἴσθαι ὅτι μάλλον, ἢ καὶ ἡμῶν. Præterquam si qua suos odores maturitatesque tempore alio capere solent, aut calidi temperies aliqua ad odores conficiendos accommodata contingat, sicut malus cui nomen Hesperis; hæc enim noctu plus redolet quam interdiu. Ἐσπερίδου, vertunt Plinii auctoritate freti, herba cui nomen Hesperidi. Ridiculè: nec enim ἑσπερίδου dictam meminit Theoph. quod noctu magis oleret, ut scribit Plinius, νεκροῦ δὲ ἢ ἑσπερίδου potius dixisset: nec ἑσπερίδου nox est, sed noctis ingressus. Ἐσπερίδου μάλιστα malus Hesperis, est que profert Hesperidū mala. Cum itaq; Theoph. medica mala optimè depingat, nec Hesperidum, nec aureorum mentionem faciat, nec dicat, Græciæ jam olim ab Hercule illata, non possum mihi persuadere quæ Iuba post commentus est: præsertim cum ab antiquis Græcis citria vocata scribat, quod falsum ostendimus. Quod si vel minima suspicione tactus fuisset Theophrastus medica ea esse mala quæ Hesperidum & aurea dicuntur, equidem tam nobilem apud Græcos fabulam non transiisset. Quin etiam Virgilius hanc arborem uti Medorum propriam, nec Italiae familiarem describit.

Media fert tristes succos, tardumque saporem Felicis mali, quo non præstantius ullum &c.

Ad Antiphanis locum respondeo; Poëtam nihil minus quam medicum intelligere malum. Nam medicum malum antiquissimorum Græcorum ævo in Græcia non reperiebatur: contra malum Hesperium frequens. Quod vel ex his Orpheos versibus, qui à Clemente citantur, apparet. Mala aurea hic recenset inter symbola & initia Dionysii mysteriorum.

Κῶν κὲ καὶ ῥόμβου ἔ παύνια καμπσίγγυα,
Μῆλα πρῶτα καλὰ παρ' Ἐσπερίδων λιγοφῶνων.

Conus, galeæ & turbo lususq; puerilis quæ mēbra curvant, Aureaque mala pulchra ab Hesperidibus canoris.

Vixit Orpheus, ut idem Clemens ait, circa quinquagesimam Olympiadem. Theophrasti ævo malum medicum pretiosissimum; Hesperidum vero malum vile fuit, ut ex Eripho, qui versus Antiphanis repetit, probatur. Ἐσπερίδου, inquit Athenæus, δὲ αὐτῶν Μελιβοῦ αὐτῶν τῶν ἰσθῶν καὶ τῶν ἑσπερίδων ἰσθῶν. Eriphus in Melibœa præpositis jambicis illis versibus, Antiphanis stylo ac elegantia maxime propriis subdit.

Παρ' Ἐσπερίδων ἄμω γενῆ τῶν Ἀρπυιῶν,
Φησὶ τὰ χρυσῶν μῆλα ταυτ' εἶναι τρία
Μόν'. ἔστιν ὀλίγον γὰρ καλόν, ἔστι πανταχού
Καὶ τίμιον. τούτων μὲν ὀβολὸν οὐ πλὴν
Τίθημι,

Ab Hesperidibus credidi, sic mihi Arthemis (Diana) Aurea hæc in la tria esse inquirunt, Tantummodo B. paucum est quod pulchrum & ubivis In honore. pro his obolum, quod multum non est Impensum numero.

Hæc carmina Eriphus non tam ut sua faceret, suis proposuit, ut vult Athenæus, quam ut trium malorum donum ab Antiphane inductum rideret. Nec indicare

videtur mala Hesperidum à Bœotio amasiæ suæ donatas; quod vix oboli ea faciat, cum plūris ea ætate tria medica mala Athenis fuissent, quam triginta oboli, & fortasse pluris quam triginta drachmæ. Insuper liquet ex sequentibus, minime Antiphane aut Eriphum de Medicis malis cogitasse. Hesperidum enim malis opponit granata, quæ rariora quam Hesperidum ait. De viliori itaque genere quam sint punica mala, agit.

Καὶ τίμιον. τούτων μὲν ὀβολὸν οὐ πλὴν
Τίθημι. λογιούμεν γὰρ, αὐτῶν δὲ ῥοιαί
Ὅς ὀβελίαι· τῶν γὰρ Ἀφροδίτῃ ἐν κύπρῳ
Δένδρον φυτεῦσαι τούτῳ φασιν, ἐν μόνον
Βέρβεια πολυτίμητα κ' ἔχουσιν ὄσους,
Καὶ τὰς δὲ κερμίσαις. ἐν γὰρ ἄχρον πλείονας.

In honore: pro his obolum, quod multum non est, Impensum numero: rationes post ego supputabo. A. hæc vero mala punica.

Quam generosa B. in Cypro namque Venerem Arborem hæc sevisse fama est, unicum tantummodo Magni faciendum premium: hæc porro tria jam accipe Solâ, & asporta: habere plura non potui.

Versus Antiphanis & Eriphi si quis rectè perpenderit, animadvertet, puellam flocci pendere aurea mala, ac nullius pretii æstimare, & ea quæ de aureis malis ferebantur, ad punica mala, à Venere in Cypro plantata detorquere. Sed missum faciamus Eriphum cum sua rustica Alexi, quæ Dianam à virorum consortio alienam, quam Veneris fidus jurare amat. Omnia enim quæ Veneris sunt, contemnit, & vix obolaria censet. Cæterum versusum Antiphanis hic sensus: Commendat Bœotius rusticum & exile suum donum; quod ut magis faciat, non de vulgari cotoneorum genere (hæc enim mala aurea, ut mox dicam) mala se adferre inquit, sed omnium longe pulcherrima: quippe semen è Perside allatum. Quod mirum videri non debet, cum hodie etiamnum ea cydoneorum genera præstantissima & maxima habentur, quorum semen ex calidis regionibus Creta, Lusitania adferunt. Quod autem à rege semen missum dicat, falsam, contumeliosam & amarulentam habet in Athenienses accusationem, eos nimirum, qui Regiis pecuniis, quas per mala aurea indicat, se sinerent corrumpi. Non ergo de malo medico Antiphanis verba intelligenda sed de auro Persico, quo Græci se non raro trahi sinebant, ut Persarum magis rebus, quam patriæ suæ studerent; Quod ut amarulenter admodum à Poëta verbis obliquis & aureorum malorum mentione animadvertum est: ita parum bene ab Athenæo notatum, qui paravit ac collegit mala hæc medica fuisse, ex eo quod semè è Persico regno fuisset portatum. Quod si Antiphanis jam sæculo arbor hæc familiaris apud Græcos fuisset, ut etiam rusticus inde mala sibi compararet, multo ante Virgiliū ævū in Italiam allata fuisset; nec Tyrdamus noster verè dixisset, malum medicam suis adhuc temporibus Mediæ & Persidi fuisse peculiarem; nec operæ pretium putasset, tam diligenter ac studiose eam describere, quæ multo ante Persarum cuiusdam regis munere in Atticam fuisset translata. Medicum malum neutiquam aureum fuisse, ex hoc Maronis versiculo cognosci potest.

Quod potui. puero, sylvestri ex arbore lecta Aurea mala decem misi, cras altera mittam.

Quid? citria ne sive mala medica decem, ac altera decem pauper Menalcas mitteret, quæ ne in ipsius quidem Augusti Imperatoris, ac totius terrarum Domini, hortis tum temporis crescebant? Claudii Cæsaris temporibus citrum in Italia nec dum fuisse cultam ex eo probari potest, quod Columella quomodo ferenda ac tractanda sit, memoriæ non prodiderit. Pastoris non erat citria decem magnis sumptibus, Perside advecta, ære suo comparare: nec ipse pastor, ut tale quid suspicemur, locum ullum relinquit, dum ait, se aurea mala nec emisse, nec ex culta domesticaque arbore legisse, sed è sylvestri decerpisse. Quærendum ergo pomum aureum, vile, & sylvestre. Tale est cydoneum, cujus genus aliquod à Plinio ab aureo colore χρυσόμηλον, id est, aureum malum dicitur, lib. 15. cap. 11. Hoc vulgare, ac vile, ex sylvestri etiam arbore colligere licebat pastori, Cydonia arbor Veneri grata, cotoneum eidem dicatum. Ovid. lib. 10. Metamorph. ubi Venerem ipsam loquentem adducit.

*Est ager, indigena Damascenum nomine dicunt,
Telluris Cypriæ pars optima, quam mihi prisca
Sacra vere senes, templisque accedere dorem
Hanc iussere meis: medio nitet arbor in arvo
Fulva comas; fulvo ramis crepitantibus auro:
Hæc tria forte mea veniens decerpta ferebam
Aurea poma manu.*

Hæc ait, se Hippomeni dedisse, ut supra narravimus. Salmonensem Poëtam cydoniam describere, ex Palladio cognosci potest, qui fulvam canit esse, id est auream.

*Cum præstet cunctis se fulva cydonia pomis
Alterius nullo creditur hospitio.
Roboris externi librum aspernata superbit,
Scit tantum nullo crescere posse decus.*

Cydonium ergo pomum aureum. Subjiciam quid Propertius de malis aureis Virgilius senserit. Ejus ad Lynceum, hæc sunt disticha.

*Cedite Romani scriptores, cedite Graji;
Nescio quid majus nascitur Iliade:
Tu canis umbrosi subter pineta Galefi
Thyrsin, & attritis Daphnin arundinibus:
Utque decem possint corrumpere mala puellam,
Missus & impressis hædus ab uberibus.
Felix qui viles pomis mercaris anores.*

Nemo non videt vilia esse mala, quæ aurea vocavit Virgilius, minime ex Perside, Media, aliave Asiatica regione maximis expensis comparata. Cydonia, esse mala aurea, in elegiaco, quo puellarum sui ævi avaritiam reprehendit, idem Propertius adeo clarè docet, ut nulla dubitandi videatur superesse occasio.

*Felix agrestum quondam pacata juvenus,
Divitiæ quorum messis & arbor erant.
Illis pompa fuit, decussa cydonia ramo,
Et dare puniceis plena canistra rosis.*

Nec illud minimum argumentum, quo malum cydonium, aureum probatur, quod refert Amatus, Romæ statuum Herculis manu tenentis cotonea mala conspici. Cydonea mala Veneri grata fuisse, ex Stesichoro probatur, qui in Helena commemorat, in regiam currum inter myrti folia, & rosarum violarumque corollas, multa quoque Cydonia conjecta fuisse. Athenæus libr. 3. *Κυδωνίω δὲ μήλων μνημονοῦσι Στεσίχορος ἐν Ἑλένη οὕτως ποιεῖ μὲν ἡ κυδωνία μῆλα ἀσπρίπτερον ποτὶ δὲ φρεσὶ ἀνακτι. πολλὰ δὲ μύρτινα φύλλα καὶ ῥοδιῶν τεφάνους. ἰὼν τε κρηναίδας οὐκας.* Cydoniorum malorum Stesichorus in Helena sic meminit: multa cydonia tum mala jaciebant in sella regi, multa etiam myrti folia, ac violarum elegantes coronas. Supra omnia vincunt mala cotonea Veneri grata Antiphili verficulis, libr. 1. epigram. cap. 20. ubi Antiphilus struthion ad Venerem suam missum, his verbis facit loqui.

*Μῆλον ἐγὼ σπούθειον ἀφ' ὀπλοπέρας ἐπιπίης,
Ὡλεον ἐν νεαρῷ χρωτὶ φυλασομένον,
Ἄσπιλον, ἀρυτίδωτον, ἰσχυροῦ ἀρτηρόνουσιν,
Ἀκμῶν ὀπιπέτοις συμφυῆς ἀκρέμοσιν,
Ὡρος χειμερῆς σπάνιον γέρας, εἰς σὲ δὲ ἀνάσσειν
Τόσῳ. Ἐπιφύοις κρυμνὸς ὀπωροφόρετ.*

*Malum ego struthion maturum gramine molli
Servatum, integrum corpus adhuc retinens.
Haud nævi, hæud rugæ, par est lanugo recenti,
Frondofo in ramo me vigor usque tenet.
Rarum hyemis donum, sed tali bruma vel ipsa
Regine in gelidâ pomaferat nivibus.*

Athenæus loco citato, ἴπ δὲ κρήνη δὲ ἐν τηρεῖ. Κυδωνίω μάλωσιν εἰς τὴν τιθία ἴβαν ἴβαν. Verbum postremum rectè judicavit Casaubonus deesse. De amante loquitur, qui suam ἱραμίνω, amatiam malis in sinum conjectis petebat, Hunc morem & Virgilius testatur fuisse.

Malis me Galatea perit lasciva puella.

Idem apud Theocrytum, ut supra monuimus, legitur. Cur Veneri hoc malum sacrarint veteres, causa videtur, quod sit amoris tessera ac symbolum, uti elegantissimo epigrammate confirmat Arabius.

*Ἔδνα γάμων ἔρριπτες ἢ ἀμβολίω παχύτητ
Τοῦτο γέρας κούρη χρύσειον Ἰπποδάμεις;
Ἄμφω μῆλον ἀνύσεν, ἐπεὶ καὶ παρθένον ἐρεμῆ
Ἐίργεν, καὶ ζυγίης σύμβολον ἔω Παφίης.*

*Aurea dona jacies, quo sint sponsalia, an ut sint
Pernicis remora virginis Hippomenes?
Malum ambo expedit, prohibens hinc impetum, & inde
Se monstrans Veneris tesseram esse jugæ.*

Amoris tesseram fecerunt hoc malum, ut formæ, coloris, juventutisque mutationem, conversionem & inconstantiam ob oculos ponerent. Quod Platonis carmen docere videtur, ex quo etiam malum aureum ante citrii aut medici inventionem cognitum fuisse, probatur.

*Τῷ μῆλῳ βάλλω σε. σὺ δ' εἰ μὲν ἐχοῦσαι Φιλίης μὲ
Δεξαμένη, τῆς σῆς παρθένης μεταδόν.
Ἐἰδὲ ἄρ' ὁ μὴ γίνωτο νοεῖς, τοῦτ' αὐτὸ λαβοῦσαι
Σκέψαι τῷ ἄρῳ ὡς ὀλιγοχρεῖν.
Μῆλον ἐγὼ βάλλει μὲ Φιλίω σέ τις' ἀλλ' ἐπὶ πύσσῃ
Ξανθύπη, καγὰ καὶ σὺ μαραζινομέτρη.*

*Malo te ferio, tu si me diligis, illud
Suscipe, & imperti virginitate tua.
Hoc fieri si posse negas, hoc suscipe malum, &
Quam pereat parvo tempore forma vide.
Malum ego, me jaculatur, amat qui te, annue queso
Xanthippe: tibi mox nam & mihi forma perit.*

Refert Plutarchus in præceptis conjugalibus Solonem legem tulisse ne sponsa ad maritum ingrederetur, antequam malum cydonium edisset. ὁ Σόλων ἐκίλευσε τῷ νύμφῳ τὸ νύμφῳ σιωπῶν ἰσαχ μῆλον κυδωνίω κατατρεχέσθαι, αἰνιττοῦσθαι (ὡς τοῖκον) ὅτι δὲ τῷ δὲ σέματ' ἐκί φωνῆς χάρατ' ἀπέροσεν εἰς τὴν πύσσῃ καὶ ἰδία. Solon jubebat sponsam cum sponsa concubituram prius manducare malum cydonium; inveniens ea re, primam quæ ore & voce inicitur gratiam concinnam debere esse & suavem. Cydonia malus quin ab urbe Cretensi sic dicta nomen accepit, nullus dubitat. Malum sive fructum Græci non tantum cydonium, pro quo cotoneum Latini, sed etiam κροδύμαλον vocarunt; uti apud Athenæum Hermon tradit, qui glossas scripsit, id est obscuratum vocum interpretationes. Ἐρμῶν δὲ ἐν Κρητικῆς γλώσσας κροδύμαλα καλεῖσθαι φησι τὰ κυδωνία μῆλα. Hermon in glossis Creticis codymala vocari tradit cydonia mala. Alii struthion cydonii genus sic vocari scripserunt. Athenæus loco citato. Ἀλλοῦ δὲ τὸ σπούθειον μῆλον ἔστι λέξη μίσην ἢ κροδύμαλον Ἀπολλοδότη δὲ ἐ Σοσίω τὸ κυδωνίον μῆλον ἀκούουσι. Alcman malum struthium (vocat κροδύμαλον) cum inquit, minus quam codymalum. Apollodorus & Sosibius cydonium malum interpretantur. Hesychius κροδύμαλον τὸ σπούθειον μῆλον, οἱ δὲ κυδωνίον, οἱ δὲ ἀνδρῶν εἶδος, οἱ δὲ κόσμος περὶ τοσούτων. Alia Polemonis opinio, ut apud eundem Athenæum legere est. Πολέμων δὲ ἐν πίμπλητ' ἑσθὲς Τιμαίων ἀνδρῶν γένος τὸ κροδύμαλον εἶναι πρὸς ἰσχυρίων. Polemon libro quinto sui operis ad Timæum, floribus esse inquit codymalum. Bellonius lib. 1. observ. cap. 17. amalancier vel malancier Gallorum, de qua supra egi, a Cretensibus codomalo vocari, ait. Fruticem Sabaudis sive Allobrogibus malancier dicitur, Cretenses codomalo appellant. Quod non parum Polemonis sententiam confirmat. Cydonium etiam λασιμαλον vocatum fuit. Hesych. λασιμαλον μῆλον τὸ ἔχον χροῦν. lasimalum malum lanuginosum. Cydonium lanuginosum esse, nemo in dubium vocabit; ipsa id experientia testatur. Ideo Antiphilos in epigrammate supra citato, ἀρτιχρῶν τὸ δὲ μῆλον. Nec lanuginem neglexit Philippus, cum in quadam hortulani cujusdam anathemate sic canit.

Μῆλον δὲ ἠδύπνοω λεπίη πεποικωμένον ἄχνης.

Malum & odoriferum, & tenui lanugine cectum.

Virgil.

Ipse ego cana legam tenera lanugine mala.

Omnes interpretes cydonium exponunt. Plinius lib. 15. cap. 14. *Penc peregrina sunt in uno Italiae agro Veronensi nascentia, quæ lanata appellantur: lanugo ea obducit, struthis quidem ac Persicisque plurima: his tamen peculiare nomen dedit, nulla aliis commendatione insignibus.*

An itaque *λασιμαλον*, malum lanatum Plinii à struthio diversum? an vero malum lanatum cydonii genus quoddam non vulgare? Cæterum in antiquo codice locus hic aliter, quam in vulgatis legitur. Sunt & in uno Italiae agro Veronensi nascentia, quæ lanata appellantur. Lanugo ea obducit, struteis quidem persicifigæ, plurimis tamen peculiare nomen dedit, nulla alia commendatione insignibus. Corrigit Hermolaus; lanugo iis obducta struteis quidem persicifigæ plurimis, &c. Ut sit sensus, lanuginem iis obductam peculiare nomen dedisse, ut lanata dicerentur: etiam si persicis quoque plurimis ac cotoneis obducatur. Latini arborem malum cydoniam & cotoneam, fructum, malum cotoneum & cydonium vocant. Ne quis vocum vicinitate decipiatur, monendum putavi aliud *κωδώνιον* vel *codoneum*, aliud *κωδώνιον*, *cydonium malum* de quo hæctenus egimus. Codoneum ficus hyberna, nucifigæ Persicæ species. Hesy chius *κωδώνια σύκκη χειμαρηνά, κή κερύον εἶδος Περσικῶν*. Corrigendus Athenæi codex, τὰ εἶδη χειμαρηνά, inquit libr. 2. σύκκη, Πάμφιλος κωδωνία φησι κωδωνία ὑπὸ ἀρχαίων, τὸ ὄνομα ἄρχαίως φάνηκε εἰρηκέναι ἐν λακωνικῆς γλώσσῃς, &c. Pamphilus hybernas ficus vocari tradit ab Achiviis *cydonæa*, idque scriptum ab Aristophane in glossis. Male legitur *κωδωνία*, omnino scribendum ut series alphabetæ Hesy chii ostendit, *κωδώνια* vel *κωδωνία*; quod non animadvertit is qui lexicon doctissimum condidit. Nec recte apud Eustathium *κωδωνία*, si recte per scribendum Hesy chius docet. Aliquando *κωτ' ἰξολω* cydonium *μῆλον* simpliciter ac sine epitheto vocatur, ut apud Galenum libr. 2. *κωτ' ἰξολω* cap. 1. οὗτω ἢ κωτ' ἰξολω, ἢ μήλου, ἢ μασίλου, ubi *μῆλον* nil aliud quam cydonium. Malum cotoneam non describit Theophrastus. Vulgata quippe, & ab omnibus cognita arbor, Nullas cotoneæ notas eadem de causa tradidit capite de cydonio Dioscorides. Aliquæ tamen cotoneæ notæ ex aliis peri possunt capitibus, ut cap. 175. libr. 1. ubi arbutum arborem malo cotoneæ similem ait. Vide cap. de arbuto capparim libr. 2. cap. 204. φύλλα κωδωνία, *μηλία κωδωνία ὁμοία*. Folia rotunda mali cotoneæ similia habere, inquit. De salviæ foliis hæc tradit libr. 13. cap. 40. φύλλα εἰς μήλια κωδωνία ἰσχυρὰ ἰπικηκίστερα μὲν τῶν κωδωνίων, ἢ κωδωνίων, ἢ κωδωνίων. Folia mali cotoneæ effigie, sed longiora, asperiora, & crassiora. Lib. 4. cap. 73. folia solani somnifici pinguis cotoneæq; malo similia docet. φύλλον πηλὸν λιπαρὸν, ἰσχυρὸν μὲν κωδωνία, &c. Hæc de cydonia Diosc. Plinius unam alteramque notam tradit, quæ ut plurimum, in cydonia

prohibentque crescere parentem. Malus cotonea non valde magna arbor; ut plurimum humilis; sæpe etiam instar fruticis nascitur. Cortice tegitur asperiuculo, squamas quasdam quandoque dimittente: ramos explicat aliarum arborum modo, sed à fructu, ut observavit Plinius, incurvatos; quin nec ipse caudex rectus esse solet, sed nonnihil incurvus. Folia profert subrotunda, veluti vulgaris pomi, sed angustiora, læviora, carnosiora, duriora, superna parte virentia ac glabra, prona vero mollia ac albicantia. Flores albi vel ex albo rubentes, sylvestris rosæ figura, quinque per ambitum foliis distincta. Fructus pomo non absimiles, nisi incisuris quibusdam quandoque crispentur. Figura & magnitudine differunt: quidam enim rotunditatis in orbem circinatæ, minores; alii oblongiores, majores; tertii se medio modo habent, omnes tenui pubescunt lanugine, colore aurei, vel ex aureo lutei, odore suavi & fragranti, caput nonnunquam ferientes. Sapor omnibus austerus: caro interior lutea, semen nigricans in membranis, uti aliorum pomorum, conditur. In hortis colitur, floret mense Majo, fructus autumno maturos reddit, mensibus Octob. & Novemb. Cydoniorum duo novit Dioscorid. genera, tria Columella, Plinius plura. Diosc. loco citato, *ἐκλιγνὸς ἢ δριτὸν ἀληθινὰ* (quidem *κέρυον*) *μικρὸν δὲ ἐστὶ τὸ ἀσβεστὸν, κὴ δριτὸν τῶν πῶν τὸ ληγνὸν κωδωνία κὴ μιστὰ ἢ πῶν ἐστὶν ἐκλιγνὸν*. Cæterum cotonea eligi oportet, vera ac germana (mascula) qualia parva rotunda, & odorata sunt. quæ vero struthia & magna dicuntur, minus utilia censentur. Contrarium videtur docere Theoph. libr. 2. cap. 3. Quomodo conciliantur Theophrastus & Dioscorides loco citato diximus. Columella tria genera recenset libr. 5. cap. 10. his verbis; *Americana, Syrica, melimela, cydonia, quorum genera tria sunt, struthia, chrysomeliana, mustea*. Antiquus codex *chrysomelia*, fortè *chrysomela*, ut apud Plinium loco citato. Plura eorum genera *chrysomela, incisuris distincta, colore ad aurum inclinato*. Quæ candidiora, nostratia cognominata, odoris præstantissimi. Est & Neapolitanis suis honos. Minora ex eodem genere *struthia, odoratius vibrant, serotino proventu, præcoci vero mustea*. Struthis autem cotonea insita suum genus fecere mulvianum; quæ sola ex his vel cruda manduntur. Omnia jam & virorum salutarioris cubilibus inclusa, simulachris noctium conscis imposta. Sunt præterea parva sylvestria, à struthis odoratissima, in sepibus nascentia. Quæ nostratia vocat Plinius ea sunt, quæ ἀληθινὰ vocat Dioscorides. Cum inquit, *minora struthia, & odoratius vibrant*, id omnino de Neapolitanis intelligi debet: struthia enim majora, & viliora inquit Dioscorides. Eadem & Galeni sententia, libr. de sanitate tuenda ad finem capituli ultimi, *τῶν κωδωνίων μῆλων τὰ μείζονα τὴν ἐνδὴν, κὴ ἤπιον κωδωνία, ἀ κωδωνία κωδωνίων οἰκῶν τῶν ἡμετέρων Ἀσίου Ἑλληνες, &c.* Accipies succi malorum cotoneorum quæ dulciora majoraque sunt, ac minus acerba, quæque nostrates Græci in Asia struthia vocant. Differunt hæc à cydoniis, quæ ἀληθινὰ, id est, vera germana vocat Dioscorides, quod sint minus adstringentia, ac dulciora, proinde etiam in roborando ac adstringendo non æquè efficacia. Qua de causa Dioscorides mala struthia viliora dixit, cum alioquin quo ad faciem formamque exteriori, sint præstantiora. Idem Gal. libr. 2. de aliment. facult. cap. 23. *μείζονα δὲ τῶν κωδωνίων μῆλων χυλὸς ἐστὶν ὅταν κηλῶς ἀσβεστῶν, κωδωνίων κὴ κωδωνίων, ἀλλ' ἤπιον αὐτὸς ἡδὺς ὑπερχει, ἢ μάλιστα τὸ φανὸν ὡς εἴη αὐτὸς ἐ τούτου χρεία αὐτὸς ῥῶσιν ἰσχυρὰς ἀκλύτου γαστρός. ἐν ἰσχυρίᾳ δὲ τὸ κωδωνίων μιστὸν κωδωνίων στυπτικὸν ἰδίωμα μόνιμον οὐτως ὡς Ρομίου κωδωνίων μιστὸς αὐτὸς ῥοπιδας κηλῶς. σύγκριται δὲ ἐκ μάλιστα πὲρ ἐστὸς λελευμῆτος ἐφθῆς ἀμα τῶν μάλιστα. Permanens est struthiorum malorum succus, quando paratus recte fuerit, quemadmodum & cydoniorum: verum hic minus est suavis, & maxime adstringens, quocirca ad ventriculi admodum exoluti robur uti eo aliquando possumus. In Iberia autem edulium componunt, quod κωδωνίων κωδωνίων appellant, quod adeo durat, ut patinæ recentes ipso referte Romam adferantur, componitur autem ex melle & carne levigata, cocta cum melle. Veteres κωδωνίων κωδωνίων; hodie carnem cydoniorum vocant, eodemq; fere modo conficitur; nisi quod delicatioris mellis loco, saccharum accipiant. Caro hæc, sive, ut Latine loquar, cydoniatum hoc ad multum tempus durare potest; non tamen uno modo conficitur, ut in notis ad Dioscoridē, si Deus opt. max. voluerit, dicā. Cydonia quæ struthia dicebantur olim, magna fuerunt, ut ex locis jam allatis videre est. Ex austeris, seu minoribus cydoniis cydoniatum non parabant veteres, sed ex magnis sive struthiis. Ætius tetrabibl. 2. ferm. 1. cap. penult. *κωδωνίαται σπικισία. σπικισίαται δὲ κὴ δριτὸν μῆλων, κὴ κωδωνίων μιστῶν, ἀσβεστῶν τῶν φλοιδῶν. κὴ τῶν κωδωνίων ἰπικηκίστερα κὴ κωδωνίων τῶν κωδωνίων δριτῶν, id est, cydoniatum**

Cotonea struthia communis.

conspicitur. Sic inquit, libr. 15. c. 11. His (pineis nucibus) proxima amplitudine mala quæ vocamus cotonea, & Græci cydonia ex Creta insula advecta. Incurvatos trahunt ramos,

cydoniati preparatio. Preparatur etiam ex malis, & cydoniis magnis, cortice & internis granis exemptis, deinde contusis & exsiccatis, & succo per panniculum excolato. Rectè itaque ab Athenæo notantur Philemon, & Nicander glossarum auctor, quod cydonium vulgare sive potius omne, crediderint struthium vocatum. Νικητόρεος δ' ὁ θυμαριῶν περὶ κούδωνια μῆλα τὰ πρῶτα φησὶ καλεῖσθαι ἀγροῦν. Γλαυκίδα δὲ ἰσοπέρι, ἀρσένου λέγει, τῶν ἀκροδρόνων εἶναι μῆλα κούδωνια, φωνητικὰ ἰσοπέρι. — καὶ Φιλήμων ἢ καὶ ἀγροδρόν τὰ κούδωνια μῆλα εὐροῦν καλεῖ. Nicander Thyatirenus cydonia mala struthia vocari tradit, sed ignoranter. refragatur enim, quod Glaucus memorat, dum ait, esse ex fructibus præstantissima cydonia mala, pbaulia & struthia — Philemon in opere rustico, cydonia mala struthia vocat. Τῶν ἀκροδρόνων non interpretatus est interpres. Latè vox hæc accipi debet, ut alibi diximus, non strictè, nec vulgari significato, ut lib. 2. cap. 7. docuimus. Nam nullum cotoneorum genus duro clauditur tegmine, nec inter nuces referri potest cotoneū; quomodo hanc vocem exponit epitomator Athenæi. Κάρονα, inquit, οἱ Ἀθηναῖοι, καὶ οἱ ἄλλοι συροφίως ἕκαστος πάντα τὰ ἀκροδρόνια, καὶ ἕρπον λέγουσιν. Attici aliique Historiographi vulgo ἀκροδρόνια, id est omnia duro cortice tecta, καὶ ἕρπον, id est nuces vocant. Latè accipi debet, pro omni fructu. Suidas, ἀκροδρόνια καὶ τὰ δένδρον ἅπαντες, οἱ ἢ τῶν δένδρων κερτοί. Fructus arborum omnes, vel ut aliis placet, omnes arborum fructus. Hoc sensu etiam apud Theophrastum reperitur in characterismo τοῦ βελιγγῶδ ἰμπυρι. καὶ ἀκροδρόνους τῆς ἀγροῦς ἀκροδρόνους, καὶ τὰ καὶ ἕρπον καὶ τὰ μῆλα. ἢ τὰ ἀκροδρόνια, ἰσηκῶς τὸ ἀγροῦμα τῶν ἀκροδρόνων τῶν πολλοῦν ἀκροδρόνων. Vertit hunc locum doctiss. Casaubonus, ac quando maximè frequens est forum, ad nuces, mala, & reliquos omnis generis fructus accedens ibique stans, de eis comedit, sermones interea cum eorum venditore ferens. Malè verò audit, quod τὰ ἀκροδρόνια interpretatus sit, & reliquos fructus omnis generis; quod verū esse inquit, si quidem legeretur, καὶ τὰ λοιπὰ ἀκροδρόνια, ut apud Berosum, φοινίκας, μῆλα, καὶ τὰ λοιπὰ ἀκροδρόνια. Certè qua in re errarit doctissimus interpres, non video. Si enim ἀκροδρόνους omnis generis fructus significet, ut exponit hanc vocem Suidas, cur non licuit Casaubono vertere, τὰ ἀκροδρόνια, & reliquos omnis generis fructus. Nullam invenio rationem; nisi fortè placebat, vocem reliquos omitti posse, ac verti, ad nuces, mala, & fructus omnis generis accedens. Sed videamus, quomodo ipsi, qui Casaubonum redarguunt, hanc vocem exponant. Vides, inquit, τὰ ἀκροδρόνια, à nucibus & malis distinguere (Theophrastum) mala sive poma, Grammatici à nucibus, sic discernunt, quomodo supra ostendimus. Ἀκροδρόνια igitur sunt bacca, hoc est fructus sylvestres & minores, quos à pomis & nucibus separat, &c. Quasi verò Theophrastus τὰ μῆλα non pro malo ac omni pomo, uti τὰ κάρνα pro nuce regia, ac omni fructu duro cortice tecto, accipere potuerit; nec alii fructus reperirentur, quos ἀκροδρόνους nomine intelligere voluerit, puta cerasa, pistachia, castanea, pruna, amygdala, & similes fructus. Quicquid sit ἀκροδρόνους pro bacca poni, non facile persuadebunt. Cæterum parvum cydonium Belgæ Quee-appel vocant, struthium Queepeer, chrysolemon gout-geele Quee, musten broeghe Quee. Video mihi tractare cydoneorum historiam, cum de medicis malis sermo sit apud Theophrastum. Hoc occasione aurei mali contigit; ignosce lector, quod à scopo & methodo aberrarim.

Ἐξαι ἢ τὸ δένδρον, &c. Locum hic correctior apud Athenæum reperitur. ἔχει ἢ τὸ δένδρον τοῦ φύλλον μὲ ὅμοιον ἔχει δένδρον ἴσον τῷ τῆς δάφνης, ἀδραχνης, (malè ἀνδροχνης) καὶ κερτοίας. Arborum folium lauro, adrachne, nucis folio simile est, & ferè par. Lauro simile esse ipsa docet autopsia, testatur Mantuanus Poëta.

*Ipsa ingens arbor, facièmq; simillima lauro,
Et si non alium latè jactaret odorem,
Laurus erat, folia hand ullis labentia ventis.*

Doctiss. interpres ad hunc locum. Sane etiam hæc probant citrum non esse. Nam citri arbor multum non potest crescere. Duas confundit arbores, citrum hōon, & citrum medicam malum. Ingentem dixit Poëta arborem à formæ venustate, non à magnitudine. Potest etiam ingens dici, quasi præcellens, quod odore præstet. Magna enim non usque adeo arbor est. Plinius non ἀδραχνη sed unedoni folium comparat, Folium, inquit, ejus est unedonis intercurrentibus spinis. Ἀδραχνη unedonem vertit, vel quod minus nota suo tempore, vel quod in Latia lingua aptius non extaret vel occurreret verbum. Quod etiam de myrrha fecit, ubi Theophrastus dixit, φασίαν ἢ ἰχνα γύρας ὅμοιον ἀδραχνη Plinius vertit, corticem levem similemq; unedoni.

Nec omnino ineptè; quippe, ut supra diximus, tradit adrachnem similem esse unedoni. Vide caput de arbuto lib. 3. cap. 16. Mathiolus in eorum sententia se perstitisse scribit, qui ἀνὶ ἀνδροχνης, ut in vulgatis legitur codicibus, legerent ἀδραχνης araneorum tele simile, usque inde eum revocarit Plinius. Quippe cum accuratius, inquit, Plinium perlegissem, comperi Theodorum, alioquin virum & Grecum natione, & Latine lingue peritissimum, male Theophrastum hoc in loco fuisse interpretatum, & vocabuli significatum minus rectè accepisse: siquidem, ut apertissime declarat Plinius lib. 13. cap. 22. adrachne est arbor arbuto admodum similis. Inquit enim, adrachnem omnes fere Greci portulaca nomine interpretantur, cum illa sit herba, & adrachne vocetur, unius literæ diversitate. Cæterum adrachne est sylvestris arbor, similis unedoni, folio tantum minore, & nunquam decidente. Hinc ergo facile colligi potest, huic plantæ, quæ arbute frondibus perpetuo varescit laurinis similibus, medicæ mali foliis comparasse Theophrastum. Vidimus Mathioli sententiam. Quid pro Theodoro responderi debeat, ex iis quæ de adrachnes voce exposuimus, facile percipiet lector. Videamus argumentum eorum qui ἀδραχνης legendum censent. Hoc autem est, quod mali Medicæ folia sint ubique minutis admodum punctis perforata, ita ut linteoli spissioris modo sint transparentia: ideo inquit, facile telis araneis comparari possunt, ac facilis unius alteriusve literæ lapsus. Horum opinio non placet; quippe multa folia punctis transparentibus constant, hyperici folia hujusmodi punctis perforata, undæ perforatæ nomen accepit; quin nec ipse laurus punctis hisce caret: Nemo tamen hujusmodi folia ἀδραχνης similia dixit. Vera lectio ἀνδροχνη; quæ Athenæus comprobat, ipsaque experientia docet citri folia, lauri, & adrachnes familia esse, immò adrachnes folia adeo laurinis similia Honorius Bellus tradit, ut solo odore à lauro dignosci queant. Citriæ igitur mali folia cum laurinis familia sint, rectè cum adrachnes foliis comparari possunt.

Ἀκροδρόνους δὲ οἷος ἀπὸ τῆς ὀξυπέρας, &c. Nemo non videt scribendū ἀκροδρόνους, vel εἶαν & ἰχνα γύρας & ἰχνα. Sed altera lectio placet, idque quia apud Athenæum habetur. Sunt tamen qui codicem Theophrasti corruptum scribunt, & corrigunt οἷος ἔχει ἀπὸ τῆς ὀξυπέρας delecta particula ἢ, & interpretantur, spinosa piris. Rationem hanc adferunt, quod Græci ἀπὸν vocant urbanam pyrum, quæ spinis caret, eoq; nomine ἀπὸν ἀδραχνη distinguunt, quæ spinis hispida, idque etiam ipse facit Theophrastus. Rectè pyrum sativam spinosam negant; sed ἀπὸν pro ἀκροδρόνους aliquando non poni, nego. Apud ipsum Theophrastum locus extat in quo pro pyraastro ponitur. Is est, libro primo de causis cap. 17. ὁ καὶ ἐπὶ τῆς ἀπὸν συμβαίνει, καὶ γὰρ εἰς αὐτὸν ὀξυπέρας ἢ ἡμίραν ἐστὶ. Ἀλλὰ τὰς αὐτὰς αἰτίας, quod in pyra sylvestri perspicere licet: hæc enim facilius quam urbana eisdem prorsus de causis germen emittit.

Τὸ δὲ μῆλον οὐκ ἰδίεται, Athenæus loco citato, καὶ μετὰ εἰς μῆλον ἵνα ἵσταται εἰ φησὶ μὴ ἰδίεται αὐτό. ὅποτε γὰρ καὶ μίχρη τῶν κῆπων καὶ πρῶτος, ἡμῶν γρόνιον οὐδὲν ἠδύται; ἀλλ' ὡς τὴ μίχρα κερμαῖον ἀπὸ τῆς ὀξυπέρας ὡς τῆς κερτοίας ἐστὶ ἰματίων. Vestrum autem neminem in admirationem trahat quod ille prodidit, pomum non manducari, quandoquidem ad usque memoriam avorum nostrorum nullus comedit, sed cum vestibus in arcis reponeretur, ut res quedam ingentis pretii & thesauro digna. Plutarchus, seculo uno antiquior, suis temporibus parum adhuc id fuisse in mores receptum tradit, additque plerosque seniores, qui tunc superstitēs erant, insolentes ejus cibi, penitus abstinuisse. πᾶσα γὰρ, inquit, τῶν ἀγροῦν καὶ ἀρῶντων ἀκροδρόνων, ἠδύται τῶν γέροντων: multa quæ nemo antea gustare aut edere voluisset, suavissima sunt facta. Exempli loco adfert, ænomeli, vulvam, cerebrum, scyopeponem, piper & hoc ipsum citrum. Eadem Plinius tradit, cum inquit, pomum ipsum alias non manducatur.

Καὶ αὐτὸ τὸ φύλλον τοῦ δένδρου, &c. Athenæus. καὶ εἰς μῆλον οὐκ ἰδίεται μὲ, ὁμοῖος δὲ πάντο καὶ αὐτὸ. Ἐ τὰ φύλλα ἔσθ' ἀδραχνη. καὶ εἰς ἰματία τὸ δὲ μῆλον ἀγροῦ διατρεῖ. Fructus quidem non manducatur sed odorem apprime jucundum spirat, sicut & folium arboris. malum vestibus interpositum, ne à tineis perforentur servat. Scribendum ergo apud Theophrastum, καὶ αὐτὸ ἔσθ' ὁ φύλλον τοῦ δένδρου. Plin. loc. cit. Pomum ipsum alias non manducatur, odore præcellit; foliorum quoque, qui transit in vestes una conditus, arcetque animalium noxia (noxas) &c. Optime hunc locum expressit Oppius apud Macrobius lib. Saturnal. 2. cap. 15. Est autem odoratissimum, ex quo interjectum vestis tineas necat. Pettinæ Theodorus, inoffensas servat. Tinearum proprie κόπρον, perforare. Unde οὐκ ἔστιν ἰματία, vestes tineis pertusa, item ἀγροῦ, quæ à tineis illæsa sunt.

Citrium.

Fructum eleganter describit Dioscorides αὐτὸ δὲ τὸ μῆ-
 λος ἐπίμηκτος, ἰσχυρὸν δὲ μείνον, χρυσοῦν τῆ χροῖα ἰσχυρὸν μὲν βάρος, ἐπιμα-
 κτος ἔχει ἀπὸ τοῦ ἰσχυροῦ. Malum vero ipsum oblongum est,
 rugosum, aureo colore, cum gravitate odoratum, ac py-
 ri semen habet. Malus Medica arbor est mediocris, non
 ita magna, brevi trunco, cujus rami longi, crassi, firmi,
 lenti, obsequiosi, cortice viridi vestiti, acutis quidem spi-
 nis, sed non frequentibus, pluribus tamen quam aurantia-
 tiæ præditi. Folia oblonga, lata, lævia, viridia & splen-
 dentia supernè: infernè pallidiora sunt, nec multum
 splendentia, odorata, per ambitum serrata, alioquin lau-
 rinis non dissimilia, majora tamen & ad juglandis ma-
 gnitudinem accedentia, junctura quadam pediculo in-
 hærentia: soli si obiciantur, instar foliorum hyperici, fo-
 raminiibus visum ferè effugientibus undique punctum
 trajecta. Flores candidi, sæpiuscule forinfectis purpura-
 scentes, calathi effigie, solidi, odorati, staminibus in me-
 dio tenuibus ac capillaceis. Fructus magnus est & oblon-
 gus, cucumere aut melopepone non raro major, quan-
 doque minor, & limonia mala non multum magnitudine
 excedens, cortice per maturitatem flavescente, sive di-
 luto aureo colore, tuberculis nonnullis exasperato, odore
 gratissimo. Subest caro cum gravitate quadam densa, du-
 ra, firma, candida, crassa, edulis, aromaticum quid resi-
 piens, sed exiguum, & neque acris, neque acida, sed ferè
 qualitatis gustabilis expers. Interior medulla, non multum
 quidem, succo crudo plena turget: quæ semen continet,
 hordei grano majus ac crassius, cortice duro tectum,
 substantia interiore albida ac amara. Semper hæc floret,
 fructuque maturo, & immaturo onusta est. Sunt inquit
 Doctiss. Clusius, qui fructum nascentem figulinis formis
 varias figuras exprimentibus includunt, a que ita relin-
 quunt, donec fructus maturitatem consequatur; tum demum
 formas auferunt, ut malum nativum colorem adsciscat ju-
 cundo sane spectaculo. Res hæc nova non est, quippe Græ-
 cis cognita recentioribus. Cassian. Bassus lib. 10. cap. 9.
 ἰδὼν δὲ τὸν πρῶτον κρητὸν ποιητὴν εἰς ἀποσώπων ἀνθρώ-
 πων, ἢ ἀλλοῦ ζώου, κρητὸν τὸ ἢ τὸν τῶν πον. ἀποσώπων τοῦτο γένος ἢ
 πηλὸν, ἢ ἰσχυρὸν ψηφῶν (pal. M. s. ψηφῶν malè) τίμιν ὀρεῖ πν,
 διμῆς. ποιητὴς ἐκ ἀποσώπων καὶ ἐπίδριον ὡς συναρμύσας, ἐπεὶ γὰρ
 οὐκ ὄπισθεν εἰς τὰ κρητὸν ὅταν δὲ ὁ κρητὸς τοῦ ἡμῶν τῆς ἰδίας
 ἀυξήσεως ἔχη, ἀδελφὸς τῆς τῶν πον, ἀσφαλίζου δὲ μοῦς ἐπιμηκτος, ἵνα
 μὴ διασπαθῶσιν διὰ τῆς ἀυξήσεως τοῦ ἀποσώπων μείνον, ἵνα πρὸς
 ἑαυτὴ μῆλον, ἵνα πρὸς ἡ κίτρου ἵνα πρὸς ἡ ἀποσώπων τοῦ πον, ἵνα
 συντόμως ἢ τούτῳ ἵνα πρὸς ζωοειδῆς τὰς ὀπίσθας συμβαίνει γίνεσθαι.
 διὸ εἰς τῶν πον, γερλυμῆνους ἵνα πρὸς, ἀυξάνει ἵνα πρὸς. id est, prædi-
 ctum citrii fructum simulachri formam reddere facies, vel
 humanæ faciei, vel alterius animalis, hoc modo gypso aut
 luto quicquid voles integri, & perfrigeratum in duas partes
 instrumento quopiam acuto fecas; ita ut anterior & posterior

pars coaptari ac committi queant, indeque siccatum in figu-
 lina torres. Quum vero fructus ad dimidiam partem sui au-
 gmenti pervenerit, formas illas circumdati vinculis dili-
 genter munies, ne ab augmento ejus quod circumdatum est
 divellatur, sive in pirum, sive malum quodcumque, sive pu-
 nicum aut citrium fuerit, & suscipiet omnino circumdatas,
 & ut in summa hoc dicatur, fructus omnes pomorum, in
 animalium formas exprimendas coget, quos in formas
 excultas impositos & inclusos augescere permittas. Fru-
 ctus, ut dixi magnitudine variant: quædam enim citria
 in molem excrecunt melopeponibus paria, ita ut ad
 pondus librarum decem nonnunquam perveniant, ut me-
 moriæ prodiderunt Cardanus & Desinerus; nullo ferè
 succo sunt, adferuntur ex Liguria, & Adriatici maris in-
 sulis. Citria alia limonum reperiuntur magnitudine, alia
 paulo sunt majora, quæ potissimum cibis expetuntur, &
 à lacu Lenaco asportantur, & pomcires quasi poma citri
 vocari Lugdunensis tradit. Forma etiam differunt. nam
 alia prælonga, alia rotundiora, aliaque forma homi-
 num industria conformata spectantur. Quædam sapore
 remissione, quædam vehementiore. In colore etiam
 differentia observatur; nonnulla dilutiora, alia satu-
 ratoria sunt: viribus tamen non multum inter sese diffe-
 runt. Citria majora hæc agnoscunt differentiam. Quæ-
 dam sunt pulpa plurima, a Casalpino Botanico non ince-
 lebri pomires dicta. Idem ea a citriis melopeponis ma-
 gnitudine distinguit, & pomcires inter limonia & aurantia
 ambigere scribit. Gustui non ita placent; sed quia pul-
 pæ multo plus habent, officinis expetuntur, saccharo vel
 melle asservanda. Mali medicæ genus quoddam fructu
 ingenti tuberoso reperitur. Fructum citrangulum à re-
 centioribus vocari quidam contendunt, negant alii. In-
 fima, inquit, atas citranguli facit mentionem. Avicen-
 na verò & Mesues citranguli meminerunt. Docti dubitant
 an aurantiæ sint. Certè citrangulus est κρητὸν γένος, quod
 quidam interpretantur, citreum malum majusculum, cucu-
 meri facie. Quod contra rationem compositionis est, que
 potius postulat, ut ἀψόρευς sic appelletur citri colore,
 Græci recentiores ἀψόρευς vocant cucumerem. Inde κρη-
 τὸν γένος citrius cucumerus. Nam alii sunt viridiores, alii
 pallidiores, & citrei coloris, alii nigri. Sic χρυσοῦ μῆλον est
 aureum malum. In hujusmodi quippe compositionibus
 adjectiva præponuntur, substantiva sequuntur. Citrinos
 cucumeres vocat Plinius, qui sunt κρητὸν γένος vel citran-
 guli. Cucumeres ἀψόρευς vocatos esse concedo: at ci-
 trangulum Avicennæ & Mesues cucumeris esse genus
 nego. Idque his rationibus, quod Mesues duodecima di-
 stinct. capit. Oleo de pomis inscripto, eligendum scri-
 bat citrangulum antiquum; at ulli cucumeris genus ser-
 vari potest, statim enim putrescit ac corrumpitur. Tum
 quod citrangulum pomum dicat; quod de cucumere
 nemo facile dixerit: pomum enim arboris fructus. Ac-
 cedit quod adversus ætritidem citrangulum præscribit.
 Cortex citri ad malum hoc præstans, inutilis cucumer.
 Denique quod eodem capite mentionem faciat citri &
 citrianguli, tanquam ejusdem facultatis. At contrariis
 pollent facultatibus citrum & cucumer, nisi quod utriusq;
 refrigeret succus. Citrum morbis pestilentialibus resi-
 stit, eosdem producit cucumer. Ex his citrangulum cu-
 cumeris genus esse nego. Sed illud citri genus, (limonia
 malus) quod facie cucumeris est, ad citriorum classeni
 referri debet. Malum medicam magnitudine refert,
 virentibus ac spinosis ramis, ac foliis lauri æmulis. Folia
 tamen sunt limoniæ breviora, spinæ minores ac breviores;
 flos foris purpurascens, intus candidus. Fructus
 oblongi & crassi sunt, citrii tamen minores; cortex lu-
 teus, amaricans, & suaveolens, sed tenuis; cui caro
 albida, sed valdè exigua accedit. Copiosam autem
 hæc mala medullam habent, succo prægnantem &
 redundantem, qui & acidior est. Semina in hac conti-
 nentur veluti citrii, sed minus amara, ac frequentia. Facie
 & facultate fructus hi differunt: quidam oblongiores,
 quidam asperiores, cortice crassiore cucumeris aut me-
 lonis effigie, alii cortice læviore, tenuiore, succo acidio-
 re. Quadriplex Cordo genus, anserini ovi forma & ma-
 gnitudine. 2 minus globosum utroque capite veluti um-
 bilico insigne. 3. ovi gallinæ figura & quantitate.
 4. tertio æquale, globosum, superficie æquale. Sapore
 etiam differunt. Limonia enim alia dulcia, alia acida, alia
 inter dulce & acidum media. Dulcia vel majora vel mino-
 ra sunt. In folio etiam varietas; quippe genus quoddam
 folio serrato, fructu oblongo, & tenuissimo reperitur,
 quod est lincas primum Clusii. Inventur & aliud genus
 ferris carens. In spinis præterea differentia. Nam quæ-
 dam arbores vel exiguis vel nullis spinis prædita, alia
 spinosæ

spinosa. Fructus illius, cui spinæ defunt, rotundus est, summa parte quasi corona aut umbilico insignitus. Vidi limonis genus prægnans alium fructum minorem in se continere; ita ut verum sit, quod a Clusio relatum est. Illud autem genus quod Simon de Tovar Hispaniæ dum viveret medicus celebris coluit, me videre non memini. Hujus meminit Clusius; *Vir inquit Simon de Tovar ex fortunatis insulis delatum (prægnans genus) scribebat, & aliud genus se colere, totum fere carneum, quod varias figuras repræsentat, eam ab causam ab Hispanis limones de figuris appellari.* Aliud etiam genus Clusius vidit, mihi, quod sciam, nondum inspectum, quod omnium maximum, citrii mali magnitudinem æquabat; corticem vero minus densum, & auri instar fulgentem habebat, grumos etiam interiores minus acidus; Succus Limonum puellis gratus quippe, ut canit Poëta.

*Admotus focolo limon, sensimque recoctus
Instillante anima, ac tenuem conversus in annem,
Ora puellarum maculis lavat, & candorem
Inducit nitidis per colla argentea vitis.*

Hodie in calente balneo Mariæ vocato vitreis organis elicitur aqua ex limonum succo, quæ præterquam quod mulieribus summe expetitur ad faciem fucō expoliendam & erugendam, etiam vitiligines, ubicunque fuerint, ac varas ac totius corporis maculas emendat, etiam si elephantiæ essent. Aurantium citriorum genus nomen ab Aurantia urbe accepisse volunt, ac in eandem Herculei mala hæc, cum ab Hesperidibus rediret, tulisse. Quod plane falsum; quia nec Augusti, nec Tiberii, nec Claudii, tempore nota aurantia. Urbem quandam Aurantiam esse non nego. Stephanus Ἀργέντι πόλις ἢ ὕστερον Φλιούς ἀπὸ πρὸς Ἀργέντιος ἀντόχου. οἱ πολῖται Ἀργέντιοι. Ab hac urbe nomen hoc non impositum est arbori. Vox enim hæc sub extremis demum Latinitatis temporibus audita, cum jam nulla urbs Ἀργέντια aut Φλιούς extaret. Insuper si nomen ab hac inditum urbe, apud Græcos usitatio vox hæc quanti apud Latinos esset, veteresque Græci, vel etiam recentiores alibi ejus meminissent. Quare sanior illorum sententia, qui a corticis colore aureo nomen impositum scribunt. Dicitur aurantia & orantia corrupte, ut agusta pro angusta. Recentiores Græci νεφάντιον vocant, ut supra diximus, cum citri five mali medici etyma exponeremus. Hermolai opinio νεφάντιον five rantium dici ab æris colore, quasi randium, hoc est, fulvum. Placet aliis à Neratio inventore nomen νεφάντιον vel Neratium impositum. Nugantur qui aranium quasi arianum a gente Persica dictum scribunt, *Aria*, inquit, ut Hellanius docet, regio quædam Persica. Inde si nomen haberet, antiquis Græcis cognitum fuisset, cum ne medii quidem ævi, ejus mentionem faciunt. Quæ nostra de voce νεφάντιον sit opinio, supra explicavimus. Arborem hanc insitione natam scribunt. Monardus Hispaniensis in libello de aurantiis, natam ex citrea in punicam inserta tradit, ideoque in rubrum colorem, & diversam abiisse formam. Præter hunc nemo arborem, cui inserta fuerit, nominat. Hæc opinio nobis neququam probabilis. Nimis magna punicæ ab arantia citrioque diversitas. Tota arboris facies, stipes, folia, rami, fructus differunt; nihil est quod conveniat. Quin etiam citrus in punicam inserta citrea proferet, non aurantia. Nam si in citrum aliud genus mali inferas, ejus generis quod insitum erit poma nascentur, non citria. Si pyra inferas, pyra proferet; si aurantia in citrum, aurantia proferet; & contra si citreum in aurantiam citria producet. Major tamen evadet arbor; quia malus aurantia grandior est quam citrifera. Et contra si aurantiam citreæ inferas, pumila & parva manebit, quia citrea minor. Major præterea citreæ & aurantiæ differentia, quam ut ex insitione natam credi possit. Citria arbor parva; aurantia magna nec alicui malo cedens. In citrea spinæ multæ, acutæ & robustæ; in aurantia breves, tenues & paucæ. Folia etiam plane dissimilia. Citreæ folia laurinis similia, densiora tamen, multoque majora ad juglandis magnitudinem accedentia, oblonga, utrimque acuminata, per ambitum serrata, egregiæ viriditatis, ac splendoris, præsertim supernè; infernè enim pallidiora existunt: aurantiæ folia quamquã colore citreis similia sunt, acuminatiora tamen, angustiora, ambituq; minimè serrata spectantur. Præter hæc nota quadã singulari, propriaq; distinguuntur; quam certe veteres neququam retinissent, si ipsis cognita aurantia fuissent. Quælibet enim posteriori parte, juxta annexum fere, incisuram habent, qua sibi invicem adversus constituitur isthmus. Quin etiam spina per folio-

rum dorsum transiens, in ipsa angustia juncturam habet, qua veluti in bina folia singula dividuntur: ita ut posterior eorum pars myrteo æqualis sit; verum obtusa, non ut in myrto acuminata, cordis quandam figuram ostendens: anterior autem laurini majoris, acuminatiquè figuram ac quantitatem habet. In malo quoque five fructus colore & forma differentia. In citro longa & ovata facies, color ex flavo pallidus, in aurantia cum auri obryzi colore forma orbicularis. Hoc etiam accedit: si nata aurantia ex citrea in punicum inserta, non tantum cortex exterior, sed succus rubeat; multis etiam granis ut punicum scateret. Pyrus si moro inseratur, non tantum fructus & cortex, sed caro etiam interior, succulq; habent. Citrum inferi in punicam observavit Cassi. Bassus; sed aliam arborem, tota facie à citrea punicaque differentem, inde nasci non tradidit, quod sine dubio fecisset. Rubra citria producere scribit, εἰ δὲ βούλοι (inquit) κίτρου ἰσχυρὰ ποίησαι. ἰγκύει εἰς αὐτῶν εἰς σπυρίδιον, καὶ ἀνάπτειν, καὶ γίνεται ἰσχυρὰ τὰ κίτρου. αἰσὶ δὲ καὶ ἰσχυρὰ τὰ κίτρου (τῶν κίτρου M. S.) ἰγκύειται καὶ τὸ κίτρου, καὶ εἰς ῥοιάν. Quod si rubra citria velis, insitionem eorum in morum facito, & vice versa, & citria rubra fient, & utraque arbor fructum feret; potest etiam citrium in punicum inferi. Constat igitur ex insitione non esse nata aurantia. Quæritur porro, an à veteribus descripta sit aurantia: quod certe non videtur; quippe nec Græcis, nec Latinis, nisi infimi ævi, cognita fuit, alioqui nunquam Columella arboris fructusque tam pulchri, & elegantis, culturam tradere neglexisset. Idem de Palladio, Cassiano Basso, cæterisque agriculturæ scriptoribus dico. Malum tamen cestianum esse volunt, cuius meminit Galenus, & rationem qua suam stabiliant sententiam, hanc proferunt; quod cum punicis frequenter conjungatur à Galeno, tanquam non multum viribus ac potentia ab illis deficiens, quod inquitur experientia etiam hodie cuique cognoscere licet, quum punicorum penuria, aurantia plerisq; in locis in usum veniant, ad corroborandum os ventriculi; in quem sanè usum à Galeno lib. 1. καὶ τίπους approbantur. Misertum profecto argumentum. Nam & cotoæa eisdem facultatibus quibus punica prædita, & cum punicis frequenter à Galeno conjunguntur. Sed videamus quæ Galenus de his malis tradit lib. 2. καὶ τίπους cap. 1. titulo; Quæ Apollonius ad capitis dolorem ex ebrietate, & meri potu scripsit. καὶ τὰ κίτρου εἰς κεφάλου μῆλα, καὶ τὴν ῥωμαίων πάλιν, αἰσὶ δὲ ἐπισημασίου ἐστὶ ἀσθηρὰ, καὶ τὴν ἰσχυρὰν ἀσθηρὰ γίνεται. καὶ εἰς ἐπισημασίου καὶ ἰσχυρὰν καὶ ἰσχυρὰν ἰσχυρὰν ἰσχυρὰν (ὁμοίως ἐστὶν interp.) εἶπε κίτρου εἰς κεφάλου μῆλα, καὶ τὴν ῥωμαίων πάλιν, αἰσὶ δὲ ἐπισημασίου ἐστὶν ἀσθηρὰ, καὶ τὴν ἰσχυρὰν ἀσθηρὰ γίνεται. καὶ εἰς ἐπισημασίου καὶ ἰσχυρὰν καὶ ἰσχυρὰν ἰσχυρὰν. Quin & mala cestiana appellata in urbe Romana, citrea cocturam quidem sunt austera; post cocturam vero stomacho commoda sunt. Coquenda autem ipsa sunt in ollam novam aqua calida infusa, deinde malo in olla suspensa, igneque sub ollam conjeclo, quo vapor ex aqua calidus sublatus, cocturam ipsi malo præbeat. Aurantia mala acida sunt, non austera; quanquam isti sapes confundi soleant. Cruda stomacho commoda sunt, nullamq; gratiam si coquantur habent; nec cocta à quopiam exhibentur. Cestiana mala temporibus Columellæ familiaria. Horum enim lib. 12. cap. 45. inter malorum genera fit mentio: Itaque possunt alia genera malorum sicuti orbicularia cestiana (vulgo cestiana) melimela, matiana hoc liquore custodiri. Sed quia videntur in melle dulciora fieri sic condita, nec proprium saporem conservare, arcule fagineæ, vel etiam tiliacæ, quales sunt, in quibus vestimenta forensia conduntur, huic rei paulo ampliores præparari debent. Quod si aurantia cestiana forent, nunquam prætermisisset Columella, venustissimi, & aspectu pulcherrimi, visuq; delectabilis, sapore etiam gratissimi fructus insitionem, & propagationem docere; nec eam reticisset Palladius, Columella multum recentior. Mali cestiani mentio fit apud Plinium lib. 15. cap. 14. Ergo habent originem à Matio, Cestio qui (malè Gestio legitur) & Manlio, itemque Claudio. Hæc satis ostendunt aurantia, non esse cestiana, Plinius enim folium arboris hujus peculiare descripsisset, notasque arboris fructusque quasdam dedisset. A recentioribus itaque aurantia inventa. Aurantia arbor citreæ magnitudine superat, malo vulgari, præsertim fertili solo non cedens; quamquam alibi humilis conspiciatur: firmos habet ramos, lentos, cortice tectos, ex viridi subalbicante, cum trunci cortex fusca sit viriditatis. Spinæ breves & paucas habet. Folium, ut dixi, hoc peculiare habet, quod ad petiolorum exortum foliolum præcedat cordis effigie; cui annexum folium majus quod sequitur, ita ut geminim habere videatur folium, quod saturato viridi colore est, citreæ simile, sed acutius & angustius, minimè per ambi-

tum ferratum odoreque citriæ cedens. Flos candidus, medio auro interlitus, per oram vero limbi purpurascens, adeo odoratus, & latè spirans, ut avidissimè ab unguentarijs quærat, ad varia odoramenta paranda. Elicitur

Aurantia.

ex eo aqua, quæ non solum citræ, limonum florem odore vincit, sed & ad multa valet medicamenta. Fructus triplici colore distinctus. Viridis enim cum primum prodit, frondem colore refert, deinde rutilus evadit: postremum, ubi maturus, fulvo auri colore nitet. Rotundum

formam instar globi obtinet, modice tamen compressus; Magnitudo huic mediocris mali, citreo minor, cortice, carne, & semine constat; cortex intentiore auri colore fulget, odoratus. Exteriore cute amaricat, nonnihil asper, quasi rugosus, subinde crassior, quandoque tenuior, sed tamen quam limoniorum crassior, corio similis, subditam habens substantiam candidam, mollem & fungosam. Huic subest caro, medulla, pulpa, per longitudinem senis plerumque aut octonis membranis distincta, copioso, vinoso, ac aromatico succo abundans, Semina in carne continentur, minora quam citriorum, forma, colore, sapore alioquin similia. Succus modo dulcis est, alias acidus, non raro medii ac vinosi saporis. Qui dulci succo præditus, fructus superficiem habet glabriorem, læviorem, mollioremque corticem. Acido qui constat succo, asperior ac durior corticem habet. Qui medii saporis succum habent, corticem habent inter mollem & durum medium. Genera plura ab insitione prodeuntia observarunt recentiores; pleraque cortice amaro crasso, aureo; alia subvirente; alia cortice tenuissimo, subrubente, medulla dulci; aliqua & cortice dulci. Aliqua in uno pomo duo genera botrorum habent; alia absque semine sunt. Succum five pulpam sapore differre, ut dixi, observavit Clusius. Aurantium unico grano præditam μονοσπερμει φρουρον vocant. Aurantia etiam alia, ut dixi, pumila, alia magna. Aurantia, ut hoc addam, liberalior est ferendis floribus & malis etiam in frigidis regionibus, modo rectè curetur. Ad citriorum etiam classem referitur pomum Adami dictum. Nomen accepisse ferunt, quod cortex rimis quibusdam exasperatur, ac si dentibus demorsus esset. Quare pomum, quod Adamus protoplastes in paradiso gustavit, Dei mandatum transgrediens, rude vulgus esse existimat; quod & Iudæos nonnullos credere refert Thevetus; & per me quidam credat qui volent. Arbor quæ poma hæc fert, aliarum malorum similitudinem refert, ad aurantiam magnitudinem accedens; breves habet spinas, ramos malis haud dissimiles; folium paulo quam limoniorum majus. Florem candidum, odoratum medicæ mali æmulum, fructus florem sequitur, è latiore basi in rotundiorem cornum turbinatus, vertice obtuso, & quasi umbone depresso, & inæquali, fissuris quibusdam apparentibus, perinde ac si dentibus demorsus esset. Cortice vestitur crasso, inæquali, denso, rugoso ac asperiusculo, colore è luteo pallidulo. Interior substantia succosa admodum est, brevibus folliculis, ut in aurantia, contenta; sapore acidula, veluti limoniorum, sed palato minus grata. In qua grana continentur subrotunda, alioquin malo citrii non dissimilia. Malo aurantio, limonio, Adamo, medico gaudet Gallia, Hispania, Italiaque præcipuè locis maritimis.

Κ Ε Φ. Ε.

C A P. V.

De ficu indica, aliisque multis Indiæ arboribus. Quotque hebeni sint genera. De Terbintho indica. Deque lanigeris arboribus, nec non seminibus, & herbis Indiæ.

De oriza. De spina candida, que herculæa dicta est.

Ἡ δὲ Ἰνδικὴ χώρα πλὴν τε καλουδριῶν ἔχει συκλῶν. ἢ καθήσων ὅκ τ' κλάδων τὰς ρίζας αὐτὰς ἕκαστον ἐστὶν, ὡς περ εἰρηται ἄλλοτερον. ἀφίησι δὲ ὅσα ὅκ τ' νέων, ἀλλ' ὅκ τ' ἐνῶν καὶ ἐπὶ παλαιότερων. αὐτῆ δὲ σιωάππουσαι τῆ γῆ, ποιούσιν ὡς περ δρυφρακτον κύκλω ὡς τὸ δένδρον, ὡς τε γίνεσθαι καθάπερ σκλήρω, ὅφ' αἰς δὴ καὶ εἰώθησι διατρέβειν εἰς τὴν αἰρὶν φυόμεναι διάδηλοι πρὸς ὅσων βλαστῶς. λωκότεραι γὰρ καὶ δασεῖαι, καὶ σκολιὰ δὲ φυλλοὶ. ἔχει δὲ πλὴν αὐτῶν κέμιν πολλῶν. καὶ τὸ ὅλον δένδρον, εὐκυκλον καὶ τῶν μεγάλων μέγα σφόδρα. καὶ γὰρ ὅτι δύο σάδια ποιῶν φασι πλὴν σικαῶ. καὶ τὸ πᾶν τὸ σελέχου ἐνια, παλιόνην ἢ ἐξήκοντα βημάτων, τὰ δὲ πολλὰ πεπρασάκοντα. τὸ δὲ Φύλλον ὅσα ἐλατῶν ἔχει πέλιτης. καρπὸν δὲ σφόδρα μικρὸν, ἠλίκων ἐρεθισθῶ. ὁμοιον δὲ σικαῶ. διὸ καὶ ἐκάλοιον αὐτὸ οἱ ἔλληνες συκλῶ. ὀλίγον δὲ ἰουμασῶς πέν κερσῶν. ἔχ' ὅτι καὶ τὸ δένδρον μέγα ἐστὶν, ἀλλὰ

Indica autem regio, arborem ficum vocatam habet, quæ è ramis radices dimittit singulis annis, ut primo volumine retulimus. Dimittit autem non ex novellis, sed ex anniculis, atque etiam vetustioribus. Illæ se terræ conjungentes, ceu sepem circum arborem faciunt, ita ut veluti tabernaculum condatur, quo etiam morari homines solent. Radices autem nascentes evidentissime à ramis discernuntur: sunt enim albiore, hirtæ, tortuosæ quædam sæque, binaque fronde foliatæ. Item arbor colmam supernam lascivam gerit, totaque fornica to ambitu pulchre orbiculatur, & magnitudine vehementer excellit: quippe umbram ad duo stadia facere fertur: & crassitudine caudicis, pleraque ultra quam sexaginta graduum orbem colligere, magna vero ex parte quadraginta. Folium pelta non minus habet: Fructum admodum parvum, magnitudine ciceris, ficui similem. Quam obrem Græci ficum eam arborem appellabant. Parvum

σκολιῶν, καὶ διφυλλοῖν. καὶ τὸ πᾶν τὸ σελέχου ἐνια. παλιόνην ἢ ἐξήκοντα βημάτων, τὰ δὲ πολλὰ πεπρασάκοντα. τὸ δὲ Φύλλον ὅσα ἐλατῶν ἔχει πέλιτης. καρπὸν δὲ σφόδρα μικρὸν, ἠλίκων ἐρεθισθῶ. ὁμοιον δὲ σικαῶ. διὸ καὶ ἐκάλοιον αὐτὸ οἱ ἔλληνες συκλῶ. ὀλίγον δὲ ἰουμασῶς πέν κερσῶν.

Crassitudine caudicis quasdam ultra quam sex passuum orbem colligere, pleraque quatuordecim altitudine surgere. Folium pelta amazonica non minus habet.

† κριπέ
 † αἰ σφοδρῶς ἀμπεχομήδροι.
 † κριπέοις.
 † αἰ μυγδαλαίς παλιῶν ἰταλιῶν. εἶται. † ἡλικα χιτῶν πα.
 † τὸ δὲ κύπρον μῆλου τοῖς κυνοσφίδεσσι ὁμοιον.
 † καὶ φακῶς καὶ κύμυθου.
 † αἰ εἰ κείνη.
 † τῆς γαβυρῆος ἐμυρῆ.
 † ἡσκακλίαν.

† καὶ τὸ ὄλον. Φύεται δὲ τὸ δένδρον περὶ τὸν Ἀκεσίτιον ποταμόν. ἐστὶ δὲ καὶ ἕπερον δένδρον, καὶ τῷ μεγέθει μέγας, καὶ ἠδύκαρπον θευμασῶς καὶ μεγαλόκαρπον. καὶ χροῖανται τροφή τῶν Ἰνδῶν οἱ σφοδρῶς καὶ ἀπεχομήδροι. ἕπερον δὲ, ἔστι τὸ φύλλον πλὴν μὲρ μορφῶν παρόμοιες τοῖς τῶν σρουθῶν πτεροῖς ὅμοιον. ἀπὸ τῶν τῶν κροῖαντων. μῆκος δὲ ὡς διπηχυαῖον. ἄλλο δὲ ἐστὶν ἔοικε τοῖς μακροῖς καὶ ὀκλύδης, ἀλλὰ σκολιός. ἐπιτόμιον δὲ γλυκύς. ἔστι ἐν τῇ κοιλίᾳ δηγμὸν ποιεῖ καὶ δυσεντερίαν: διὸ καὶ ὁ Ἀλέξανδρος, ἀπεκέρυξε μὴ ἐσθίειν. ἐστὶ δὲ ἕπερον, ἔοικε τοῖς ὁμοιοῦσι τοῖς κροῖαντοῖς καὶ ἕπερον δὲ παλαιῶν καὶ διαφέροντα τῶν ἐν τοῖς Ἕλλησιν. ἀλλ' ἀνώνυμα. θευμασῶν δὲ ἕδεν τῆς ἰδιότητος. σχεδὸν γὰρ ὡς γὰρ πνέει φασιν, ἔδεν ὅλων τῶν δένδρων, ἔδεν τῶν ὑλημάτων, ἔδεν τῶν ποσῶν, ὁμοιον ἐστὶ τοῖς ἐν τῇ Ἑλλάδι, πάλιν ὀλίγων. ἰδιον δὲ καὶ ἐσθίει τῆς χρώσεως ταύτης. ταύτης δὲ δύο γένη. τὸ μὲν, εὐξύλον καὶ καλόν, τὸ δὲ φαῦλον. σπάνιον δὲ τὸ καλόν, θάπερον δὲ πάλιν. τὸ δὲ χροῖαν ἔχοντα ἐπιτομὴν λαμβάνει πλὴν εὐξύλον, ἀλλ' εὐξύλον τῆ φύσει. ἐστὶ δὲ τὸ δένδρον θεμνώδες, ὡς περὶ τὸ κύπρον. φασὶ δὲ εἶναι καὶ πέρμιθον. οἱ δὲ ὁμοιον τῇ πέρμιθῳ. ὁ δὲ μὲν φύλλον καὶ ὄστυ κλωνίας καὶ τ' ἄλλα πάντα ὁμοια ἔχει τῇ πέρμιθῳ. τὸν δὲ καρπὸν διάφορον. ὁμοιον γὰρ τοῖς ἀμυγδαλαῖς. εἶναι γὰρ καὶ ἐν Βακτρῶσι πλὴν πέρμιθον ταύτην, καὶ κάρνα φέρειν, ἡλικα τὰ ἀμυγδαλα. διὰ τὸ μὴ μεγάλα. καὶ τῇ ὄψει δὲ παρόμοια. καὶ ἡ ἡδονὴ κρεῖττων τῶν ἀμυγδαλῶν. διὸ καὶ χρῆσται ὄστυ ἐκεῖ μᾶλλον. ἐξ ὧν δὲ τὰ ἰμάτια ποιοῦσι τὸ μὲν φύλλον ὁμοιον ἔχει τῇ συκαμίνῳ. † τὸ δὲ ὄλον φύρον τοῖς κυνοσφίδεσσι ὁμοιον. φυτῶσιν δὲ ἐν τοῖς πεδίοις αὐτὸ κατ' ὄρχους. διὸ καὶ πρῶτον ἀφορῶσιν ἀμπελοὶ φαίνονται. ἔχει δὲ καὶ φοίνικας ἐνια μέρη πολλὰς. καὶ ταῦτα μὲν ἐν δένδρον φύσει. φέρει δὲ καὶ σπέρματα ἴδια, τὰ μὲν τοῖς χερσὶν τοῖς ὁμοιοῖς, τὰ δὲ τοῖς πυροῖς καὶ ταῖς κροῖαντοῖς. ἐρεθιστικὰ δὲ καὶ ἔστιν ὡς τῶν παλιῶν ποιεῖν τὰ ἐψήματα, καὶ μὴ διαγνώσκων ὡς φασιν, ἀλλ' ἡ μὴ πρὸς ἀπεψύση, κροῖαν δὲ καὶ πυροῖ καὶ ἄλλ' ἵππιν ἀγρίων κροῖαντων, ἐξ ὧν καὶ ἄρτοι ἡδεῖς, ἔστι χόνδρον καλὸς. ταύτας οἱ ἵπποι ἐσθίουσιν τὸ πρῶτον διεφθίροντο. καὶ μικρὸν δὲ ἐν ἐσθίοντες ἐν ἀχύροις ἔδεν ἕπαρον. μᾶλλον δὲ σπείρασι τὸ καλὸν ὄστυ ὄστυ, ἐξ ὧν τὸ ἐψήματα. τῶν δὲ ὁμοιον τῇ ζεῖα ἔστι πέρμιθον, οἷον χόνδρον. εὐπεπτον δὲ πλὴν ὄστυ πεφυκὸς ὁμοιον τοῖς ἀγρίοις καὶ τὸν πλὴν χροῖαν ἐν ὕδατι. ἀποχέεται δὲ ὄστυ εἰς εὐχίω, ἀλλ' ἡ οἷον φόβλου. ὡς περὶ τὸ κέγγρον, καὶ ὁ ἐλυμῶν. ἄλλο δὲ ὁ ἐκαλούμενος οἱ Ἕλληες φακόν. τοῦτο δὲ ὁμοιον μὲν τῇ ὄψει καὶ τὸ βέβαιον. θεμελιεῖται δὲ ἐπὶ Πλευριάδου δύσιν. διαφέρει δὲ καὶ αὐτῇ τῇ χρώσει, τῷ πλὴν μὲρ φέρει ἐνια, πλὴν δὲ μὴ φέρει. ἡ γὰρ ὄρενη καὶ ἀμπελον ἔχει καὶ ἐλαίαν, ἔστι δὲ ἄλλα ἀκρόσθηα, πλὴν ἀκαρπον πλὴν ἐλαίαν. σχεδὸν καὶ τῶν φύσιν ὡς περὶ μεταξὺ κρόντος καὶ ἐλαίας. ἐστὶ δὲ τῇ ἐλη μορφῇ ἔοικε τὸ φύλλον ἔοικε πλάτυπερον, τοῦ δὲ ἐνώπερον. ταῦτα μὲν οὐδ' ἔτι πλὴν Ἰνδικῶν. ἐν δὲ τῇ Ἀρῆα χρώσει καλεῖται ἀκακίαν. ἐστὶν, ἐφ' ἧς γίνεται δάκρυον ὁμοιον τῇ Ἰλλυρῆα ἔστι τῇ ὄψει ἔοικε τῇ ὄψει. τῶν δὲ ὅταν ἐπιλάμνη ὁ ἥλιος. κατὰ ῥῆσιν. πολλὰ δὲ ἔστι ἄλλα τῶν ἐν ταῦτα ἔστι ἐν τῇ χρώσει ἔστι τοῖς ποταμοῖς γίνεται. ἐν ἕτεροις δὲ τοῖς ἐστὶν ἀκακίαν λευκὴ τριχῶν. ἐξ ἧς καὶ σκυῖαλια καὶ βακτηρίας ποιεῖσιν ὁπώδης δὲ καὶ κωνίη. ταῦτα μὲν δὲ καὶ ἡσκακλίαν. καλεῖσιν ἡσκακλία. ἄλλο δὲ ὑλημα μέγεθος μὲν ἡ-

rum mirum in modum fructificat : non tantum pro magnitudinis ratione , verum etiam omnibus rebus. Nascitur arbor hæc circa Acefinam aminem. Est & alia arbor , & magnitudine insignis , & suavitate fructus , amplitudineque mirum in modum præcellens. Hoc sapientes Indorum , qui nudi degunt , cibo utuntur. Alia cui folium specie prælongum , simile t pennis struthiorum. quæ super galeis imponuntur , longitudine duorum cubitorum. Alia cui fructus longus , nec rectus , sed contortus : cibo dulcis , sed morsus in aluo , difficultatesque facit intestinorum. Ob id Alexander ne quis manderet , interdixit. Alia cui fructus similis cornis. Sunt & alia plura iis diversa , quæ Græcia gignit ; sed nomine carent : nec mirum quicquam ex eorum proprietate putandum. Nam (ut quidam referunt) nulla omnino arbor , nullus frutex , nulla herba similis iis comperitur , quæ in Græcia proveniunt , paucis exceptis. Hebenus quoque ejus regiones vernacula est. Hujus duo genera constant , alterum materie laudatum , pulchrumque : alterum vile , vitiatumque. Rarum , quod præstantius : reliquum permultum habetur. † Colorem commendatum , non re condita , sed statim sua natura capescit. Fruticosa est cytisi modo. Ferunt & terebinthum haberi , ut alii similem terebintho : cui folia , & rami , & reliqua omnia terebintho similia : fructus autem diversus ; similis enim amygdalis. Nam & in Bactris terebinthum hanc esse , ferreque nuces t amygdalarum magnitudine. Quoniam non magnas , sed visu similes , & suavitate amygdalis præstantiores , & ideo loci illius homines his potius uti. Plantæ autem , ex quibus vestes conficiunt , folium moro simile habent , † corpore autem toto rosis caninis proximæ sunt. Seruntur ordinatim : quapropter e longinquo aspicienti , vites apparent. Palmas quoque nonnullæ partes pleraque habent. Hæc in arborum genere. Fert & femina propria , alia leguminibus similia , alia tritico , alia ordeo. Cicer enim , & lens , & reliqua nostræ regionis ibi haudquaquam habentur , sed alia quedam nascuntur , quibus edulia proxima conficiuntur : nec discerni queunt , ut ferunt , nisi quis audiverit. Est & ordeum , & triticum , & genus quoddam aliud ordei sylvestris , quo & panem suavem conficiunt atque alicam bonam. Id Græcorum equi cum principio manderent , interibant : deinde paulatim , cum paleis affucti , nihil penitus ledebantur. Serunt potissimo quod orizam vocant , id semini nuncupato simile est , pistumque tanquam alica , reditur concoctu perfacile , aspectu loliis simile. Statque magna parte temporis in aqua. † Effundit non spicam , sed veluti jubam modo milii , atque panici. Est enim aliud , quod Græci φακόν , id est lentem vocabant. Hoc visu sceno Græco simile est. Metitur circa Vergiliarum occasum. Interest etiam terre ipsius ratione , quod quedam † omnia ferat , quedam non ferat. Quippe montuosa & vitem , & oleam , & nucum pomorumque universum possidet genus , præter oleam sterilem. Et natura pene inter oleastrum , atque oleam. Item specie tota distat , & folium latius hoc , angustius illo. Hæc in India. In regione autem Aria dicta , spina est , ex qua lacryma gignitur , Illyriæ similis tam visu , quam olfactu. Hæc ubi sol illuxerit , defluit. Quin & alia multa præter hæc nostratia tum agris tum amnibus proveniunt. Aliis locis spina candida nascitur ramis ternis , ex qua t regulas , atque baculos faciunt. Suctosa , humoris lactei , fungosaque est. Herculeam hanc appellant. Est etiam aliud , stirpis humilis.

† Plumis struthiorum.
 † bonum quem habet colorem aservando (id est temporis tractu) non acquirit , sed cum statim , quando caesa est , a natura habet. arbor est fruticosa instar , ut cytisus.
 † amygdalis sed minor.
 Nam t amygdalarum ferme magnitudinem.
 † cytinus pomi cynorbis similis est.
 † lens & faba , &c.
 † decortictumque.
 † effunditur non in spica sed jubam.
 † nonnulla.

nam maxime annem. Quae in Plinii Strabonisque verbis consideratione digna, ad sententias Theophrasti exami-

Ab ipso dicitur &c. Plinius. Ficus ibi exilia poma habet. Ipsa se semper ferens vastis defunditur ramis, &c. In antiquo codice verbum, habet, desideratur: in eodem ferens pro ferens, & se ipsa pro ipsa se, legitur. Inde colligunt scripsisse Plinium. Ficus ibi exilia poma, sed ipsa semper ferens, vastis diffunditur ramis. Nobis vulgata placet lectio. Rationem dat Plinius ex libr. 2. de causis cap. 14. cur ficus exilia ferat poma, quod propagationi semper sit intenta.

Autem dicitur &c. Plinius, & in eo errasse videtur, quod ait superiores ramos ficus Indicæ in altum abire, inferiores vero in terram curvari, annuoque spatio infigi, ac subinde novam quasi sylvam progenerare. Nihil tale Theophrastus, cujus locum interpretatur Plinius, nihil simile Strabo, cæterique, qui hanc delineant arborem. Tradidere illi ramos Indicæ ficus in altum primo ascendere, ad duodecim cubitorum altitudinem, tum ad terram inflecti, reliquumve incrementum deorsum mittere, usque dum ad terram pervenerint, cui insitæ radices novosque truncos producant, qui similiter primum ascendunt, deinde torquentur, ac in terram curvantur: adeo, ut ipsa denique arbor tabernaculum multis columnis fultum mentiat. Vide Strabonem & Theophrastum, & singula examina.

Plinius & Strabonem, &c. Plin. loco citato, Superiores ejusdem rami in excelsum emicant, sylvestra multitudo, vasto matris corpore, ut LX. p. (an pedes, an passus legendum, mox examinabo) pleraque colligant, umbra vero bina stadia operiant, &c. Duos commisit Plinius errores. Non tradit Græcus auctor, pleraque ficus Indicæ arbores, ea stipitis crassitie intumescere; sed quasdam tantum, una, plus quam sexaginta bina colligere, pleraque autem quadraginta. Plinius aliud agens, aliud cogitans, vocem περιόντων ad arbores, non ad βήματα retulit. Est hic primus error. Alter, quod miscet quæ Theophrastus distinxit. Theophrastus totam arborem cum cunctis caudicibus, qui parentem ambiunt, umbram ad duo stadia facere inquit; ipsum autem stipitem sexaginta βήματων spatium occupare. Plinius vero, ut rectè observavit Cl. Salmasius, tam vastū scribit matris corpus, id est caudicem, ut sexaginta p. orbe colligant, umbra vero bina stadia operiant. In optimo & antiquiss. codice, ut idem Cl. Salmasius observavit, legitur, at sexaginta pleraque colligant, umbra vero bina stadia operiant. Hæc de ramis arboris dici possunt; minime de caudice. iidem etenim rami qui sexaginta p. βήματα orbe colligunt, umbra quoque bina stadia operiunt; quod de matris caudice nequam intelligi potest. sed an ita scripserit Plinius, non constat.

Hæc dicitur βήματα. Sic etiam legit Plinius. Vasto, inquit, matris corpore, ut sexaginta p. (quod passus Solinus, Theodorus, alique interpretatur) pleraque colligunt. Atqui, inquit, Diodorus Siculus maximas illas Indicæ arbores, vix quatuor hominibus complexibiles esse tradit lib. 17. δὲ δὴν γὰρ εἶχε γὰρ ἀγλαΐστοις, καὶ τὸ μὲν ὄψιν ἔχοντα πηχῶν ἑξοκτακῶν, τὸ δὲ πρὸς μέγιστον τῶν τετραγώνων ἀνδρῶν πελαγομυνοῦντα (γρῶφ. ἀελομυνοῦντα) τριῶν δὲ πηχῶν σπιῶν ποιούτων. Nam insoliti hic generis arbores erant, ad 70. cubitos in altum editæ, & crassitie tanta, ut difficulter 4. illos viri complecterentur, umbram vero ad tria plethra (300. pedes) de se proj. Etabant. Primum de crassitudine, mox de altitudine videbimus. Diodorus stipitis crassitiem inquit tantam, ut vix à quatuor viris circumplecti queat, Strabo quinque ait; quæ haud magna differentia. Hæc inquit, consistere nequeunt, cum verbis Theophrasti, qui hic sexaginta passus in orbe colligere ait. Atqui sexaginta hominibus opus, ad comprehendendam arborem quæ sexaginta passus in ambitū caudicis detineat, Quod

sic colligent; quinque pedes legitima hominis statura est; tot pedes passum faciunt; idem porro spatium modusq; manibus expansis inter longissimos digitos, quantum est à calcibus ad verticem. Iuxta hanc rationem, non plus homo manibus suis comprehendere possit, quam quinque pedes, aut quod idem est, passum unum in ambitu longitudinis. Sic necesse est arborem, quæ quinque passus ambitu occupet, non nisi ab hominibus quinque comprehendi posse. Perge porro, inquit, & computas oportet eas arbores, quæ sexaginta passus orbe trunci colligant, à pauciorib. ambiri complexu non posse quam sexaginta. Hæc ajunt ἰσχυροῦς ἕνα περιόντων ἢ ἑξ βήματων, τὸ δὲ πολλὰ τετραγώνων. Reponendum inquit, ἑξ pro ἑξήκοντα, & τετραγώνων pro τετραγώνων. Caudex in orbe sex passuum, à sex aut etiam quinque longioris staturæ hominibus comprehendi potest; ut contra qui quatuor passus crassus est, quatuor aut tres homines eam circumplecti queant; & sic Theophrastus cum Strabone, Diodoro, aliisque scriptoribus paria dixerit. Nec sanè alia aut diversa scripsisse putandus est, cum eisdem habuerit auctores, Alexandri scilicet magni comites, classiumque ejus præfectos. Quibus consonant, quæ Hollandi Hispanique nautæ hodie suis navigationibus compererunt. Hactenus horum sententiâ, si τὸ βήμα tantū passum significat, probò. τὸ βήμα vero plures habet significationes, ac inter cæteras pedem etiam denotat. Quam significationem habet in actis Apostolicis cap. 7. vers. 5. καὶ οὐκ ἔδωκεν αὐτῷ κληρονομίαν ἐν αὐτῇ, οὐδὲ βήμα ποδῶν, nec dedit ei hereditatem in ea, ne vestigium quidem pedis, id est, ne tantillum quidem, ut in solo suo posset figere pedem. Hesychius, βήμα τὸ περιόντων σημαίνει — βηματίζω, τὸ τοῖς ποσὶ μετρεῖν. ἑξ δὲ ποσὶ ἢ ἑξ βήματων. Βήμα plura significat — βηματίζω pedibus metiri. Macedones hoc loquendi genere utuntur. Verifimile admodum, Theophrastum βήμα pro pede accepisse; quippe à Macedonibus arboris hujus formam, magnitudinem, crassitudinem edoctus, quibus βήμα pedem denotat. Sexaginta pedes, passus efficiunt duodecim, quadraginta pedes, passus octo. Duodecim itaque aut octo viris ad complectendam hanc miræ crassitudinis arborem opus erat. Quæ sententia cum eâ quæ est Strabonis stare posse videtur; præsertim ea quæ quadraginta pedes crassum esse truncum scribit. Theophrasti codicem mutare non ausim, ob ea quæ apud Plinium reperuntur. Fieri facile potuit, quosdam retulisse arborem hanc 30. alios 20. nonnullos dixisse 40. nec defuisse, qui sexaginta pedes crassam dicerent; & hinc veterum quosdam tradere à quinque, alios à quatuor, nonnullos ab octo vel duodecim vix comprehendi potuisse viris. Et hæc de crassitie. De altitudine videndum. Theophrastus magnitudine usque adeò excellere scribit, ut duorum stadiorum umbram faciat: Diodorus umbram jacere ad tria usque plethra: Strabo ad duodenos surgere cubitos tradit. Videant Mathematici, utrum duodeni cubiti umbram ad tria plethra, vel duo stadia jacere possint. Nec Diodoro cum Theophrasto satis convenit, stadium, ut inquit Plinius, lib. secundo cap. vigesimotertio, centum viginti quinque nostros efficit passus, hoc est, pedes sexcentos viginti quinque. Duo ergo stadia comprehendunt quinquaginta passus, pedes mille ducentos quinquaginta. Plethrum, ut docet Suidas, mensura est centum pedum, περιόντων τὸ βήμα ἕνα περιόντων ἢ ἑξ βήματων, ἡ δὲ πηχῶν ἑξ, ἔλον γὰρ τὸ ἐπιπέδον ἐστὶν τετραγώνων, ἢ πᾶν τετραγώνων ποδῶν δ, ἢ καὶ περιόντων ἀγλαΐστον ἔχει δὲ τὸ περιόντων ποδῶν ε'. Plethrum sexta stadii pars, cubitis constans sexaginta octo, integrum enim stadium efficiunt quadringenti (& octo) cubitus, plethron, quod omni ex parte triginta octo pedes habet, vocatur. perthriaion idem quod diasthema, spatium unus jugeri. Plethrum autem pedibus absolvitur centum. Pedes intellige Græcos. Herodorus, τὸ περιόντων ἔχει ἀκίνας δέκα, ποδῶν Φιλισταίων μὲν ἑκτόν, Ἰσραηλίων δὲ ἑκτόν εἰκοσι. Plethrum habet acenas decem (acena sive actus, ut Latini loquuntur, decem est pedum Græcorum, Latinorum duodecim.) pedes Græcos centum, Italicos vero centum viginti. Ex his concludi potest, maximam, quo ad magnitudinem, esse differentiam inter ficū Indicam Theophrasti, & miræ magnitudinis ac crassitudinis arborem cujus Diodorus meminit. Ficus enim Indicæ Theophrasti umbram facit mille ducentorum quinquaginta pedum, Diodori tantum trecentorum; quæ profecto magna differentia. Unde conjicio, immo assero, Theophrasti codicem non esse corruptum, sed veteres ex Macedonum diverso relatu, varia ac diversa de crassitie, & magnitudine arboris hujus scripsisse. Strabonis

bonis codicem potius corruptum puto. Nam ea non est ingens arbor, quæ duodecim cubitorum est altitudine. Vulgaris etiam arbor, altior viginti quatuor pedibus, umbram non facit magnam, neququam ad tria usque plethra, ne ad unum quidem, aut dimidiū. Hic ergo aliqui deesse videtur; ἐπὶ πηχέσιν ἑκατὸν καὶ δώδεκα, cum ad centum duodecim cubitos creverit. Talis magnitudo umbram trecentorum pedum facere potest. Nisi fortè placeat, cum ad duodecim cubitos excreverint, alterum ramum emittere qui deorsum vergit, alterum qui sursum, ut ita tandem ingens fiat arbor.

Τὸ δὲ φέρον σὺν ἰλατίον ἔχει πέλτης. Plinius addit, Ἀμαζονικῆς. Pelta propria Tracum, non Amazonum: Amazonica pelta peculiarem formam habebit. Strabo ἀσπίδι folium huius ficus comparat, πὶ δὲ φύλλα ἀσπίδων σὺν ἰλατίῳ. Ἀσπίδα clypeum exponunt rotundum, cum ἀσπίς, Hefychio sit scutum. ἀσπίς ὁ πάλιν πηχέσιν τὸ σκουτέριον, ἀσπίς armatura bellica scutarium. Lexicon Græco-barbarum σκουτέριον scutum exponit. Suidas Θυρίς, ὁ πάλιν, τὸ περὶ ἡμῶν σκουτέριον. Inter clypeum & scutum haud exigua differentia. Livius lib. 8. Clypeis antea Romani usi sunt, deinde postquam facti sunt stipendiarii, scuta pro clypeis fecere. Scutum fuit formæ oblongæ. unde apud Virgil. lib. 8. Æneid.

— Scutis protecli corpora longis.

Ovid. lib. 6. Fastor.

Iacta super galeas, scutaque longa sonant.

Clypeus rotundam habuit formam, quod vel ex Festo cognoscere licet. Clypeum quoque, inquit, ob rotunditatem etiam corium bovis appellarunt, in quo fædus Sabiorum cum Romanis fuerat descriptum. Sed ἀσπίς non omne scutum, sed rotundum denotat, quod Theophrasto πέλτη dicitur. Idem Hefych. ἀσπίδου πέλτη. σκουτέριον, ἢ περὶ τοῦ κρημνοῦ ὁ πάλιν ἰλατίον. Aspis ergo armatura rotunda. Aspis etiam promontorium in littore Africæ, à rotunditate sic dictum; campum quoque denotat rotundum. Hefychius, ἀσπίς πέλτη ἀσπίς, ἢ ἀσπίδος ἔχον. Pelta Amazonica exiguum scutum, lunæ jam semiplenæ imaginem referens. Virg. prim. Æneid.

Ducet Amazonidum lunatis agmina peltis.

Pelta propriè clypeus, scutum umbone carens. Hefychius, πέλτη, ἀσπίς ἴνω σὺν ἰχουσα. Idem apud Suidam reperitur. Xenophon libr. 5. de Cyri expeditione peltam Amazonidum hederæ folio fuisse similem tradit: hederæ scilicet rotundæ, quando similitudini est effigie. Res itaque non multum diversa Amazonum pelta & aspis.

Καεπὸν δὲ σφοδρῶς μικρὸν ἢ λίαν ἰσχυρὸν. Plinius vudum legit. varusque est (fructus) nec fabæ magnitudinem excedens. Vulgarem fabam si intelligit, transformatio est, digna quæ inter Ovidianas reponatur. Græcæ fabæ magnitudine esse vult, quæ rotunda, nec magna.

Nunc quid recentiores de hac arbore tradant, videamus. Nugantur qui ficum Indicam vetitum pomum fuisse scribunt, de quo primi nostri parentes comederunt. Unde hæc hauserūt? Unde verò etiā scire quis potest quale illud pomū fuerit? Hoc argumento utuntur, quod ficus Allemannis dicatur Fhg, quasi sp, ghp, tu abominande. Sed ipsa eorum verba in medium adferā. Primi, inquit, nostri parentes cum serpentis fraude seducti, vetitum pomum comedisent, sensissentque quantum inde mortiferi veneni in corpus & animum grassaretur; nomen ei dederunt, quo prorsus, ejus abominatio; & verso, venenum indicaretur. Fhg enim dicitur per apocopen, à sp ghp, id est, tu abominande: eodem modo quo form dicimus à for-maet, id est, præcedens mensura; à qua voce forma sit Latinis. Vox versa ghh nihil aliud notat, quam venenum. Ad rationem nominum Ichnæorum. Hinc Latini ficum acceperunt, Græci corruptè σίκον nominarunt. Quam vero superba hæc esse ficus, & quam ingenti foliorum tum copia, tum magnitudine luxuriaret, tum etiam quam rarum, quam exiguum, quam dulcem fructum produceret, Indosythica nostra declararunt. Ut igitur majores nostri monerent, ab hac arboris natura prorsus esse fugiendum, ad conjugii symbolum ejus arboris fructum acceperunt, quæ quam maximè à ficu illa amplissima, & superbissima distaret. Quod si quis scire volet, quam perit fecerint; cotoneam cum ficu illa Indica conferat, inveniet nimirum ingentem esse ficus magnitudinem: cydoniam vero tam exiguum esse, ut malorum omnium sit infima: illam pomum habere exiguum, hanc omnium malorum maximum: illi esse pomum dulcissimum, huic austerum, & sapore adstringente, &c. Docet sacra

pagina, primos parentes, postquam vetitum pomum gustassent, ac cognovissent se nudos, consuisse folia ficus & fecisse sibi perizomata. Quod si ficus fuisset, pomum vetitum à primis parentibus comestum, sacra pagina, id non reticuisset, vel saltem dixisset ex eadem ficu arbore Adamum folia consuisse & perizoma fecisse. Eadem præterea fructum arboris vetitæ pulchrum & oculis aspectuque delectabilem fuisse tradit. Indicæ ficus fructus, ut omnes tradunt, exiguus, nec pulcher, nec oculos pas-cens. Pigmentum itaque merum quod scribunt. nec vocem ficus ab Alemannica voce Fhg, Romani acceperunt; multo minus Græci σίκον ab eadem dixere voce, Romana lingua à Græcis profecta, Græca ab Orientali, Cananæ, aut Palestina; Allemannica à Romanis, Latinisque originem habet, ut multis placet; quanquam credibilis, omnes has linguas suam propriam habere originem, initiumque cepisse, à turris Babylonice ædificatione. Mit-to hæc. Ficum Indicam, ex relatu Fabritii Mordenæ

Ficus Indicæ.

te, viri multis peregrinationibus clari, & qui aliquot annos Goæ vixit, & vicina ibi loca perlustravit, Carolus Clusius describit his fere verbis. Eam porro arborem, de qua nobis sermo, in magna altitudine, unico trunco eoque admodum crasso, assurgere solere asseribat: ramos deinde in omnia circum latera expandere, qui tenues quasdam easque singulares fibras, sive filamenta (qualia in cuscuta nuncupata vulgo conspicimus) cerei sive aurei, dum recentia sunt, coloris, deorsum mitterent, iisque, ubi terram attigissent, firmarentur, novamque quasi prolem generarent, & veluti in novos arborum caudices transirent; qui rursus summa sui parte novos ramos in latera spargentes, novis denuo fibris deorsum missis, sese propagarent. Sic alii deinceps rami in infinitum: ut interdum unica arbor, suis propaginibus, mille passus in ambitu occuparet, effectque difficile, quamam primaria arbor, sive omnium istarum prolium parens, judicare; præterquam ex eruncis crassitudine, quam nunquam in matre tantam esse dicebat, ut trium virorum ulnis vix apprehendi queat. Cæterum non modo inferiores ramos similes fibras spargere; sed etiam in arbore summos, ideoque unicam arborem densissimam silvam efficere. Sub

vat vero arbores aditum sibi paraturos incolas, fibras jam in truncos conversas, tenuiores scilicet, rescindere solere, atque ea ratione, veluti concamerationes, & umbracula facere, arcendi aestus gratia: adeo autem densis ramulis reliquos majores luxuriare, ut solis radii nulla ratione penetrare queant; immo concavos istarum fornicum sinus sciudere inaequaliter inde resultantem aërem: quae causa esset, ut Echo multis in locis ter, atque etiam sepius, humanas voces reddere affirmaret: vidisse autem (ita Clusio retulit idem Fabricius) interdum octingentos aut mille viros, quo in numero ipse fuisset, unius hujuscemodi arboris umbra tegi: sed terna etiam hominum millia, subtili arbore latere posse: Novellos ramos ferre, ajebat, folia mali cotoneae foliis similia, supernè viridia, infernè candicantia, & lanugine, sicut illa, pubescantia, mirum in modum ab elephantis expetita, idcirco in illorum pabulum cedere solere: fructus esse extremi pollicis articuli magnitudine, colore foris & intus sanguineo, granisque plenos uti vulgares ficus, dulces quidem & edules, verum minus grati saporis quam illa; nasci autem inter folia quemadmodum ficus, hoc est, in novellis ramis, qua parte illis inhaerent folia: provenire autem in insula Goa, locisque vicinis. Hujus arboris iconem, quam concinve fieri potuit, ex ipsius Fabricii narratione adumbrari jussit Clusius, eamque in illorum gratiam, qui hoc studio delectantur, hic subjicimus.

— Quum itaque, inquit idem Clusius, tam multis notis ficus Indica à veteribus descripta, cum admiranda hujus arboris in Indica nascentis (cujus vulgare nomen sibi excidisse serio dolebat Fabricius) historia conveniat, eo audacius ei ficus Indiae nomen imposui; praesertim, cum illam ipsam esse mihi certè persuadeã. Illius etiã meminit Ioannes Hugo Linscotius, qui ante paucos annos Goa, ubi aliquandiu commoratus, rediit, in suo Itinerario, à Lusitanis istuc habitantibus arborem de raíz, hoc est arborem radicem appellari dicens, ejusque iconem exprimens, sed longè ab hac nostra diversam. Etenim non singulares radices è ramis dependentes, verum innumeras, easque adeo multifidas notat, ut vix ullam arborem aut fruticem tam variè multipliciterque sectas radices habere putem: hanc ob causam valdè suspecta mihi (Clusio) est, & quam ex Fabricii relatione deliniantur curavi, verior, & ad veterum descriptionem propius accedens videtur. Ferdinandus Lopez de Castagneda cap. 3. libr. 7. Historiæ Orientalis Indiae, meminit cujusdam arboris in provincia Malaca, quam Mangiu appellat, radicem caudicum instar sursum attollentem. An hæc sit quam Fabricius delineavit, dubitat Clusius. Cæterum cum hac arbore quandam cognationem habere videtur ea, quam Ferdinandus Oviedus prima parte generalis & naturalis historiæ occidentalis Indiae cap. 6. libr. 9. his verbis Latino sermone ex Hispanico & Italico expressis, describit: Mangle arbor est, inter eas quæ in occidentali India vulgariter nascuntur, selectissima, cum ad edificiorum fabricas, tum ad reliqua fabrilia. Crescit uliginosis locis, litore maris, saluginosisque fluminum & torrentium in mare delabentium ripis. Folia habet majoribus pyri foliis similia; crassiora tamen, ac paulo longiora: siliquas binos palmos longas, aut majores, easque crassas, cassia solutiva fructibus pares, fusci coloris, pulpam instar coaguli, sive osium medulla similem continentes, qua Indi aliorum eadmodum penuria vescuntur, Etenim licet amara sit, salubrem tamen cibum esse ferunt. Ego nihilominus ab ejus esu in morbum incidi; tamen adeo delicatulus non sum, nec ab aliis cibis abstinere in penuria soleam, quibus alios vesci video. Quinimo nulla etiam urgente necessitate, degustare non piget, ut commodius describere queam; eaque de causa hunc fructum degustabam: sed brutorum animantium, & sylvestrium hominum potius dicendus cibus videtur. Admiranda autem ejus arboris est natura. Plurimæ enim simul crescunt, multique ejus rami deorsum vergere, & in radices converti videntur. Nam præter multos, quos erectos foliisque onustos, atque ab invicem sejunctos, reliquarum arborum instar, habet, frequentibus etiam aliis crassioribus & tenuioribus aëreosis sese ad aquam demittentibus, & sub terra aut arena radices figentibus, prædita est; qui, ubi apprehenderit, alios ramos sursum vergentes proferunt. Etenim non minus firmiter hærent, quam primarius arboris truncus, sic ut ex multis caudicibus simul connexis conflata videatur arbor; egregio sane spectaculo, & singulari hujus arboris natura. Nec ablimilis ea videtur arbor cujus ex relatione Odoardi Lopez Lusitani, Philippus Pigafetta cap. 4. libr. 1. descriptionis regni Con-

gò meminit his verbis, ex Italico sermone ab eodem Clusio conversis. In Loanda Insula ad ostia fluminis Coanra regni Congo partem perlucens sita, nascitur arbor; eurauda ab incolis nuncupata, celsa & semper virrens, singulari natura prædita: nam ex ejus ramis in sublime elatis, deorsum demittuntur veluti funiculi, sive fiducule, quæ terram subeuntes, agunt radices, è quibus deinde aliæ plantæ exurgunt, & hac ratione multiplicantur. Sub harum externo sive primo cortice invenitur quasi tela quedam, qua confusa, purgata, deinde in longitudinem atque latitudinem expansa, sese tegunt tenuis fortuna viri & faminae. Ea arbor quam ex Fabricio describit Clusius proximè ad veterum accedit delineationem; verum utrum cotoneæ mali folium magnitudinem peltæ habeat, me fugit. Quæ ab Oviedo describitur, non est ea, cujus in veterum scriptis fit mentio. Fructus enim ficui pomo dissimilis; siliquas quippe fert. Quas cæteri delineant arbores, utrum sint quæ ab Oviedo delineantur, an vero quæ à Fabricio, judicare non ita facile videtur. Dubitat doctissimus Clusius utrumne planta, quam libr. 1. cap. 11. describit, ad ficus Indicæ circa Acesinem amnem nascentis, historiam referri possit, & hæret. Hæc de ea tradit. Erat autem hic ramulus, cum suo fructu in uvæ modum congesto, resiccatus, durus, crasso cortice tectus, gracilis & digitalis longitudinis, coloris ex fusco cineracei, octo fructus, exiguorum ficuum instar, crasso brevique pediculo subnixos summo fastigio sustinens, fuliginosi coloris, cineraceis maculis conspersos, aëros, & satis solidos: ut quandam affinitatem habere mihi viderentur cum sycomoræ circa Tripolim Syriae nascentis fructu, descripto à Clarissimo viro Rauwolphio Medico Augustano cap. 4. lib. 1. sui Itinerarii; nisi ipse Paludanus, qui sycomoros, in Ægypto & Syria viderat, me ab ea sententia dimovisset. Quum porro hic fructus ficui vulgari valdè sit similis figura, & nonnunquam adeo pusillus, ut ciceris magnitudinem non multum excedat; an ad fi-

Ficus Sinensis.

cus Indicæ circa Acesinem amnem nascentis referri non possit, cujus, ut supra dixi, Theophrastus lib. 1. cap. 12. & lib. 4. cap. 5. tum libr. 2. de caus. plant. cap. 14. mentionem facit? Verum is negat copiosum fructum ferre, & ex Fabriciana relatione, singulares, inter folia, vulgarium ficuum instar, nasci deberent. An vero fructus arboris gagnes quam

quam describit Ferdinandus Oviedus cap. 15. libr. 8. primæ partis generalis & particularis hystoriæ. Hactenus Clusius. Rectè sentit, non esse ficum Indicam veterum. Nascitur in nova Hispania, ut refert Ioannes de Laet, qui de planta ista in hunc scribit modum; *Secundo ama cortic, quam alii vocant texcalancatl, alii tepamatl, arbor grandis, latis foliis, & instar hederæ, crassus & sub-purpureis, & pene figura cordis, ut pingitur vulgo, ferens fructus similes exiguis ficibus, colore purpureo, plenos seminibus minutis & rubris.* Pene adducor ut credam, hunc esse fructum illum, aut certè illi similem, quem Clusius in suis exoticis exprimit, ideoque iconem quam dedit, hic adjungendam existimavi. Credo itidem eundem virum clarissimum haud frustra suspicatum hunc fructum esse arboris, quam in insulis appellat gaguey, & ab Oviedo describitur libr. 8. cap. 15. Gaguey, inquit, est arbor producens fructum instar ficus, verum haud majorem avellana, interius vero planè ad modum ficus candidæ castellanæ, plenum minutissimis granulis & grati saporis. Aliud Indicæ ficus genus describit doctissimus Iustus Heurnius, cujus supra mentionem fecimus. Ficus Sinensis arbor procera est, folia habet spithamam longa, tres vel quatuor digitos lata, in margine æqualia, dilute viridia, crassa, dura, nervosa: fructus globosus, maturefcens flavescit, & dulcem saporem acquirit, ac premitur, ut ficus Hispanica, ac in longum, ut illa, servatur tempus. Saporis, cum immatura est, valde adstringentis, ut viridis mespili. Intus habet ossa plana, semicirculum referentia, dura, foris fusca, intus alba. Iconem in gratiam botanicorum exprimi curavi.

Ἐστὶ δὲ τὸ ἰππεῖον δένδρον, &c. Plinius libr. 12. cap. 6. Major alia, pomo & suavitate præcellentior, quo sapientes Indorum vivunt. Folium alas avium imitatur, longitudine trium cubitorum, latitudine duum. Fructum cortice emittit admirabilem succi dulcedine, ut uno quaternos satiet. Arbori nomen pale, pomo ariene. Plurima est in Sydracis, expeditionum Alexandri termino. Theophrastus, ut rectè observavit Hermolaus, non unam, sed duas facit arbores; quarum altera Gymnosophistæ Indorum vescuntur, altera τὸν σπυθῶν πτεγῆς comparat. Plinius vertit, folium alas avium imitatur. Græcis quidem σπυθῶν avis quælibet dicitur, sed veteres Attici τὸν σπυθῶν struthocamelum appellare solent. Hesy chius σπυθῶν ὁ κερταφῆρης, καὶ ἄλλοι. Ἀπὸ τοῦ δὲ τῆς σπυθῶνος μῆλου. Struthos pronus, & proclivus. Attici struthocamelum vocant. Et sic accepisse Theophrastum nota apposita demonstrat, ἀπὸ τῆς ἰππεῖας τῆς καλῆς, quæ galeis imponuntur. Eodem sensu voce hac utitur Pollux libr. 7. Ἀρῆς δὲ καὶ σπυθῶν δόξῆς ἀπὸ τῆς ἰππεῖας καὶ ἀπὸ τῆς ἰππεῖας. Arabes struthocamelorum pelle pro lorica & clypeo utebantur. Πτεγῆς vertit alis. Πτεγῆς ut plurimum, immo ferè semper, alas significare, negari non potest. Hoc tamen loco pennas vel plumas malim interpretari; quia plumæ vel pennæ, quæ galeis imponuntur è cauda, non ex alis struthocamelorum sumi solent. Hodie etiam militum, nobiliumque Germanorum pileos galeasque plumis è struthocamelorum cauda ornari videmus. Nomen arbori illi tradit esse pale, pomo ariene. Arrianus libr. de rebus Indicis meminit arboris, quam talam vocari ait. Sed hæc est, quæ lanifera aliis dicitur, & à Theophrasto cap. 9. hujus libri describitur. Aliunde hæc nomina Plinius quam ex Theophrasto hausit. Carolus Clusius palam hanc muzam, sic dictam arborem, esse existimat. Credo, quod apud Garciam libr. secundo cap. 10. legatur; Nascitur muza (sic scribendum non musa per sigma; Arabes enim muza per z scribunt; quippe quibus mauz & almauz, & muz dicitur. Inepti ergo, ut rectè idem monet Garcias, qui scribunt, appellarum hunc laudabilem fructum, musa, quod dignus sit musis, aut quod earum sit cibus; nugantur etiam, qui fructum hunc esse volunt, quem Protoplastes in paradyso gustavit) in Canara, Decan, Gurazate, & Bengale, vocaturque illis quelli. Nascitur etiam in Malabar, ubi palan; & in Malayo, ubi pişan dicitur. Provenit etiam ple-risque aliis in locis, & in ea Africæ parte, quam Guineam appellant, ubi Banais nuncupatur. Arabes eum fructum muza, aut amusa vocant (ita, ut dixi, scribendum, non musa.) Alpinus etiam Ægyptiis Mauz vocari auctor est. Sic & Avicenna & Serapio & Rhafes, qui de hoc fructu peculiari capite scripserunt. Balan vocari scribunt, quomodo Plinius arborem vocari tradit. Cogitandum vero omnino fuerat duas à Plinio arbores confundi, turbatoque ordine earum narrari historiam. Forassis ea arbor cujus fructu Indorum Gymnosophistæ, (qui non vestiuntur, sed nudi agunt,

legendum enim τὸν ἰππεῖον ὁ σπυθῶν τῶν ἀπὸ τῆς ἰππεῖας) vescuntur. Hanc tradit Theophrastus esse magnam, fructum magnum suavemque ferre. Has omnes notas habet Muza, sed tantum ad punicæ assurgit altitudinem, quam ex recentioribus Garcias, Alpinus, Mathiolus, Lobelius, Pena, Clusius, & Oviedus describunt: nemo tamen melius Alpino & Mathiolo. Mauz, inquit Alpinus, arbor apud Ægyptios vocata, crescit in multis locis Ægypti, præsertimque Damiatæ, olim Pelusii (Garcias in India Orientali in Canara, Decan, aliisque regionibus provenire tradit) ad mali punici magnitudinem, sed ramis caret: nam instar canne folia sua spargit; quæ longissima sunt & latissima, adeo, ut sex, septemque cubitorum in quibusdam visa sit longitudo; latitudo vero duorum. Ajunt multi instam hanc plantam fuisse canne saccharinæ, supra culcasie radicem, vereque imago utriusque in ea cernitur, longitudinem cannarum, & latitudinem culcasie in foliis adepta, perpetuo vivet, nunquam folia decidunt. Hæc de arboris facie Alpinus; de fructu mox agemus. Nunc quid Garcias, & quid Mathiolus tradunt videndum, ut hujus historiam melius cognoscamus. Hæc planta, inquit Garcias, non nisi semel feritur. Nam semel sata, ex trunci pede multos stolones producit, qui in arbutulas evadunt. Truncus ex squamoso foliorum cortice constat. Foliis amplissimis, binorum cubitorum, vel amplius longitudine, cubiti latitudine; ex currente per medium lata, crassaque costa.

Muza.

Nullis constat ramis, &c. Memorabile quod de hujus arboris foliis refert Mathiolus. Adolefcit hæc, ut referunt, ad quinium seniumve cubitorum proceritatem, è stolonibus alterius sata: folio est arundineo: quod tamen per quam longo, latoque ambitu se diffundit, adeo ut in longum trium cubitorum mensuram quandoque excedat, in latum vero sesquicubitum spatietur, lata crassaque per medium excurrente costa. Torrescunt folia æstate sui natura, vel etiam fortasse solis ardore; adeo ut mense Septembri eorum costa prorsus nudæ cernantur, derodente foliorum materie, quod admodum sit tenuis. Miror hæc non observasse Alpinum: &c, & verum est quod à Mathiolo traditur, quomodo Alpinus

pinus tradat, non decidere. Alpinus tamen testis oculatus. An dicemus, Alpinum scribere, folia non cadere, quod brevi temporis spatio, nova folia ad costas veteres renascantur; vel cadere, jam renascentibus aliis? an verò dicemus Mathiolo impositum? Caulis squamoso foliorum cortice vestitur, consistit, palmæ vel arundinis modo. Ramos habet nullos, sed caudice tantum consistit. Et hæc de arboris facie. Folia ad nos sæpe adferuntur, quippe gummi, quod elenni vocant, iis involvitur. Integra quandoque vidi, quæ duorum, trium, quatuorve pedum longitudinem superarent, omnia tamen infernè compressa erant. De fructu hæc Alpinus. Hæc planta fructus fert multos, parvis cucumeribus similes, sed racematim multos appensos. Color ipsorum exterius aureus cernitur, corticeque suavissimum odorem, atque aromaticum spirant. Substantiæ ipsorum cucumerum persimilis aliquatenus existit, sed est tamen mollis, pinguis, lenta, dulcis, atque apprimè suavis, eam commedere assuetis: seminum vel nucleorum expers. Garcias; Nullis constat ramis, sed è germine flores quosdam conjunctos profert, subrufos, ovi effigie, & palmi longitudine, è quibus circumeminent pediculis, centum, interdum ducentos ficus sustinentes. Mathiolus: E vertice germen emergit, materie molli, longitudine ferè cubitali; à quo alia ab origine, ad summum prodeunt germina ternum quaternumve digitorum invicem distantia; è quibus circumeminent fructus, parvi cucumeris magnitudine; qui per maturitatem quadantenus flavescunt, cortice fici, qui eodem modo digitis detrahitur; substantia pulpæ consistit melopeponum modo, nullo intus esse, neque semine. Primum gustantibus fructus insipiditatem quandam præ se ferre videntur, adeo ut primo statim gustu non placeant; verum qui esu assuescunt, iis indes magis delectantur: quippe qui quadam occulta saporis suavitate allecti, quæ nisi trachit temporis cum palato inibit gratiam, nunquam saturari videantur. Ex his delineationibus, rectè clariss. Clusium apud Plinium pro cortice legere, caudice, in hunc sensum, fateri cogimur. Nam summo stipite fructum profert; fructum caudice, (non cortice, ut vulgati cortices habent. Forte vertice eodem sensu non male scriberetur, propius ad vulgatam accedit lectionem) emittit (antiquus codex, misit) admirabilem succi dulcedine, ut uno quaternos satiet. Falluntur qui dactylum Cyprium Theophrasti esse existimant. Nec folia, nec arbor, nec fructus, quicquam habent quod palmam referat. Expendat diligens lector, utriusque delineationem, videat icones, sanè contrariū statuēt. Nescio etiam utrum muza hæc in Cypro reperitur. Adde fructum palmæ Cypriæ non esse lapidum, muzæ longè suavissimum. Nec minus falluntur, qui arborem foliis plumæ, aut pennæ struthocamelorum similibus scribunt. Nullam cum pluma hujus animalis similitudinem habet muzæ folium. Pluma, pennave avium incisa ac dissecta est, quale non est hujus arboris folium. Vehementè errant, qui φουζιμυλον existimant esse, cujus apud antiquissimum tragicum Æschylum fit mentio. φουζιμυλον enim arbor, quæ ob altitudinem à peduce tuta est. Hesychius, φουζιμυλον, δένδρον τῶν ἀδελφῶν ἐκ τῆς φουζιμυλον ἰδίου τῶν ἡ βοσκημάτων. Muza arbor ad tantam altitudinem non affurgit, ut ab elephantis, camelis, bovis, aliisque; pecudibus fructus tutus esse possit. Illud addendum, Oviedum hanc platanum nomine improprio appellare libr. 8. hist. Indicæ cap. 1. cujus descriptionem quia cæteris adhuc plenior, hic subjungam. Invenitur, inquit, hic fructus platani nomine, tamen si neque arbor dici possit, neque vera sit platanus; sed planta quædam huic Indiæ haud quaquam peculiaris, & aliunde translata sub platani nomine. Interdum autem hæc improprie dicta platanus in arboris celsitudine excrevit, & hominis crassitudinem adquiret; Aliquando vero coxæ humanæ crassitie conspicitur, pro soli natura & ubertate augetur. Ab infimo ad summum folia fert amplissima, interdum duodecim palmos longa, ternos aut quaternos lata, plerumque minora. Hæc ventorum flatibus (Mathiolus ardori solis adscribit) facile multifariam dissecantur, & ex costa illa per folii longitudinem excurrente pendere spectantur eum in modum dissecta. Tota planta veluti germen est, aut surculus, in cuius summo enascitur pediculus, aut malleolus brachiali crassitudine, qui uvam producit, vicenos, tricenos, interdum centenos. & plures fructus, palmari longitudine brachialique crassitudine sustentem, nonnunquam minores, quandoque etiam ampliores, pro plantæ ipsius & soli fertilitate. Cortex huic satis crassus, sed qui facile eximitur, continens pulpam sive carnem bubulæ medullæ persimilem. Integra uva ante maturitatem colligenda est, cum videlicet aliquis fructus flavescere incipit; dein in adibus suspendenda: illic enim plenam maturitatem consequitur. Hic fructus in duas

partes per longitudinem apertus & utrumque incisus, deinde insolatus, gratissimi est saporis, & carcas succi bonitate superat. tegule item impositus, & in clibano coctus, correficit, & suavissimus est. Sunt qui cum carnibus elixent, cortice exemplo olla imponentes cum carnes ferè coctæ sunt: diutinam enim concoctionem non fert. Sed neque maturus nimium, neque omnino acerbus deligendus est. Sunt qui crudum edant, at maturum, sine pane aliore aliquo condimento: gratissimi etenim est saporis, nec minus salubris, & facilis concoctionis. Caudex qui uvam profert, annuus est, & semel duntaxat in vita fructus ziguit. Verum ad radices consurgunt, quinque sex aut plures surculi, qui parentem renovant, & subsequente anno fructum perficiunt. exempta uva abicitur planta, urpote inutilis. Adeo vero facunda est hæc planta, ut nunquam intercidat, sed subinde novas proles gignat, ut fructus toto anno uberrimos legere liceat. Formicæ huic plantæ admodum infestæ sunt: ideoque plurimæ hic iniitio perierunt, antequam adversus ea inventa essent remedia. Peregrina enim, ut iniitio diximus est hæc planta, & huc ex magna Canariâ anno Domini 1566. primum translata. Hæc Oviedus.

Ἐπερὶ δὲ τὸ Φύλλον, &c. Describit Theophrastus ex multorum sententia Lycium Indicum, quod cate Garcias vocari tradit. Lycii Dioscorides duo tradit genera, vulgare & Indicum. De utroque hoc capite nobis sermo erit. De priori hæc tradit Diosc. λυκίον ὁ ἐπί τοῦ καυκάσου καὶ λαδοῦ, διδεδῆκεν ἰσὶν ἀποστῆδες, ῥαϊδοῦς ἔχει τετραπύχους ἢ καὶ μείζους (vet. τετραπύχους πῆ καὶ μείζους) ἀδὲ ἀεὶ τὰ φύλλα πύχνα ὄμοια πυνθῶν. (quidam addunt, μέγαν ἡμίμοδον καὶ ἡμιμόδον) καὶ ἔχει ἀεὶ πύχνα μέλανα, πικρὰ, πυκνὰ, λαῖνα, & τὸ φύλλον δὲ ὄμοιον τῷ διδεδῆκεν λυκίῳ ῥίζας δὲ ποικίλας, παλαιάς, ἡλικώδεις φύεται ἢ παλαιῶν ἐν Κασπαδοσίᾳ & Λυκίᾳ, καὶ ἐν ἀλλοῖς πτοῖς ποικίλοις. τετραπύχους δὲ φύλλον καὶ ἡλικώδεις ἢ τῶν φύλλων σὺν τοῖς ἡμίμοδοις διακρίνεται καὶ βραχύνεται, ἐφ' ἡλικίας ἡλικίας, ἀδ' ἐψηθῆναι, καὶ τὰ ἄλλα ἐυλαίως ἐπιπορεύονται, & δὲ ἡμιμόδον πάλιν ἐπορεύεται μέχρι μελιπύχους συστάσεως. δοιοῦται δὲ ἀμύργης ἀμύρῃ τῇ ἐψηθῆσιν μελιπύχους. ἢ ἀψιθίου χυλίσματα, ἢ βοϊείᾳ χολῇ, καὶ τῷ ἄλλῳ ἐπιπυκνῶσαι, ἀφ' ἧρας ἐν τῇ ἐψηθῆσιν ἀφ' ἡλικίας ἀεὶ τῶν ἐψηθῆσιν πύχνα ἐπιπυκνῶσαι τὰ δὲ λαίκα ἐπὶ τὰ ἄλλα ῥαῖα, γίνονται δὲ καὶ ἐν τῷ καυκάσῳ ὄμοιος χυλίσματα ἐπιπυκνῶσαι καὶ ἀψιθίου μένου. ἐπὶ δὲ καυκάσῳ τὸ καυκῶδες λυκίον καὶ (particula hæc in veteri non reperitur codice) καὶ τῶν ἐπιπυκνῶσαι τῶν ἀφ' ἧρας (Oribaf. καυκῶδες) ἐπιπυκνῶσαι ἔχει μελιπύχους. ἀψιθίου δὲ καυκῶδες, ἀψιθίου δὲ πικρίας ῥαῖα μελιπύχους, εἰς ἰσὶν τῶν ἰνδιάνων ἀψιθίου & λοιπῶν, καὶ δυνάμει καὶ τῶν. Lycium quod aliqui pyxantham vocant, arbor est spinosa, virgis trium cubitorum, aut etiam longioribus, circa quas folia sunt buxo similia, densa (quidam addunt, medietatem colore in frigore habens) fructum habet piperis instar nigrum, amarum, densum, levem: corticem vero pallidum, lycio diluto similem, & radices numerosas, obliquas, lignosas; nascitur plurimum in Cappadocia, Lycia, pluribusque aliis locis. Aspera loca amat: succus elicitor radicibus, cum frutice ipso tuis, & per dies multos maceratis, deindeque coctis; ac tum ligna quidem abijciuntur, liquor vero iterum coquitur, donec mellis crassitudo fiat: adulteratur amurca inter coquendum admixta, aut absynthii succo, aut fellæ bubulo. Quod porro spumosum innatat inter coquendum eximito, & ad cuculorum medicamenta venonito: reliquo ad alia utitur. Simili modo & è fructu expresso & insolato succus elicitor. Optimum est lycium, quod igni accenditur, quodque dum restinguitur, rubentem spumam (fumum Oribaf.) edat, extrinsecus nigrum, intus vero dum dissecuerit folum, minime virosum, cum amaritudine astringens, colore croceo, quale est Indicium, reliquo præstantius & efficacius, &c. De Indico lycio hæc Idem Diosc. tradit. λυκίον δὲ τὸ ἰνδικόν λυκίον γίνεσθαι, ἐν ἡμίμοδοις τῶν λεγομένων δευτέρου. ἐπὶ δὲ ἐπὶ ἀψιθίου, ῥαϊδοῦς ἔχει τὰ φύλλα, τετραπύχους, ἢ καὶ μείζους ποικίλας καὶ πύχνα, παλαιάς, καὶ ἡλικώδεις. φύεται δὲ ἐν τῷ καυκάσῳ ἐπὶ τῶν ἰνδιάνων, &c. Fertur & lycium Indicium fieri ex frutice lonchitide appellatò. Est is è spinarium genere, virgas habens rectas, tricubitales, aut etiā majores, à fundo numerosas, & tubo crassiores, ruptus cortex rubescit: folia vero olæ similia visuntur. In verbis Dioscoridis hæc consideranda sunt. 1. quod in vulgaris codicibus, ut observavit doctiss. Saracenus, legatur, ῥίζας δὲ ποικίλας, παλαιάς, quomodo etiam legit Serapio. In codice tamen Palatino scriptum esse, ῥίζας δὲ ποικίλας παλαιάς, hoc est latas. Hanc lectionem sequutus est Oribafius, eandemque confirmavit Plinius lib. 12. cap. 7. radice lata, lignosa, buxæ coloris. 2. ἀπὸ χυλίσματος δὲ τῶν φύλλων σὺν τοῖς ἡμίμοδοις. Apud Oribafium habetur, χυλίσματος δὲ τῶν φύλλων vel ῥίζων. Quam lectionem probat Ruellius, defendit Plinius lib. 24. c. 14. Coquantur in aqua tuis rami radicesque. Suspiciatur doctiss. Marcellus extremam partem capitis de Lycio Indico haud legitimā Dioscoridis esse, idque quia ante semel

in India nasci spinam buxeam dixit. Suspicionem auget, quod plures illic voces sunt parum propriae, & huic scriptori insolita; addo apud Oribasiū ista desiderari. Ex diverso legitimā esse, illud adstruere videtur, quod Alpinus describit plantam, non omnino diversam à delineatione Dioscoridis. Sed inde non sequitur, ab antiquo quodam medico ex alterius historia partem hanc non accrevisse. Meminit Plinius Lycii lib. 12. cap. 7. Tradunt in Indico luco id gigni. Advehitur odoris gratia; fert & in spina (antiquus codex spinis) piperis similitudinem, praecipua amaritudine, foliis parvis densisque cypri modo, ramis trium cubitorum, cortice pallido, radice lata, lignosaque, buxei coloris. Haec (antiquus codex hac) in aqua cum semine excepta in aereo vase medicamentum fit, quod vocatur lycion. Ea spina & in Pelio monte nascitur, adulteraturque medicamentum. Item asphodeli radix, aut fel bubulum, aut absinthium, vel thus, vel amurca. Lycion aptissimum medicinae, quod est spumosum. Indi in utribus camelorum aut rhinocerotum id mittunt. Spinam ipsam in Graecia pyxacanthum Chironium vocant. Idem libr. 24. cap. 14. Lycium praestantius è spina fieri tradunt, quam & pyxacanthum Chironiam vocant, quales in Indicis arboribus diximus, quoniam longe praestantissimum existimatur Indicum. Coquuntur in aqua tusi rami, radicesque, summa amaritudinis, aereo vase per triduum, iterumque exempto ligno, donec mellis crassitudo fiat. Adulteratur amaris succis, etiam amurca & felle bubulo. — Indici differentia glebis extrinsecus nigris, intus rufis, cum frergeris cito nigrescentibus, adstringit vehementer, &c. Prior Plinii locus corruptus, confusus, perturbatus. Tradunt, inquit, in Indico luco id gigni. Scribe, tradunt in India Lycion gigni. Quod sequitur, advehitur odoris gratia, ante hac putavi; & ad huc puto, ad garyophylli historiam pertinere. Illud impedit, quod paulo infra legatur, thure adulterari. Sed & verba ista corrupta, ut jamjam dicā. Totam hanc periodum scribo; Est etiamnum in India piperis grani simile, quod vocatur garyophyllum, grandius fragiliusque; advehitur odoris gratia. Tradunt in India lycion gigni: spina est, fert fructum piperis similitudine, praecipua amaritudine. Diosc. *κροπὸν δὲ λέγει οὗς πῖπερα μίλανα, πικρὸν, πυκνόν, λεῖον.* Vulgata Plinii lectio nullum habet sensum. Fert & in spina piperis similitudinem. Quid fert in spina? Folium, radicem, ramum, an fructum? Piperis instar nigrum ferre fructum auctor Dioscorides foliis parvis densisque cypri modo. Dioscorides primum lycii genus foliis inquit esse densis, buxeis; alterum oleaceis. Cypri folia oleae familia quodammodo sunt, & nullam cum buxo similitudinem habent. Confundit ergo Plinius utriusque lycii historiam. Ramis trium cubitorum: Hoc de utroque Dioscorides: Haec in aqua cum semine excepta &c. Scribe, Haec in aqua cum fructu expressa, in aereo vase. Ni ita scripsit Plinius cum Dioscoride, plane dissentit, apud quem *χρὸν λέγουσιν δὲ τὸ φύλλον;* (diximus piperis scribendum) *οὗς ἔστιν ἡμέτερος θάλασσαν,* &c. Veteres & recentiores codices omnes hac habent, non, haec. Haec, scilicet radice, cum fructu expressa in aereo vase fit medicamentum, quod lycion vocatur. Plin. lib. 4. Coquuntur in aqua tusi rami, radicesque, summa amaritudinis aereo vase, &c. Ea spina & in Pelio monte nascitur, adulteraturque medicamentum. Item asphodeli radix, aut fel bubulum, aut absinthium, vel thus, vel amurca. De asphodeli radice nihil Dioscorides; nec video quomodo medicamentum, id est lycion ea adulteretur. Rectius legitur lib. 24. adulteratur amaris succis, etiam amurca & felle bubulo, &c. Melius etiam in antiquo codice rus legitur, pro quo rhus scribendum, Adulteratur rhoe; quod adstringendi vim habet, rhus sive, ut vulgo vocatur, sumach. Totam hanc periodum scribo; Ea spina & in Pelio monte nascitur. Adulteratur medicamentum lycion asphodeli radix (quis audeat scribere succus amarus? violenta nimis correctio) aut fel bubulum, aut absinthium, vel thus, vel amurca. Cur thure, re apud antiquos pretiosa, adulterarent? odore suo thus adulteratum esse, proderet. Rhoen ob causam quam dixi addebant. Lycion aptissimum medicinae, quod est spumosum. Dioscorides quod uri potest, & restinctum spumam rubentem ostendit, praestantissimum ait. Spinam ipsam in Graecia quidam pyxacanthum chironium vocant. Omnino scribendum in feminina terminatione, pyxacantham chironiam vocant. Ipse Plin. libr. 24. quam & pyxacantham chironiam vocant. Dioscorides *λεῖον δὲ λέγει οὗς πῖπερα μίλανα, πικρὸν, πυκνόν, λεῖον,* &c. Nomen accepit, quod planta sit spinosa foliis buxeis. Ad cap. 14. lib. 24. illud tantum dicendum, quod Dioscorides optimum lycium, quale Indicum, ait extrinsecus nigrum, intus rufum, quod rubrum vertit Plinius; qui Indicum tale ait, cum Dioscorides optimum istis describat

notis. Ineptum planè quod eodem capite tradit; *Ex radice rhamni fieri medicamentum, quod lycion vocatur.* Falsum hoc, & à nemine proditum. Forte voluit scribere, ex rhamni radice fieri medicamentum, quod pro vero lycio, quando ad manus non est, vel comparari nequit, usurpetur. Cæterum an Plinii locus legendus quomodo diximus, doctiorum est judicium. Nobis probabile id quidem admodum videtur: & vulgatam admodum corruptam, quilibet facile animadvertit. Indicum Lycium Myrepsus *κερχαλύκειον* vocare solet, quod ignorarunt ejus interpretes. Reposuerunt, enim *ἰδιότης λύκειον.* Neophytus, *λύκειον ἰδιότης, ὁ ὡς τὸ τῆς ἰδιώτους λέγεται κερχαλύκειον.* Sic id vocarunt, quod, ut Dioscorides ait, succus ejus, *χρὸν μαστι κερχαλῆς* fit, colore croceo. Notandum ab iisdem, ut Neophytus ait, Idiōtis betonicam vocari *κερχαλύκειον, βετονίκη,* inquit, *τὸ ὡς τὸ τῆς ἰδιώτους λέγεται κερχαλύκειον.* Diligenter ergo medicus ad sensum Myrepsi attendere debet, utrum per *κερχαλύκειον* vel *κερχαλύκειον* intelligat beto-

Lycium Italicum.

nicam, an Lycium Indicum. Plantam, cujus imaginem appingi curavimus, recentiores pro vero exhibent lycio. Spinosa est arbor, ramis tres cubitos longis, aliquando etiam longioribus, cortice pallido, foliis densis, spissis, buxeis: fructu instar piperis nigro, amaro, glabro, & denso; radicibus multis, fortibus & lignosis. Nascitur in Lucia; unde & nomen habet, & in Cappadocia, multisque aliis locis. Solum amat asperum; reperitur etiam in Italia. Aliam iconem Lycii depingit Matthiolus, quam doctiores fictam suspicantur, nos nunquam vidimus. Quæ Lycii nomine ostenditur planta, verum non est lycium; quippe floribus candidis; sequuntur baccæ, ligustris baccis ferè similes, sapore acerbo & adstringenti, cum Dioscorides cum amaritudine adstringere fructum doceat; & nisi amarorem manifestum haberet, non posset cum absinthio aliisque herbis amaris adulterari ejus succus. Succus qui Lycii nomine vendi solet, periclymeni succus est; calida & attenuante facultate constans, cum lycium vel temperatū sit, vel cū frigiditate adstringat: vel ex diversis qualibus constet. Non esse verum lycium, quod Lycii nomine venditur, vel inde colligitur, quod igni flammæque admodum non accendatur, nec intus ruffescat, omnique amaritudine careat. Elegantem quandam plantam, cujus effigiem exhibemus, Lycii Cretici nomine describit Prosper Alpinus lib. 1. exot. cap. 11. ubi ait. *Tametsi in libro de plantis Egypti duas stirpes pro Lycio meminimus, quippe arboris ureg, & ahalid Arabibus vocatas; nihilominus, nisi mea me fallit opinio, hisce annis proximis mihi aliam lycii plantam ex Creta missam, à vero antiquorum lycio non abhorrentem, in montanis illius insule provenientem,*

Lycium Creticum.

venientem, videre licuit. Hæc arbor parva est, hominis altitudine supra terram elata, spinis horrens, foliis buxi, angustioribus tamen, quaternis aut quinis simul ramorum paribus eminentioribus citra pediculos, inhaerentibus. Caudex habet utrimque ramos multos, graciles, rotundos; ferè rectos, duros, lignosos, habentes quasdam inæqualitates in ipsorum rectitudine; quippe qui habeant brevi intervallo partes quasdam eminentiores, à quibus singulis tres spine acutæ, nigre, duræ, simul cum foliis buxeis, sed tenuioribus exeunt; in quibus flores duo vel tres à suis pediculis pendent; à quibus deflorescentibus succedunt una, due, vel ad summum tres bacca, oblonga, nigrescentes, piperis magnitudine, & rotunditate, sapore stipico, primo subdulci, post amarescente. Radices non vidimus; verum an ex his, ut antiquitus fieri consuevit, succus eliciatur, lycium vocatus, tantopere ad medicinae usum accommodatus, planè ignoro. De eo succo nos in libris de plantis Ægypti scripsimus, capite de ureg, quod pertinet ad istius plantæ facultates, atque usus medicos. Procul dubio & habebit hæc planta eandem, & vires & usus, quos antiqui de lycio tradiderunt; cum præsertim & hæc stirps notas veri lycii habeat, & folia & fructus cum adstrictione amarescant. Primo enim gustui subdulces apparent, & mox levi ea dulcedine resoluta, amari esse sentiuntur; quæ amaritudo in ipsis remanet modica. Ipsorum essentia mixta est, ex substantia tenui, calida, amara; qua calfacit, siccatur, detergit; ex terrea frigida & sicca, qua adstringit refrigerat, siccatur, roborat, meatus claudit. Hæcenus Alpinus. Meminit Lycii Cretici Honorius Bellus epistola prima ad Carolum Clusium, in qua hæc tradit; Lycium hoc Creticum vulgo vocatur λουτζια. Frutex est ad quatuor aut quinque cubitos assurgens, totus spinis horridus, spinasque tres simul (ut in berberi vulgari cernuntur) proferens. Folia habet parva, ad buxi foliorum formam accedentia, leviter serrata; flores copiosos luteos, instar paliuri, sed minores, quibus succedunt aliquantulum longi, ut berberis fructus, coloris autem nigri, saporis inter acidum & dulcem medii: in quibus vel unum vel duo granula continentur. Cortex ligni non levis, ut berberi, sed asper & pallidus est; materies ligni lutea, atque radix ipsius elegantissimo luteo inficit. Oritur in altissimorum montium convallibus. Differt autem à berberi, cujus folia majora sunt, & fructus

racematim nascuntur. Legitimum vero lycium non est, quia fructus neque rotundus ut piper, neque amarus est. Propere potius vocanda erit berberis alpina aut montana, quam lycium, quemadmodum Silverius Todechini censet, qui hunc fruticem etiam frequentissimum in Libano monte invenit. Caterum duo alia lycii genera hic (in Creta insula) reperiuntur, quorum unum maximè historia convenit. Id etiam in Libano monte oritur, cujus ad manus neque semina, neque rami sunt; ideo de ipso in præsentia verba non facio. Alterius vero ramos siccos, simul cum ejus fructu nondum maturo misto. Vocatur λουτζια & πτεροαμυγδαλα, hoc est petrea amygdala; licet cum amygdalis nihil commune habeat. Frutex est ad duorum vel trium cubitorum altitudinem assurgens, densus, folia parva, firmaque ferens, spinis totis plenis est, & fructum rotundum ferè, parvum ut piper habet; cum ad maturitatem pervenit nigricantem: radix lignosa est, maxima, eaque firmissima. Hebræi ex hujus fructu elegantem luteum colorem parant. Hæc Bellus. Quam primo loco describit ac λουτζια vocari scribit, ea (quantum ex Alpini icone conjicere possum) est quam Alpinus Lycium existimat. Duabus de causis negat esse lycium Bellus; quod fructus nec amarus, nec piperis instar rotundus. Utrumque argumentum facile solvitur. Ac primum jam solvit ipse Alpinus; cum ait, amarum gustum demum sentiri, cum primus gustus dulcis ac adstringens jam resolutus sit. Ad alterum dico, ex eodem Alpino; proximè ad piperis rotunditatem accedere, sed piperis modo rotundum esse, nemo tradidit. Quantum ex Dioscoridis verbis colligere possum, nigrum instar piperis ait. καρπὸν δὲ ἴχθεις πικρὰ μίλανα, πικρὸν &c. Quæ verba tam de colore, quàm de magnitudine vel forma piperis intelligi possunt. Et hæc de vulgari antiquorum lycio; nunc de Indico videamus. Hoc videtur describere Alpinus in libris de plantis Ægypti cap. 12. Fortasse arbor illa agihalid vocata, pro lycio aspernanda non esset, sed nunc verum lycium Indicum tibi prodam: quem fruticem longè ab Alexandria civitate supra ripas rami Nili Calig vocati, decem millia passuum inveni; quem incolæ ureg appellant; Est igitur frutex multis ramis rectissimis, ab radicibus multis, duris, lignosis, oblique incedentibus, longitudine trium cubitorum, & plus observatis, sursum assurgens, ramisque spine acutissima, & longa, multaque insunt, quorum quædam foliolis vestita spectantur. Folia vero hujus fructis sunt olivæ similia, iis tamen candidiora, & angustiora, vel minus lata: Flores agihalid planè similes habet; quippe parvos, albos, hyacinthi orientalis forma & magnitudine æmulis, à quibus fructus nigri, parvi producuntur, ebuli fructibus prorsus similes, leves, gustu amari & adstringentes, &c. Quanquam ibi multa copia lycii circumferatur, tamen nescio, an ex hoc frutice conficiant, quando neque hanc plantam copiose in Ægypto provenire cognoverim, neque scio illis esse notam. Siquidem lycium ab illis usitatum falsum ac adulteratum esse arbitror. Hic enim succus qui ex Arabia locis asportatur, durus est, nigerque exterius, acacia succo valde similis, fructus intus colorem aloes præ se ferre videtur, odore obscuro, non ingrato, sapore subdole, adstringente, nullius amaritudinis particeps: viscosusque est, digitisque contrectatus adheret. Ex quibus verus lycius à me is non creditur; præsertim cum neque amaritudinem habeat, neque igne succensum, sive ignitum, rubescentem edere spumam, ut multi de vero lycio tradiderunt, observamus. Sequitur apud Alpinum, quomodo hunc fruticem demum invenerit cum in patriam rediret, eamque causam ait, cur lycium ex ea non præpararit, ac cognoscere potuerit, utrum verum antiquorum lycium ex eo extrahi ac componi possit. Repperit hunc fruticem quando ex urbe Cayri Alexandriam per Nilum flumen navigaret. Stirps hæc omnes notas habet, quas de lycio tradit Dioscorides. Dolendum Alpino tempus defuisse, quo Alexandriae conficere ex hoc frutice lycium potuerit. Quæ à Garcia Lycii nomine describitur, notas plures habet, quibus lycium antiquorum non esse probatur. Garcias lib. 1. Arom. hist. cap. 10. Plurimum nascitur in Lambaia, præsertim Basaim, Manora, & Daman urbibus Lusitanie regi parentibus. (tum saltè cum scriberet hæc Garcias) provenit etiam in continenti Goæ, aliisque plurimis locis, sed non tam abundanter ut supra enumeratis, è quibus mercimonii gratia exportatur magna quantitate in Sinarum regionem; in Arabiam vero, Persiam, & Corasone, medicamenti causa, & pauca quantitate Magna autem copia in Sinarum regionem, & Malacam deportatur, quia in masticatoriis plurimum illius cum Berre usus. Ejus nomen apud omnes enumeratas nationes est Cate, in Malaca Cato. Quod vero hoc nomen Cate, aut paulum immutatum apud Arabes,

Persas, reliquasve Asiae nationes obrinuerit, in causa esse puto, quod maxima pars illius in Malacae regno absumitur, ubi idem nomen obtinet; quemadmodum in costi vocabulo accidit; quod licet uplot in provincia, ubi plurimum gignitur, dicatur, ab omnibus tamen ferè Indis pucho, lingua provinciae Malacae, vocatur; quod istuc multus ejus sit usus. Ceterum arbor ex qua hic succus extrahitur, magnitudine est fraxini, folio minuto ericæ, vel tamarici simillimo; perpetuo virente: florere ajunt, sed fructum ferè negant; multis spinis borret. Materies ligni robusta, dura, densa, ponderosa, nec, ut ajunt, putredini obnoxia; si ve foliis exponatur, si ve aquis immergatur: quam ob causam ab incolis lignum semper vivum nuncupatur. Ex eo propter duritiem, & pondus pistilla fiunt, deglumanda oryzae idonea in mortariis ligneis, sex palmas in ambitu continentibus, Incole eam arborem hacchic vocant. Cur autem ipsum succum cate nominent, nulla ratione consequi possum. Porro succi extrahendi ratio hæc est. Ramos hujus arboris minutim concisos in aqua coquunt, deinde contundunt, postmodum cum farina nachani (semen id est nigrum, & minutum sapore secales, consociendis panibus aptum) & cujusdam nigri ligni, quod istuc nascitur, scobe (interdum etiam sine eo) pastilli aut tabellæ formantur, quas in umbra siccant, ne solis ardore earum facultas evaporet. Optimum est medicamentum non modo ad confirmandas gingivas, & desiccandæ & constringendæ, verum etiam ad alvi profluvia curanda, oculorumque dolores tollendos, in quibus plerumque optimo cum successu usus sum. Nunc superest, fueritne cate veteribus cognitum, ex aminemus. Ego si mihi dicere licet, quod sentio, omnino existimo nostrum hoc cate, nihil aliud esse, quam Græcorum & Latinorum lycium. Nam ejus extrahendi ratio, ab omnibus eadem describitur, isdemque facultatibus pollere censetur, quibus nostrum cate. Huc adde quod lycium Indicum profertur, tum à Dioscoride, tum à Plinio. Hæc Garcias. Non facile quis persuadebit hanc plantam Lycium antiquorum esse. Lycium utrumque veterum planta spinosa est: spinarum mentionem non facit Garcias. Vulgare virgas emittit trium aut quatuor cubitorum. Indicum frutex est: planta à Garcia descripta, fraxini magnitudine spectatur; arbor ergo magna. Lycium vulgare foliis buxi, Indicum foliis oleæ: cate foliis ranacetii, aut ericæ minutis est. Nullius valoris argumentum est; Ex cate eodem modo succus, quo ex lycio detrahitur: ergo lycium est. Possum ex mespilo, malo punica eodem modo succum extrahere. Iisdem, inquit, facultatibus pollet; adstringit enim & corroborat. Idem præstabit & Mespili, & punicæ succus. Hæc satis ostendunt cate non esse lycium. Cate à Garcia descriptam plantam eam contendunt, quam Theophrastus folia ferè ait *σποδίων* *αλεγγίς* *ζυαία*. Pro quo Plinius, *alis avium imitatur*, quasi *σποδίων* scriptum fuisset. Folia hæc Theophrastus duorum cubitorum longitudine inquit, quod de particularibus foliis accipi non debet, sed de integra costa, si ve, ut Theophrastus loqui solet, *πέλας*. Cate Garcias foliis inquit esse minutis, ericæ aut tamarici similibus, quæ nullam cum pluma pennæ struthocamelorum similitudinem habent. Nos, salvo meliori judicio, arborem Theophrasti delineare putamus, quam Arecam Indi vocant, & faufel. Nihil impedit, quod Plinius pomû sic vocari tradat. Nam duas, ut dixi, confundit arbores, & ex duabus historiis unam conflavit. Cum ergo legisset, vel apud Sestium, vocari arborem Indicam pale; apud alium, puta Aristobulum vel similem arecam puncupari; alterum nomen plantæ attribuit, alterum pomû; cum diversis arboribus diversa hæc nomina adscribere debuisset. Hæc omni dubitatione carent. *Faufel*, ut dixi, & hodie *areca* ab Indis vocatur, foliaque ferè binum trinumve cubitorum longitudine, pennis struthocamelorum non dissimilia, quorum partem posteriorem galeis imposuerunt veteres. Hanc arborem Garcias libr. 1. arom. Historia cap. 25. describit. Dicitur Arabibus *Faufel* (tamen corruptè *Avicenna filfel*, & *fusel*) tum etiam in *Dofar*, & *Xaël* portubus Arabibus: in *Malavar* *pac* à vulgo, à nobilioribus vero *areca*; quo nomine utuntur Lusitani qui in Indiis habitant, quoniam primum ea regio illis fuit cognita, in *Gurarate*, & *Decan*, *Cupari*: in *Zeilan* *poar*, in *Malaca* *pinan*, in *Couchin* *chacani*. Nascitur plurimum in *Malavar*, in *Gurarate*, & *Decan* pauca quantitate, idque duntaxat in maritimis; sed laudatum, præsertim in *Chaul*, quod defertur in *Ormus*. Optimum item provenit in *Mombaim* insula, quam *Garcias* rex *Lusitanie* dono dedit, excepta emphyteusi, ut ait. Laudatur etiam, quod in regione *Bacaim* provenit, atque id defertur in *Decan*, cum hoc quod in *Gauchin* nascitur nigrum & pusillum, durum admodum, postquam siccatum fuerit, nascitur etiam in

Malaca, sed tam parva quantitate, ut vix incolis sufficiat. Item in *Zeilan* magna copia, sed candidum, quod in eam partem regionis *Decan* defertur quæ *Cotamaluco* parietum etiam in *Bisuaga*. Refertur etiam ex *Zeilan* in *Ormur*, *Cambaya*, & in insulas *Maldivas*, si ve *Naledivas*, & tamen si *Serapio* libr. simpl. 345. Arabiam non alere arecam; (de mediterraneis locis & magna ex parte intelligendum id est) nascitur tamen laudata, sed exigua in *Dofar*, & *Xaël* locis maritimis. Amat enim hæc arbor loca maritima, & mediterranea respuit; alioquin magna cum diligentia sereretur, quoniam singulis diebus eam edunt cum Mauritani tum *Moalis* (genus hominum id est, qui *Ali*, ut dixi, generum *Machometis* sectantur) etiam in suis jejuniis cum à betre abstinent. Masticant enim

Faufel Areca.

arecam cum cardamomo, purgandi ventriculi & cerebri gratia. Est autem ipsa arbor recta, fungosa materie, foliis palmæ, fructu nucis Moschatæ, minore tamen, aut juglandibus exiguis simili, intus duro, & candidis rubentibusque venis resperfo, non plane rotundo, sed altera parte sessili; quæ tamen notæ non omnibus Arecæ generibus conveniunt. Integitur hic fructus involucre admodum lanuginoso, & foris subflavo, perquam simili dactylis, cum maturuit, & arcequam siccatus sit; immaturus vero stupefacit, & inebriat. Editur autem immaturus à nonnullis, ut, veluti temulentis, dolorum cruciatus non sentiant, siccatus vero fructum sic parant: Contusam nucem *Faufel* in tenuissimas partes cum lycio, & folio betre, cui exemptus sit nervus, masticant, veluti in betre diximus; & priorem salivam, quæ cruenta est, expuunt, eaque ratione cerebrum & ventriculum expurgant, gingivas & dentes stabiliunt. Potentiores, ex *faufel*, lycio, caphura, ligno aloes, & ambari momento, formas orbiculares si ve pastillos componunt, quos masticant. Arboris hujus fructum describit *Avifenas*. *Faufel* fructus plantæ in India similis nucis moschatæ; nisi quod *faufel* est rubro colore, frangi contumax, & in particulas frangitur, ex fractione fragrantis odore. Indi autem assumunt illud ad emendandum habitum, & inficit dentes rubore. Facultas ejus proximè accedit ad facultatem sandali. Meminit arecæ *Lud. Roman.* lib. navigat. 5. cap. 7. in hunc modum: *Edere sverunt (de rege & magnatibus urbis Calecut loquitur) fructum quendam*

quendam cui chofolo (faufel intelligit) nomen est. Hunc mittit arbor arecæ nomine, palma non abfimilis, quæ caryotas gignit, confimiles producit fructus; mifcent in fuper contritas oftrearum conchas, calcis inftar. Hæc ille. At ridiculum effer, inquit Doctiff. Carolus Clufius, quod idem lib. 4. cap. 2. fcribit (quoniam quæ fanitatis tuendæ caufa eduntur præfentiffimum effer venenum, ait) nifi caufam poftera fubiceret. At Sultanus, inquit, letho traditurus e Satrapie quempiam, ad fe accerfitum cui mors imminet, nudum fibi affiftere compellit, moxque edit nonnullos fructus, (cholefos vocitant) inftar nucis aromatitæ; mandit etiam quadam berbarum folia, modo mali Afyrii, tambul (nominant) addit etiam attritarum concharum oftreæ calcem; fimulque cuncta mandendo conterit, tandem in eum, quem cupit occidi, expuit, afperfoque eo, continuo mors fubfequitur, præfentaneo veneno vitam perimente. Nam ubi in hominem, ut præmiffimus, expuerit contrita venena, intra medium horæ fpatium perfufus veneno, in terram corruens efferat animam. Hæc ille de Sultano Cambaie, quem pater ab incunabulis veneno aluerat, quique fingulis diebus vefci veneno folebat, non tamen ad fatietatem; fed ad certam quandam quantitatem. Arecæ porro arboris iconem hic fubjecimus, ex doctiff. Clufii in Garciam notis expreffam: addidimus folium fiye integram pænxæ fimilem, unde cognofci poiffit, eam effer arborem, quam delineavit Theophrastus. Ea, inquit Clufius, arbor, teffe Fabricio (cujus fupra mentionem fecimus) in magnam altitudinem affurgit, trunco æquali propemodum ubique craffitudine, cortice recto, adeo levi, ut nullum afcenfum præbeat, nifi aptatis ad pedes laqueis, aut vinculis; vel cincto per intervalla caudice fune ex fparto, aliave materie confecto: quemadmodum Garcias in arbore Indicas nucas ferente refert. Hujus autem rami deorfum, teffe Fabricio, non inflectuntur, ut procul intuentibus orbem quodammodo conficere videantur. Folia pectinatim ramos utrumque veftiunt, alioqui palmæ foliis fimilia: fructus deni aut duodeni fuis involucris villofis tecta dependent ex craffis & oblongis pediculis; qui in inferiorum ramorum alis nafcuntur. Hæc ex Fabricio Clufius. Integram arboris coftam cum fuis foliis vidimus: tota pænxæ ad inftar palmæ, fed particularia folia pino fimiliora quam palmæ, tenuia, viridia, angufta, longa funt, qualia pini, pino tamen duplo craffiora, latioraque, ac plana. Arboris iconi adjecimus ipfius nu-

Græcus auctor plantam hanc tradit ferre fructum longum, non rectum, fed contortum; in cibo fuavem. Plinius dulciorem inquit fructum hujus plantæ, quam illi cui folium pennæ ftruthocameli fimile. *Ἐν τῇ κριλίῃ δρυμὸν ποιεῖ καὶ δυσεντερίαν;* id effer, in alvo fiye ventriculo fructus morfum facit, & dysenteriam excitat. Hoc Plinius ipfi plantæ, non fructui, ut Græcus auctor, adfcribit; cum ait, *fed interaneorum valetudini infesta.* Verum facilis unius litteræ lapfus. Scripfit Plinius; *Sed interaneorum valetudini infesto,* fcilicet pomo. Sequitur enim, *edixerat Alexander nequis pomum attingeret.* Male tamen *ἐν τῇ κριλίῃ δρυμὸν ποιεῖ καὶ δυσεντερίαν,* vertit, *interaneorum valetudini.* Interanea funt cor, pulmo, hepar, lien, ftomachus, renes, vefica, inteflina, pancreas. Theophrastus *ἐν κριλίῃ* id effer, *ventriculo:* vel, *fi quis mavult, alvo morfus facere,* inquit, *& dysenteriam excitare.* Perperam fententiunt qui tamarindorum arborem à Theophrasto delineari hic exiftimant. Fructus tamarindi arboris, nec dysenteriam, nec tormina facit; verum alvi immoderatum fluxum compescit, ulcera vulneraque fanat, dolores ex calida caufa lenit.

Ἐστὶ δὲ ἕτερον, οὗ ο. Hujus plantæ non meminit Plinius, nec pleniorum apud alios descriptionem reperio. Ex paucis quæ tradit Theophrastus vix ea cognofci poteff; *Καὶ ἕτερον ἢ πάλαιον.* Plinius, *Genera arborum Macedones narravere, majore ex parte fine nominibus.*

Ἰδιὸν ἢ καὶ ἡ ἰβήνη. Planta hæc Græcis ἰβήνη, ἰβήνη & ἰβήνη dicitur. Suidas, ἰβήνη τὸ μέλιον ἔυλον καὶ ἰβήνη ὀμγίαν. Apud Theoph. ἰβήνη legitur, cum reliqui folent ἰβήνην dicere; quomodo apud eundem Theophrast. fcribitur lib. 1. cap. 9. *κνήσαν ἰβήνου, λατὸν* lib. 5. cap. 4. ubi de materie arborum agit. *δουκὶ καὶ βαρὺτατι πύξου ἰβήνη καὶ ἰβήνη τῆς ἰβήνου ἢ μήτρας.* Eodem libro cap. fequent. *κίβητος, ἰβήνη λατὸς, πύξου.* Ex quibus locis Theophrasti codicem corruptum colligo, ac *αἰπὴ ἡ ἰβήνη* legendum ἰβήνη. Belgis **Ebben-hout** dicitur. Latini hebenum & ebenum fine aspiratione fcribunt.

Ἰδιὸν ἢ καὶ ἡ ἰβήνη. Plinius lib. 12. cap. 4. *Item India arborum magnitudinem.* Vnam è peculiaribus Indis Virgilius celebravit ebenum, nusquam alibi nafi professus, Herodotus eam Æthiopia intelligi maluit, in tributi vicem regibus Perfidis è materie ejus centenas phalangas tertio quoque anno pensitasse Æthiopia cum auro & ebore, prodendo. Rectè τὸ ἰδιὸν vertit. Locus Virgilii extat Lib. fecondo Georgicōν, ubi

— Sola India nigrum
Fert ebenum: folis effer thurea virga Sabæis.

Malè Poëta, folam Indiam, ebenum nigrum ferre, cecinit, ut annotavit Plinius, fententiam fuam auctoritate Herodoti confirmans: qui Musa tertia de Æthiopia, *αὐτῇ ἢ ἰβήνην φέροι πολλὴν, καὶ δένδρον ἀγρία πολλὰ, καὶ ἰβήνον.* Conſentit Dioscorides lib. 1. cap. 129. ubi Æthiopicam ebenū, videl. nigram, optimam effer docet. *ἰβήνος καλεῖται ἡ Ἀιθιοπικῆ, καὶ μετὰ λαίνας.* Male, repeto, ergo Poëta folam Indiam ferre hebenum fcribit. Pro Virgilio dici poteff, Indiæ nomen ab eo latè accipi, ut omnem Æthiopiæ plagam eodè comprehendat. Oneficriti fententia τῆς Ἰνδικῆς τὸ τρίτον ἰβήνην μετὰ τῆς δίκουμίνης. Quod vertit Solinus. *India dicit etiam credita effer tertia pars effer terrarum.* Æthiopicam hebenum Lucanus lib. 10. Meroiticam ebenum vocat.

— Ebenus quamvis Meroëtica vaftos
Non operit postes. —

In vulgatis codicibus, ut rectè obſervavit Salmafius, malè *Mareotica* legitur. Nec enim in Mareotide, aut Ægypto nafcitur ebenus, fed in Meroe Æthiopiæ. Quod à maximis viris non obſervatum video. Servius ad locum Virgilii citatum, *Atqui & in Ægypto nafcitur, fed Indiam omnem plagam Æthiopiæ accipimus.* Satis apertè fcribit, ebenum in Ægypto nafi. Credo, quod in Ægypto prope Alexandriam celebretur Mareotis palus. Strabo lib. 17. ubi de Ægypti Alexandria agit. *ἡ δὲ ἰβήνη πολλὰ εἶρηται. ἀμφικλυθῆντι γὰρ ἐστὶ τὸ χαλκίον ὄρεος πύλας, τὸ μὲν δὲ τῶν ἀγρωτῶν τῆς Ἀιγυπτίου λεγομένου, τῆς δὲ ἀπὸ μισσηβίας τῆς πῆς λίμνης τῆς Μαρεοτίας, ἢ καὶ Μαρεοτίας λέγεται.* Certè commoditates ubi habet non unius modo generis, duo maria locum undique alluunt, alterū à feptentrione, quod Ægyptium dicitur; alterū à meridie, quod Mareia lacus & Mareotis appellatur. Nulla ebenus in Ægypto; falte hætenus non inventa. Non minus hariolatur Ifidorus, cum Mareoticam palum in India effer fcribit, & inde hebenum adferri. *Effer autem Mareotica palus in India, unde ebenus venit.* Lucanus: *ebenus Mareotica.* Nulla palus in India, quæ nomen hoc obtinet. Mareotis in Ægypto palus effer, Meroe Æthiopiæ urbs.

Fructus Fauſel.

cem Fauſel dictam, cum fuo integumento, qualem olim à Petro Condebergo, pharmacopola, viro erudito, & herbariæ rei perito accepit, doctiff. Clufius, & nos sæpè vidimus. Forma nucem amoricam, Moſchatam vulgo dictam refert, fed nigrior, & altera parte feffilis: craffior & ſubſtantia durior lignoſa enim, fed molli & villoſo involuero putamineve clauditur. Guſtu ſub adſtringente, & non nihil aromatico nux ipſa prædita.

Plinius lib. 12. cap. 6. *Effer & alia fimilis huic, dulcior pomo, fed interaneorum valetudini infesta.* Edixerat Alexander, nequis agminis fui pomum id attingeret. *Similem huic* inquit, id effer, ei quæ folia fert alis avium, vel, ut Theoph. habet, *τῆς τῶν προυτῶν πτεροῦς ὀμγία,* quod de fuo addit Plinius. Tale nihil apud Græcum auctorem, Idem

urbs. Stephanus *ἐπὶ παλίων. Μεσσηνίας πόλις Αἰθίοπων.* In hac Meroa, cujus gentile *Μεσσηνίας*, unde Meroetica ebenus, nascitur planta de qua nobis Sermo. Idem Lucanus eodem libro.

— Nigris Meroe fecunda colonis
Læta comis ebeni.

Plin. loc. citato, *Æthiopicæ forma, ut diximus, nuper allata Neroni principi, raram arborem ebenum Meroen usque a Syene sine imperii per nongenta xcvj. M. passuum, nullamque aliam quam palmarum esse generis docuit. Ideo fortassis in tributorum auctoritate tertia res fuit ebenus. Romæ eam Magnus Pompejus in triumpho Mæridatico ostendit. Constat ergo scripsisse Lucanum.*

— Ebenus quamvis Meroetica vastos.

Corruptus Plinii locus. In antiquo codice legitur, *Aut sibi cognitum Æthiopicæ forma, ut diximus. Meroen usque nuper alat- Neroni principi raram arborem Ebenum. A Meroe usque ad Syenem finem imperii per nongenta nonaginta sex mil. pass. nullamque aliam nisi palmarum generis esse docuit. Ideo fortassis in tributorum auctoritate tertia res fuerit ebenus. Romæ eam magnus Pompejus in triumpho Mæridatico ostendit. Hæc feluiter satis corrigunt doctiores, raram arborem a Syene sine imperii per nongenta M. passuum, nullamque nisi palmarum generis. De passibus mox videbimus. Ita, inquam, scribunt viri doctiff. Si eo spatium nulla nascitur arbor præter palmam, non ibi rara ebenus, sed nulla : & certum, a Syene ad Meroen nihil ebeni provenire. In utroque exemplari Salmant. ut monet Pintianus, legitur, *raram arborem Meroen usque. Scribunt quidem, nihil ebeni provenire a Syene ad Meroen, sed non probant. Si non provenit, cur laudat Lucanus Meroeticam ebenum ? quomodo in tributis auctoritate tertia res esse potest ? Scribo ; Æthiopicæ forma, ut diximus, nuper allata Neroni Principi. Raram arborem ebenum, Meroen usque a Syene sine imperii per nongenta M. passuum, nullamque aliam nisi è palmarum genere esse docuit. Ideo fortassis in tributis auctoritate res tertia fuerit ebenus. Ut sit sensus ; raram esse ebenum arborem, verum non fruticosum cytisi modo esse, ut vulgata habet opinio, (quæ tamè rationi ac experientiæ non adversatur) sed è palmarum genere, eamque in tributis auctoritate rem esse tertiam, quod non copiosa, ac frequens, sed rara ibi proveniat, ac ab omnibus propter præstantiâ expectatur. In tributis quoque pensitabant Æthiopes regibus Perficis, tertius ebeno locus fuit. Nam aurum, ebur, & centenas phalanges ebeni, tertio quoque anno pensitabant, ut supra dixit. Apud Herod. in Thalia ducentenas phalanges legitur, cap. 97. *ὅτι, συναμφοτέροι δια τρίτου ἔτι ἄξιον ἀργήτους ἢ καὶ το μετρίῳ ἰμῶ δύο χροίμικες ἀπὸ το χροσίον καὶ διαχρῆσις φάλαγγας ἰβήνου, καὶ πέντε πῦδας Αἰθιοπίας. καὶ ἑλέφαντες ὄθοντες μεγάλους ἕκαστοι.* Horum utrique tertio quoque anno munera portabant, portantque ad meam usque memoriam vinos chænicos auri ignem non experti, & ducentos phalanges ebeni, & quinos Æthiopicos pueros, & vicenos grandes elephantorum dentes. In epistola Candaces Æthiopiæ reginæ ad Alexandrum mentio fit trecentarum ebeni phalangarum, quas illa dono mittit Pelleo juveni. *Φαλάγγων* non sunt trunci ebeni magni, sed bacilli sive fustes teretes medici. Helychius, *Φαλάγγια προζήλα ἕβλα καὶ σίμαμτροφα. Ἀπὸ τῆς ἰσθμῆος.* ligna sunt rotunda, fustesque teretes quibus suppositis in mare deducuntur, aut ad litus subducuntur. Pollux lib. 7. *τὰ δὲ πῦν νῶν ἕβλα, οἷς καθύληθῆσιν ἐφίλονται αἱ νῆες. Φάλαγγες ἢ Φαλάγγαι* (vel ut aliis placeat) *Φάλαγγια.* Varro phalanges vocavit, ut Nonius citat. *Quum Foenus in fretum obviam venisset nostris, & quosdam cepisset, crudelissimè pro phalangis carinis subjecerat, quomoti debilitaret nostros.* Idem Nonius. *Phalanga dicuntur fustes teretes, qui navibus subjiciuntur, quum adtrahuntur ad pelagus, vel cum ad littora subducuntur. Vnde etiam nunc phalangarios dicimus, qui aliquid oneris fustibus transvehunt.* Apud Auctorem Periplus de phalangis ebeni satis illustris locus reperitur. *ὁπὸ μὲν Βαρυζάζων ἕως ἀμφοτέρω πύλαι πῆς Περσῶν ἰμῶ οἷα μεγάλα χαλκῶν καὶ ἕβλων Σαλαβίων καὶ δεκάων, καὶ μερῶν καὶ Φαλάγγων Σισαμείων καὶ Ἐβερῶν.* Vides, inquit, *δοκούς*, id est, *trabes*, a phalangis sive fustibus discerni, istas magnas a parvis, qualis ebenus? Video, sed nego ebenum esse arborem parvam. Vulgaris ebeni fustes mediocres adferuntur; tamen inde non sequitur mediocrem esse arborem, Immo magnam esse intelligo, cujus materies in hujusmodi fustes cæditur. Sic sandali fragmenta quæ adferuntur, parva; arbor tamen**

magna. Rectè quidem docent, & probant ex auctore Periplus, *δοκούς* sive trabes *φαλάγγια* fustibus discerni; sed male concludunt, *φαλάγγια* idcirco non eque ac *δοκούς* posse cædi ex arbore magna.

Τῶντος ἡ δύο γένη. Plinius quoque duo genera esse testatur. Idem facit Dioscorides; sed duo hæc genera in India reperiri non docet: nec duo Indicæ ebeni genera tradit. Sed alterum Æthiopicum, alterum Indicum; ac de Æthiopicum ebenu, cujus non meminit Theophrastus, hæc tradit; *Ἐβενος κατὰ τὴν Ἀιθιοπικὴν καὶ μίλαινα, καὶ μὴ ἔχουσα κτηδόνας ἰμφοίρας κίρατι ἐντρασμίον τῆ λαιότητι, ἁλαδῶσαι δὲ πυκνὴ, δηκεπὴ οὗ τῆ γένου καὶ ἰσσοφύτου. πρῆσται πὶ ἐπ' ἀνθράκων μετ' ἰουδάϊας καὶ διζο καπνοῦ ἐκθρημαμίον. ἡ δὲ ἰσσοφύτου διὰ τῶν λί περιών ἀνάπτεται, πρὶ ἰσσοφύτου. τριφύτου δὲ ἐπ' ἀνθῶν, ἰσσοκίρως γίνεται. Ebenus optima censetur Æthiopica, nigra, venarum pectinumve expers, cornu elaborato levore similis, quæque fracta densa apparet, mordet autè gustu ac leniter adstringit; prunis imposita cum odore jucundo. & citra summum uritur. Recens vero igni admota ob pinguitudinem accenditur, & ad cotem trita subfulva redditur. κτηδόνες maculas exponere videtur Isidorus, cum ait, *Æthiopicum vero quod præstantius accipitur, in nullo est maculatum, sed est nigrum, læve & corneum.* κτηδόνες non sunt maculæ, sed venarum in arboribus & eorum materia cursus, pectines, per longitudinem rectæ pectinum modo lineæ & intervallo, venæ lineatim discurrentes pectinum modo. Suidas, *κτηδόνες τριφύτου ἰχθῆος καὶ θηλείου, & ἐπ' ἀθῆνας τ' ἕβλων ὀαφύσις.* Plinius venarum cursus vertit libr. 16. cap. 38. *Communia bis pinoque, ut quadrupartitis venarum cursus bifidosque habeant.* Hæc ex Theoph. lib. 5. cap. 2. quem locum adeat lector, ubi plura de voce κτηδόνες. Malè, ut dixi, maculas vertit Isidorus; maculæ sunt σπιλοι, κτηδόνες venæ lineatim discurrentes: quæ & ἀσφύσις. Dioscorides enim de hæmatidide lapide loquens κτηδόνες, & ἀσφύσις tanquam synonyma usurpat. Vulgare ebenum non esse Æthiopicum Dioscoridis vel his argumentis probatur; quod gustu non sit mordax, nullam dum manducatur ostendit acrimoniam, nullum igni injectum emittit odorem, nec ullam pinguedinem, si accendatur, fundit. Malunt alii Guaiacum ebenum Æthiopicum esse, quod igni injectum odorem spirat bonum & jucundum, multa pinguedine scatet; eamque prunis injectum exsudat. Sed cum non sit nigra materie, nec venas discurrentes pectinum modo habeat, nomen ebeni non meretur.*

τὸ μὲν ἕβλον, &c. Plin. loco citato. *Duo genera ejus: raram id quod melius, arboreum trunco enodi, materie nigri splendoris, ac vel sine arte protinus jucundi: alterum fruticosum cytisi modo, & tota India dispersum.* Græcus auctor utrumque Indicæ ebeni genus, inquit, *σημανῶδες*; Latinus alterum tantum genus fruticosum ait. Non disputabo, quomomodo ἢ *σημανῶδες* exponi debeat, alibi hoc feci. Error Plinii natus videtur ex mala vocis ἕβλον interpretatione. *ἕβλον* vertit, *arborem enodi trunco*; & collegit; si hac sola distinctione genera ebeni distinxit Theophrastus; ergo genus postremum minime in arborum, sed in fruticum censu reponi debet. Hanc versionem ipsius Græci auctoris verba respuunt, & refutat ipsius vocis ἕβλον significatio. τὸ ἕβλον nusquam Theophrastus pro arbore, aut arboris facie, proceritate, crassitudine posuit, sed semper pro qualitate materie & ligni accepit. quod mille exemplis probari potest. Videat lector caput de cedro, junipero, fraxino, ceraso, ulmo, pino, picea, abiete. Arborem ipsam, *ἑβλῶν, ἑβλίθη, τὸ μέγιστον μέγαλην, μετρήν, μικρὰν* scribit. Lignum vero *ἑβλῶν, κελόν, πυκνὸν, μελακρὸν, καὶ φόν, σπέρτον* tradit. Vide cap. de subere, ilice, cornu, sambuco, salice, tilia, populo, alno, berula. Hoc loco τὸ ἕβλον de materie præstantia accipiendum esse, vox sequens docet, *τὸ μὲν ἕβλον καὶ κελόν.* Verbum κελόν de crassitudine, ac proceritate accipi non potest; Verum de præstantia & qualitate. *ἕβλον* ergo cujus materie probata & laudata est. Theophrasti hæc est sententia, utrumque ebeni genus *διδόρον σημανῶδες* esse, sed alterum longè præstare soliditate, bonitate, pulchritudine materie, alterum vile, ignobile, ac vitiatum esse, τὸ μὲν ἕβλον & κελόν, τὸ μὲν φαύλον. Sola igitur pulchritudine, bonitate quæ ebeni Indicæ discrevit species, non magnitudine arborea aut fruticea, ut fecit Plinius. τὸ δίδόρον σημανῶδες malè etiam vertit, *fruticosum*: sed de vocis hujus significatione alibi egimus.

τὴν μὲν χρῶμα ὄν. Plinius, *vel sine arte protinus jucundi.* Nulla artis in verbis Græci auctoris mentio. Scribit Theophrastus ebenum condendam non esse, ut temporis tractu nigrum splendorem acquirat; sed enim protinus ipsam à natura habere recens cæsam, secus ac in aliis accidit arboribus, quarum materie ætate colorem, nitoremque

reinque contrahit, quò recens cæsa caruit. De mori materie scribit Theoph. lib. 1. & cap. 5. hist. *κρη ιαυρον αμα κη βερρον τε ξυλον, κη παλαιουδρον μιλαν ωσπερ ο λωτος, &c.* *ησπουειζωδρον & παλαιουδρον idem.* Παλαιουδρον εστιν est inueterata, ησπουειζωδρον in vetustate recondita, ac servata. Theoph. lib. 6. cap. 4. de casti caulibus, κη ησπουειζωδρον αυτους ου αλμυ, Plinius lib. 21. cap. 16. *Nec fastidium in cibus inueteratos.* Cæterum ligna alia vetustate splendorem coloremque acquirunt, ut morus, alia arte colorem ac splendorem contrahunt, ut nucina, & quæ ex vulgari ebena parantur mensæ, capsæ, aliaque intestina opera. Oleo enim unguuntur & linteis cara inunctis fricantur, ut splendeant. Non raro etiam scoparum quodam genere fricantur nullo addito oleo ceraque, tamen splendorem nitoremque insignem contrahunt, quod mulierculis nostris notissimum, quæ rotò Majo mense & sequentibus nihil præter opera intestina, inter septa lignea, pavimenta, mensas, capas, aliaque res ligneas fricare norunt, ut splendeant. Alia denique natura ac protinus cæsa splendorem acquirunt, ut ebenus; de qua Theophrastus. Ebeni hujus lignum, seu potius medullam Theophrastus nigram spissam & gravem esse ait; vide cap. 4. libr. 5. eleganter satis describit Dioscorides; *Εστι δε τις κρη Ινδικη Ιχουσαι Διφύσις λευκη κη κεραις & σπιλους ομοιος πυκνους. παλυ βουτιον η ασφοτη. ενιοι δε τα σποσειμια η ακη Ινδικα ξυλα ιμαφειη οντα αυτη εβινου παλοουσι. Διφύσις ονοματι η και η χαυινατι ενιοι κρη κη τα κη Ινδικα κη μικροίς δασυλοις ιμαφειησιν κη χαυιματι, κη δον η δισπηκτο ιχουσαι ου τη γυσι, η ου τη ημερασι οιδωδης.* Est & altera Indica intercurrentibus lineis prædita candidis & fulvis, itemque maculis frequentibus; cæterum prior (Æthiopica) bonitate antecedit. Nonnulli porro sesamini aut acanthi ligna, quod consimilia sint, pro ebena vendunt: ex eo autem internoscuntur, quod fungosa sint, & in afflatis ad purpuram vergentes resolvantur, nihil mordacitatis in gustu, nec suavis odoris in suffitu præferentia. *Εχουσαι Διφύσις λευκη, &c.* Vertit Isidorus: *Sed Indicum maculosum est in parvis distinctionibus albis ac fulvis.* Διφύσις Dioscorides vocat quod supra κη Ινδικα. In longum discurrunt, suntque distinctiones venarum oblongæ. Idem Dioscorides libr. 5. cap. 142. de lapide asio; *κρη Διφύσις κη Ινδικα Ιχουσαι Διφύσις βαδου.* Διαφύσις ibi, vena oblonga intercurrentis. Idem lib. 5. cap. 144. de hæmatitide, *απληρχηται δε ο κρη κη Ινδικα Ιχουσαι Διφύσις, ο δε η δε ις κη Ινδικα Ιχουσαι Διφύσις δασυλοις.* Discernitur autem adulteratus primum venis in rectum effluentibus; quippe per venarum ductus in rectum diffunditur. *Κη Ινδικα* ergo & Διφύσις res eadem. Addit Dioscorides, κη σπιλους ομοιος πυκνους &c. Σπιλοι, sunt maculæ sive notæ, quæ in vestibus hærentes eas discolorant, quarum similitudine aliquando in humano vultu, & reliquo corpore maculæ oriuntur, nullo aut exiguo vitio summam tantum cutem variantes; materiem autem ligneam lapideamque pulchriores & gratiores reddere solent. *ενιοι η τα σποσειμια, &c.* Vetus codex. *ενιοι δε τα σποσειμια η ακη Ινδικα ξυλα κη Ινδικα.* Alter cod. *ενιοι δε κη ακη Ινδικα η κρη σποσειμια κη Ινδικα ξυλα, α κη ιμαφειη οντα αυτη εβινου παλοουσι.* Ergo acanthina & sesamina ligna, eadem forent. Nemo, quod sciam, prodidit lignum acanthinum nomen illud obtinere. Vulgatam sequitur Oribasius, defendit Serapio; apud quem cap. 152. *Adulteratur autem cum quadam specie spinarum, & cum quodam ligno, quod dicitur saphsambæ, propter similitudinem quam habet cum eo.* Quidam sic corrigunt, *ενιοι δε τα σποσειμια η ακη Ινδικα, &c.* quod in vetustissimo codice (ut tradit Lacuna) sic legatur. Accedit quod Theophr. lib. 5. cap. 4. tradat, mori materiem validam, & in operibus facilem, vetustate nigram fieri, quale est ebeni lignum. Sed hæc non placet correctio. Ait enim Dioscorides, ligna sesamina, & acanthina fungosa esse, eaq; nota dignosci posse à vero ebena. Mori materies neutiquam fungosa est; durare enim non posset. Accedit alia etiam ratio, cur mutare nihil ausim, quod Oribasius & Serapio legerint, *σποσειμια*, ut vulgati codices habent. Tertia ratio est, quod apud auctorem Periplus, hæc leguntur, *Απὸ τῶν βαρβαρῶν εἰς ἀμφότερα τεύχεα ἡ Περίδος ἱεραρία, πλοῖα κρη γὰρ καλῶς ἐξέλιαν Σαζαλίαν κη δεικνὴ κη κρη Ινδικα κη Σησαμίναν & Εβανίναν.* Sesaminum ergo lignum pro ebena venum ibant. Herodotus apud Assyrios milium & sesamum, arborefcere scribit, ut suo loco dicam. Ricinus Hebræis Cici arboreus frutex, Dioscoridi δινδρον μικροίς σποσειμια κη Ινδικα, Plinio arbor oleæ magnitudine. In Creta hodie arborefcit, adeo, ut ad carpandos fructus scalis opus sit. Idem Plinius in indice, *Sesamum cici arboreum, sive crotò, sive ricinus, sive filis, sive sesamum.* An ab hoc sesamo, sive potius ricino, ligna sesamina? Sed ricini caudex ramique concavi; nisi forte in Creta, aliisque Orientibus

ac calidioribus locis, ubi arbor oleæ magnitudine evadit, aliter sese res habeat. Quicquid sit, ab hac planta sesaminum lighum, vel ad ignota referendum. *Ακη Ινδικα ξυλα* volunt spinæ Egyptiæ materiem esse, de qua supra plura diximus. Falluntur verò; spinæ enim Egyptiæ materies robusta & incorrupta: acanthi lignum fungosum ait Dioscorides. Fungosa verò non solent esse incorrupta. Aliorum sententia est, *ακη Ινδικα ξυλα*, quæ ebenum referébant, & pro ea vendebantur, ex Indica quadam spina esse, quam Plinius similem ebena narrat. *Alterum*, inquit, *fruticosum cytisi modo, & tota India dispersum. Est ibi & spina similis, sed deprehensa vel lucernis igni protinus transfliente.* Sic legendum, minime interrupta verborum serie, quæ vulgo distincta sunt capitibus sectione, docet clariss. Salmasius. Plura de ebeni materie habes apud Theoph. lib. 5. cap. 4. ubi cytisi materiem proximè ad ebenum accedere docet. Vulgare ebenum non esse veterum, facile probatur, quod coloris nitorem, splendoremque statim cæsa non habeat, sed arte & labore adhibito acquirat; alioquin cum Theophrasti ebena non male conveniret. Sed & Dioscoridis esse nequit. caret enim lineis candidis & fulvis intercurrentibus, nec maculis est frequentibus, nec ullam mordacitatem in gustu ostendit, nec in suffitu ullum emittit odorem. An Dioscoridis ebenum guaiacum primum Manardi, quod densius, gravius, crassius, interiore parte nigricantibus exteriori subpallidum & veluti lineis quibusdam, ad fuscum inclinantibus æque distantibus, per longum dissecta? Hujusmodi fragmentum guiaci sæpe vidi quidè, sed ebenum esse non ausim affirmare. De ebena vulgari hæc tradit Thevetus; Indiam eam alere, sed præcipue in insula, quam palmebotre appellant, præstantissimam & nigram colligi. Cæterum nullius momenti responsio est; odorem ebeni vulgaris tempore, & longo per maria itinere evanescere & perire. Quasi verò itinera ad Indiam Orientalem longiora nunc sint, quam fuerint temporibus Dioscoridis, Theophrasti & Plinii. Breviori temporis spatio hodie absolvuntur, Indiæque magis Batavis ac Hispanis aperta, quam olim Græcis, Romanisque fuere. Et hæc de ebena.

Οι δε ομοιοι τη περιμενη, &c. Plinius lib. 12. cap. 6. *Est & terebintho similis cætera, pomo amygdalis, minore tantum magnitudine, præcipue suavitatis.* In Bactris utique hanc aliqui terebinthum esse proprii generis potius, quam similem ei putaverunt. *Ομοιοι γδ αμυγδαλοις*, vertit, *pomo amygdalis minore tantum magnitudine.* An scripsit Theophrastus; *Ομοιοι γδ ταις αμυγδαλοις παλυ Ινδικα;* An legendum apud Plinium, *pomo amygdala magnitudine*, deletis tanquam superfluis vocibus, *minore tantum*? An vero Plinio erroris notam inuremus, quod verba Theophrasti *Διφύσις κη Ινδικα*, malè interpretatus sit, *minore tantum magnitudine*? Nam Theophrastus non minora amygdala, sed pari cum amygdala magnitudine poma ferri ab ea arbore, prodidit. Arborem hanc pistaciæ esse volunt. Cui opinioni favet quod apud Athenæum legitur lib. 14. *οι γα τα κρη Ινδικα συζητουσιν αδελφοι ου τα κρη Ινδικα γδ φουσαι ουτοι, & τω μιλαν κρη τω περιμενη, α δη τω πιστακια οι ενιοι κη Ινδικα. & ουτοι η Διφύσις η πιστακια τω αμυγδαλου, ο δε Ινδικα δασυλοις φουσαι. Ποσειδωνος δε βιακια.* Autores Georgiacorum fratres scribunt, libro tertio, *& fraxinum & terebinthi.* Syri nunc vocant pistacia. Ita profecto Syri nominaverunt cum littera π Nicander vero cum aspirato φ φη; *Ποσειδωνος αυτην cum littera b bistacium.* Plura hic in considerationem veniunt. Primum, quod terminthum Syriaca, sive potius Indica à Syris pistacia dicta sit. Unde facile colligi potest, eam quam delineat Theophrasti esse. Quo tempore ex Syria in Italiam delata sit, docet Plinius lib. 13. cap. 5. *Syria præter hanc peculiare habet arbores, in nucium genere pistacia nota, & libr. 15. cap. 22. De pistaciis & ipsi retulimus.* Et hæc autem idem Vitellius in Italiam primus intulit eodem tempore: simulque in Hispaniam Flaccus Pompejus eques Romanus, qui cum eo militabat. Eodem, inquit, tempore. Quæret quis, quodnam illud tempus? Id Plinius lib. 15. cap. 19. scribit, fuisse novissimis Tiberii Cæsaris temporibus. *Omnia hæc, inquit, (sicuum caricarumque genera) in Albenfensibus à Syria insulis L. Vitellius, qui postea censor fuit, cum legatus in ea provincia esset, novissimis Tiberii Cæsaris temporibus.* Alterum quod in Athenæi verbis considerandum, est quod ait à Syris pistaciæ, vel pistacii (arbor enim pistaciæ, fructus pistacium dicitur) nomen inditum. Male ergo Isidorus pistacia dicta refert, quod cortex ejus pomii odorem pistaciæ nardi referat. Falluntur etiam, qui nomen accepisse scribunt, quod fructus nucis pineæ nucleos sive strobilos imitetur. Syriaca vox est, si fra-

tribus fidem adhibeamus. A Syris quidem pronunciari sine aspiratione, ait Athenæus, contra à Nicandro cum aspiratione. Corrigendus ergo & Nicandri & Athenæi codex. Apud Nicandrum πιστάκια legitur, apud Athenæum vero ψιτάκια scriptum est. Νικάνδρος γὰρ ὁ Καλοφάνης ἐν τοῖς ἠριακοῖς μεσημέριον αὐτῶν φησὶ, ψιτάκι (scribe ψιτάκι) ἀκρεμόσιν ἀμυγδαλοῖσιν ὅμοια. Ita versus hic apud ipsum legitur Nicandrum. Mentem Poëtæ mox examinabo. Depravatus & Cassiani Bailli codex libr. 10. cap. 12. ἴτερον αἰθερῆς φυτείας ψιτάκιον. Διαμορῶσθαι. ψιτάκια σπειρεται. Scribe, πιστάκια, ut cap. præcedenti legitur, vel πιστάκια. ψιτάκια Suidas & Hesychius calceamenti muliebris genus esse scribunt, ψιτάκια ἰσοπέδημα γυναικείου εἶδος. A Posidonio cum littera β dici ait. Verba Posidonij idem Athenæus citat, καὶ Ποσειδώνιος εἰς τὸ δῶδ τῆς γῆς, ἐν τῇ τῶν ἰσπεριῶν γῆσιν οὕτως. φέρει εἰς τὴν πύρρον (malè scribitur πύρρον) ἢ Ἀρβύρα, καὶ ἢ Συρία, καὶ τὸ κελυφῶδες βιστάκιον. Posidonius Stoicus libro tertio historiarum, tam Arabia, quam Syria fert perseam, & vocatum bistacium. Ita hunc locum interpretor, & hic sensus esse videtur. Vulgo vertunt, gignit Arabia persiam, Syria quod bistacium. Sic quidem vocatum fuisse hunc fructum. Suidas testatur, βιστάκια τὸ παρ' ἡμῶν πιστάκια λεγόμενον. Denique corrigenda verba fratrum Georgicorum. καὶ τῶν τέρμινθων. ἰδὲ δὲ τῶν πιστάκιων Σύροις κελυφῶδες. Malè edunt ἢ δὲ. Cæterum fructum hujus arboris fisticum & fisticorum granum vocant, quod ab aspirata voce πιστάκια dimanavit. Apud eundem Athenæum loco citato, si mendum non est, legitur, ἀσάκια fuisse vocatum. γῆσφίται εἰς τὴν ἀσάκια ἀμυγδαλῶν ὅτι πύφονται. Scribitur & alio loco, αστάκια videntur esse amygdala; sed puto scribendum, πιστάκια ἀμυγδαλῶν ὅτι πύφονται; quomodo legit interpretes.

Εἶναι γὰρ καὶ ἐν βακτρῆσι. Idem Plinius, idem ferè Nicander.

Ῥοσάθ' ἰσθ' Ἰνδὸν χεῦμα πολυφύοισ' εὖοι χοάσπου.

Adjicias etiam quæcumque ad Indum fluxum non parum murmurantis Choaspi. Choaspi Indiæ flumen. Contra Posydonius, Georgicorum fratres, in Syria nasci scribunt. Quæ etiam sententia Galeni & Dioscoridis. Gal. libr. 2. de Aliment. facult. cap. 30. γινώσκου γὰρ καὶ τῶν μεζέλων Ἀλιζάνδρου καὶ τῶν πολλῶν ἐπὶ τῆς ἐν Βερίροις τ' Συρίας. Hæc quidem ad magnam Alexandriam proveniunt, sed multo uberiora in Berræa urbe Syria. Dioscorides libr. 1. cap. 177. πιστάκια τὰ ἐν γυνώδρα ἐν Συρία, pistacia quæ quidem in Syria nascuntur. Sed Diosc. codicem aliqui corruptum afferunt; quorum opinionem non improbamus. Hic enim dicendi modus alteri sibi membrum, & pistaciõrum genus exigeret, quandoquidem ut Græcorum Grammatici docent, semper τὸ ἰσθ' reddendum τὸ εἶναι est; non aliter quam si Latine dicas, hic quidem, ille autem, semperque proposita altera, expectanda & quærenda altera pars est, quæ aliud quid aut diversum à priore illa ostendat: quod nullibi in hoc capite inveniri poterat; fuitque ut videre licuit, vera & antiqua hujus capitis lectio. πιστάκια ἰσθ' ἐν Συρία γινώσκου. Facilis in una syllaba ad vitium lapsus. Idem Plinius lib. 13. indicat dicens. Syria habet peculiare arbor, in nucum genere pistacia nota. Quasi & ipse diceret, pistacea scimus in Syria nasci. Malunt alii hunc locum Diosc. ex Nicandri versu citato emendare ac restaurare, τὰ εἰς πύρρον Ἰνδὸν χεῦσπον ἀμυγδαλοῖς ὅμοια, quæ vero in India apud Choaspium proveniunt, amygdalis sunt similia. Quasi duo pistaciõrum genera describeret Dioscorides, alterum nucleis pineis simile, alterum amygdalis. Ex Palladio & Cassiano Basso constat, duo esse pistaciõrum genera, marem & fœmininã: sed cum nulla lectiõnis postremæ extant in codicibus MSS. vestigia; nec ea apud Oribasium, aut Plinium, qui sua ex Diosc. describere solent, reperiatur, probare eam nequeo. Alteram libentius amplector, quod eam secutus sit Plinius, ac muniatur veteris codicis auctoritate; tum quod non magna sit mutatio.

Καὶ κέρτα φέρει, &c. Nicander.

Πιστάκι ἀκρεμόσιν ἀμυγδαλοῖσιν ὅτι πύφονται, Καυκαλίδα.

Paulo aliter versus hic apud Athenæum legitur, φιστάκι (ita enim supra legendum admonui) ἀκρεμόσιν ἀμυγδαλοῖσιν ὅμοια. γῆσφίται εἰς τὴν ἀσάκια ἀμυγδαλῶν ὅτι πύφονται, pistacia rami amygdalis similia. Scribitur & alio loco, αστάκια (lege pistacia) esse videntur amygdala. Falsum est, ullam similitudinem pistaciæ ramos habere cum amygdalis. Persicam amygdalæ refert lentiseum, vel, ut optime Theophrastus, terebinthum refert pistaciõrum arbor. Scholiastes πιστάκια ἀμυγδαλοῖσιν ὅτι πύφονται ἐν τοῖς ἀκρε-

μοσι. καυκαλίδας ἢ τὰ λῆπτα τῶν πιστάκιων λῆμα, ἢ αἴθερ βοσάκης, pistacia amygdala esse videntur, dum in ramis pendent. caucalidas vocavit cortices pistaciõrum, vel est alia quedam herba. Qui corticem pistaciõrum caucalidem vocari tradat, hæctenus reperi neminem, nec qui eundem ad venena præscribat. Egineta libr. 6. odoratum operimentum pistaciõrum jecur laxare scribit; sed nec caucalidem vocari tradit, nec ad versus venenum sive venenatos ictus præscribit, πιστάκιον ὁ κερπὸς ἐπιπέδου ἀσάκιος ἐστὶ μετ' ἑλίας καὶ τῶν κ' τὸ ἦπαρ ἀκρεμόσιν καὶ καλῆσαι τῶν λεπτῶν (scribe λεπτῶν, ut interpres rectè monet.) αὐτῶν τῶν ἀσάκιων ἐξόντων τὸ ἀφίψημα ἐν οἴνῳ. Pistaciõrum fructus esu stomacho mediocriter conducit, jecur obstructum laxat, præcipue summi & odorati eorum operimenti ex vino decoctum. Certè, si caucalidos nomen cortex obtinisset, non λεπτῶν, sed καυκαλίδων dixisset Egineta. Emenda Hesychii & Phavorini codicem. Apud utrumque legitur, καυκαλὴ βοσάνη πῖ ὅμοια κωνίω, & ὄρις. Scribe, καυκαλὴ βοσάνη πῖ ὅμοια κωνίω, & ὄρις, caucalis herba cicutæ similis, & avis. Καυκαλὴs ergo herba quedam. Quæ, si interpreti tam uota fuisset, quam ignota, non ita palam confessus fuisset suam ignorantiam. Dioscorides, qui sua adversus venena remedia ex Nicandro exscripsit, ipsum fructum adversus serpentum morsus commendat. Vide lib. 2. ἀσπερσῶν. cap. 15. Præterea vox καυκαλίδας ad τὰ πιστάκια referri minime potest. Debuisset enim scribere Poëta, καυκαλίδας τῶν πιστάκιων. in generandi casu. Cum itaque perfimiles conjugati Poëta, an non digito quasi monstrat, vocem καυκαλίδας de alia quadam planta accipiendam esse, de qua nobis fermo libr. 7. Ipse Nicander paulo ante plantam jam memoratam, inter eas quæ ad venenatos ictus valent, numerat.

Σὺν δ' ἄρα καυκαλίδας π, καὶ ἐν σφαιρὺν ἀμύσεις. Σπέρματε.

Explicatione etiam eget, ἀκρεμόσιν ἀμυγδαλοῖσιν. Athenæus accepit, quasi rami sive frondes pistaciõrum arboris fimiles forent, ramis amygdali, & vocem ἀκρεμόσιν video ab omnibus referri ad ramos. Atqui arbor pistaciõrum nullatenus similis amygdalo. Quomodo ergo eo referri potest? An ergo ad fructus pertinet? Nec hoc audent; quia destituuntur auctoritate. Proponunt tamè considerandũ, propter duas causas; quia fructus vere sunt ἐν ἀκρῷ; hinc putant deduci τὸ ἀκρεμόσιν; quod non negat summus in hoc negotio vir H. Stephanus. Secundo quod Theophrastus dicat fructum pistaciõrum non dissimilem amygdalo. Utraque ratio bona; verus tamen hujus loci sensus; pistacia dum in ramis pendent, familia esse amygdalis. Poëtica scilicet licentia præpositionem ἐν omisit Nicander. Quod optime observavit interpres, cum inquit, πιστάκια ἀμυγδαλοῖσιν φαίνεται ἐν τοῖς ἀκρῶσι. Huic interpretationi favet lectio altera Nicandri quæ ab Athenæo citatur, πιστάκι ἀκρεμόσιν ἀμυγδαλῶν ὅτι πύφονται. Pistacia cum in ramis pendent, videntur esse amygdala. A Nicandro ad Posidonium venio, qui de pistaciõrum loco supra citato hæc tradit. ὁ δὲ ἐν βοσάνῃ τὸν κερπὸν ἀφίσησι δασυφύοισιν εἶνα καὶ μετὰ κερπὸν περιφερῆ ἴσιν δασυφύοισιν. ἢ δὲ μαζῶν τῶν πῶν. ἀλλήλοισι ἐπιπέδου. τὰ εἰς Ἰνδὸν ἰσθ' ἔχει, καὶ ἢ κωνίω τῶν σφαιρῶν ἢ τῶν ἐν ἰσθ' ἔχει, καὶ εἰς τὴν καυκαλὴν. Vertunt. Racemoso fructu, albo cortice vestito, oblongo, glandibus simili, acinorum instar sic coarctato, ut alium incumbens alius contingat; quæ intus abundant sapore quam in nucis pineæ strobilis & nucleis sunt minus grato, sed odoratiora. δασυφύοισιν ὅτι; Ad hunc locum Dalecampius; legendum si rem ipsam consideres, albo putamine (quasi δασυφύοισιν) quandoquidem aspectus ipse esse candidum putamen indicat, tustum vero corticem. Ita Dalecampius. Omnium extimus cortex viridis est, ut etiam amygdali; sed sine hoc quondam, sicut & hodie solet adferri pistacium. Nec de intima tunica verba Posidonij accipi possunt: putamen enim ipsum quod nucleum ambit rubrum, dura & lignosa testa (ita alibi Theophr.) quæ respondet duriori avellanarum, amygdalarum, juglandium cortici, non dissimilis colore pistacio. Καὶ μακρῶν περιφερῶν τοῖς δασυφύοισιν. Hoc monstrum informe & ingens. Quomodo longum lachrymæ simillimum? Quod cum videret interpres, legit βαλάνοις glandibus. Glandi oblongæ comparari potest. Maluerunt tamen alii ἀκρεμόσιν. Ἀκρεμόσιν, ut supra lib. 2. cap. 7. docuimus, quæ foris duro lignosoque putamine clauduntur, nucis Latini vocant. Hæc lectio non satis commoda videtur. Quippe, ut jam dixi, vox ἀκρεμόσιν, non certum denotat fructum; non ergo potest ad certum fructum adstringi. Audio alios legere δασυφύοισιν, quasi pistacia dactylis, sive palmulis

palmulis familia forent, maximè isti generi, quod prælonga gracilitate curvatum humanis digitis simile est. Ait enim Posidonius expressè, *ὡς τῆ μακροτήτι; in longitudine esse similem.* Locum, quem adferunt ex Plinio, quæ dactylum prælonga gracilitate curvatum dicat, supra libro secundo cap. 8. corruptum esse demonstravi. Non repetam dicta, sufficit inde concludi nihil posse. Eodem capite probavi, palmam ab antiquis Græcis non fuisse vocatam δάκτυλον. Plinii ævo dactyli inauditi hac notione, vulgus autem recentioris Græciæ hoc nomen usurpavit de palmæ balanis. Posydonius verò etiam non videtur Plinio recentior. Nec enim recentiorum follet Athenæus adferre testimonia. Ex antiquis hunc fuisse ex Suida probatur; Ποσειδώνιος Ἀλεξανδρείης φιλόσοφος ἐπιπέτης μαθητὴς Ζηνῶνος ἔκτιστος. Zenon hic fuit Discipulus Zenonis Musæi qui Magistrum habuit Diodorum cognomento Cronon. Hi ex antiquis fuerunt philosophis. Non fit ergo verisimile, sic scripsisse Posidonium. Puto ergo philosophum scripsisse ἀμυγδαλίαις, tum quod autopsia ipsa doceat pistacia non dissimilia amygdalis, tum quod Theophrastus & Colophonius Poeta, pistacia amygdalis comparant. τὸ δὲ ἴδιον ἴσχυλῶδες, cuius interior nucleus (adempto exteriori cortice rubro) virescit; quod similiter ipsa experientia comprobat. Hoc cur neglexerit interpres, causam video nullam; præsertim, cum ita se res habeat. Dempto enim cortice rubro, nucleus foris virescit, intus albet. καὶ τὸ κατεῖον τῶν σπόδιων. Rectè interpres, ἀπὶ καυνοῦ καίουν reposit, καίτοι σίκετα; venenum, quo periit Socrates. ἦτοι καὶ ὁ ἄρχιμος. Vertunt, sapore minus grato. Optimè Dalecampius in marginalib. ad Athenæum notis. ἦτοι ὁ ἄρχιμος. χυμὸς, χυλὸς, sapor. ἄρχιμος tamen à Medicis vocantur, quæ bonum succum alendo corpori præbent. Vide cap. 19. lib. 1. ubi voces χυλὸς, χυμὸς exponuntur. Potior illa sententia, quæ ad substantiam vocem ἄρχιμος ducit, ut significet, quæle alimentum dent pistacia. Nunc quæ Dioscorides habet, videamus. πικρὰ καὶ ὁμοία σπόδιαις, δισόμοια. pineis nucleis similia, stomachoquæ amica. Dioscorides cum inquit, σπόδιαις ὁμοία, nucleum putamini exemptum strobilo comparat; Theophrastus vero suo putamine corticeque contentum fructum, amygdalo comparat. Cæterum apud Theophrastum legendum puto, ἡλικὴ ἁπλοῦς τὰ ἀμυγδαλίαις, quod pistacia magnitudine cedant amygdalis. Arbor pistacia ferens tota facie rere-

pediculis pendentes, ita ut non male Colophonius Poeta, πικρὰ ἀρχιμοῦσιν ἀμυγδαλίαις τὸ φανταί. Nuces amygdalini fructibus minores sunt, pineis vero nucleis paulo majores, duplici cortice munitæ; nucleum intus habentes, figura oblongæ, superius in acumen desinentes, inferius pediculi, cui adhæserunt, vestigium retinentes, ab una parte tumidiore & in angulum desinente ventre protuberantes, una commissura, per mediani anguli longitudinè transeunte, cum maturerint dehiscentes. Exterior cortex carnosus ac odoratus modicè rugosus, summo amygdalæ putamini substantia, & colore non dissimilis, qui facile à maturo fructu recedit. Interior cortex sive putamen colore albidum, superficie læve ac glabrum, substantia durum, lentum, fractu contumax, ac quasi osseum, intus ruffæ ponticæque nuti similem & æqualem nucleum continens, substantia tenerum, pinguem, rubenti corio & odorato obductum, foris colore flavo virescentem, intus candicantem, gustu dulcem, valdè suavem, tenuem, orisque halitum commendantem. Nuces eligito ponderosissimas, majores, sponte sua modicè dehiscite commissura plenum, recentem, neque rancidum, neque rugosum, neque situ oblitum nucleum ostendentes. In Persia, Arabia, Syria, & apud Indos arbor hæc reperitur, fructumque fert; invenitur & in Narbonensi Gallia, & Hispania, sed fructus raro reddit maturos. Apud Batavos è semine sive fructu nascitur, sed nec florem, nec fructum fert, & ni adversus frigora muniatur, hyberno gelu læditur & perit.

Ἐξ ὧν τὰ ἰμάτια, &c. Indos veste linea vestitos quondam fuisse Arrianus in Indicis docet. ἰδὲν εἰς Ἰνδοὺ λίνην φέρουσι, καὶ τὴν λίνην Νίαντα, λίνον δὲ λίνον τῶν ἐν Ἰνδοῖς καὶ ἐν τοῖς Ἰνδοῖς λίνου, τὸ δὲ λίνον τὸ ἢ λαμπερὸν ἐστὶν τῶν ἰνδοῦν λίνου πάντες ἢ μὲν αὐτὸν αὐτὸν λαμπερὸν τὸ λίνον φαίνεται ποιοῦσιν. Linea veste utuntur Indi, ut ait Nearchus, lino ex arboribus facto: quæ de re mihi jam dictum est: hoc quidem lino aut reliquis lino candidus est, aut nigri ipsi cum sint, faciunt, ut candidus id quam est, esse videatur. Supra arborem descripsit quæ lanam fert, & quæ à Theophrasto cap. 9. hujus libri delineatur. An igitur planta ex qua lino & lana eadem? Ita certe ex Arriani loco citato magis viri colligunt. De utraque tamen Theophrastus tanquàm diversa egit. Nam capite quo foliis vitigenis describit laniferam ex qua Indorum vestes fiunt, folia inquit esse similia mori foliis. Ex India hodie ad nos & lineæ & lanæ adferuntur vestes, sed de arbore an una eademque sit, certi nihil intelligere potui. Cæterum vereor Theophrastum deceptum, arboremque moro similem ipsam morum esse; nec esse lino, sed sericum quod ex hac colligunt arbore; sericum autem in moro generatur beneficio bombycum qui foliis mori vescuntur.

Pistacium.

bintho similis est; Folia hujus quam lentisci majora, teretibus ac lentisci modo & ramuleculis utrinque emergentia, colore è viridi in luteum inclinante; flores fert racemosos, teretibus instar purpurascens; præcedunt fructus racematum è ramorum extremitatibus, ex suis

τὸ δὲ ἔλας σπόδιαις. Si tota planta similis cynorhodo, id est, caninæ rosæ, quomodo foliis potest dici mori? Corruptus ergo codex. Plinius libr. 12. cap. 6. Sed unde vestes lineas faciunt, foliis moro similis, calyce pomi cynorhodo. Serunt eam in campis; nec est gravior ullarum prospectus. In antiquo codice scriptum, foliis moro similis, calyce bombycino rhodo; in aliis autem posterior vox desideratur. Primus mendum in verbis Plinii citatis olfecit Hermolaus, qui ex Theophrasto corrigi, similis, calyce pomi cynorhodo. Notat etiam in vetustissimis codicibus cynorhodo, non rhodo legi. Et pessime quidem hæc de causa audit Hermolaus: Planè, inquit, videtur inoposturam facere voluisse lectoribus. Et verba Theophrasti subtexunt, ut omnibus palam fiat, quam vera Hermolaus tradiderit. Planta, inquit is, ex quibus vestes conficiunt, folium moro simile habet, totam autem stirpem cynorhodo. Hæc ad verbum Theophrastus, in quibus verbis similem esse laniferam arborem calyce pomi cynorhodo dixit; nec scimus, ajiit, unde Hermolaus collegerit valere argumentationem à similitudine totius ad totum, ad similitudinem partium ad partem. Vt si sic argumenteris. Tota simia toti homini similis est; ergo simia nasus naso hominis. Ita & si tota arbor lanigera similis est cynorhodo; non consequetur, (putant) ut calyx pomi arboris lanigera similis sic calyx pomi cynorhodi. Publica ante Hermolaum lectio impressorum codicum erat: calyce bombycino rhodo. Ex qua, si Theophrastum & Plinium convenire volumus, hanc eliciemus lectionem; corpore totò cynorhodo. Hoc est, stirpis universitate. At durior, (quis inferet) correctio. Non negant; sed multo duriores ajiunt præcessere aliæ; quas tamè fateamur necesse sit, veriores esse Sybillæ foliis, puta tā eximis scriptorū testimoniis obvellatas. Ita porro argumētantur. Sed si arbor toto habitu cynorhodi est, ut volunt, unde folia moro similia? Quare

Theophrasti codicem corruptum puto. An legit Plinius, τὸ ἢ μῆλον φυτὸν τοῖς κυνορρόδοις, calyce pomi cynorrhodi. Omnino legit, τὸν δὲ κύπιον τοῖς κυνορρόδοις ὁμοίον, vel τὸν ἢ κύνιον ἢ μῆλον τοῖς κυνορρόδοις ὁμοίον. Cytinus; sive calyx pomi similis cynorrhodi cytino. Calycem vocat quo linum continetur. Serunt, inquit Plinius, eam in campis; addit Theophrastus, per ordines. Quare procul aspiciendi vites esse apparent, pro quibus apud Plinium, nec gratior ullarum prospectu. Verus codex habet, nec est gratior villorum aspectu. Scribe ex Theophrasto, nec alius est quam vinearum aspectus. Id est, quod Theophrastus ait, διὰ τὴν πρόρρητον ἀφορῶσιν ἀμπελοὺς φαίνονται. Meminit laniferarum arborum Herodotus in Thalia cap. 106. ubi de India agit. τὰ δὲ δένδρα τὰ ἄγρια αὐτῆς Φίρει κρητὸν εἶδος κελυγῆ τε ἀσφίγγου, καὶ ἀριτὴ τῆ δάπ τῶν ἰσίων. καὶ ἰδὲ τὸν ἐν Ἰνδοὶ δάπ τῶν δένδρων ἰσίων τε. Præterea agrestes arbores pro fructu lanam ferentes, ovilla tum pulchritudine, tum bonitate præcellentem, qua in vestiarium Indi utuntur. Utrum Herodotus, quia Theophrastus cap. 9. an vero quam hoc capite 5, describit, intelligat, me fugit. Certe, si non eadem est quæ cap. 9. describitur, me ignorare fateor, qualis sit arbor.

Ἐπίκουρος δὲ, &c. Apollonius in admirabilibus, ubi hunc Theophrasti locum recitat, addit fabam in India non reperiri. Θεόφραστο δὲ ἢ ἀπὸ φυτῶν ἐν Ἰνδοῖς μὴ γίνεσθαι μήτε ἰσίων, μήτε φασγόν, μήτε κύπιοι. An ergo mancus Theophrastus codex? An Apollonius de suo κύπιοι fabam addidit, quod apud Theophrastum legatur, καὶ τὸ ἀδία τὰ πῦρ ἡμῶν ἐστὶν. De hordeo triticoque Indico vide cap. 4. lib. 8. historiarum. Aliud genus inquit esse hordei sylvestris, quo panem suavem, atque alicam bonam conficiunt. An genus illud describit, quod à Diodoro βόσμορον, vel, ut apud Strabonem legitur, βόσμορον, vocatur? Πολὺ δὲ ὄσπερον καὶ ἀσφίγγου, ἐπὶ δὲ ὄσπερον καὶ τὸ ἀσφίγγου βόσμορον, καὶ μὴ τῶν ἄλλων πλεον τῶν ὄσπερον. Μετὰ τὸν ἰσίων. Magna leguminum in India copia & varietas. Adde Oryzam & quod vocatur bosporum; aliaque complura ad vitæ sustentationem commoda. Idem Diodorus paulo infra, τὸ ἢ ἰσίων καὶ τὸν ἰσίων τὸν ἰσίων καὶ τὸν ἰσίων. Iterum fructus colligunt circa solstitium æstivum, in quod orizæ, bospori, sesami, & milii satio incidit. Strabo libr. 15. ἀπὸ δὲ τῆ βόσμορον, ὅν φασγόν Ὀσπίου δὲ: δὴν σπ τὸς ἐπὶ κρητὸν τῆ βόσμορον καὶ τῆ βόσμορον καὶ τῆ βόσμορον. ἢ ἰσίων ἀπὸ τῆ βόσμορον, καὶ τῆ βόσμορον καὶ τῆ βόσμορον. Bosporum Onofricus ait frumenti genus esse minus tritico, & inter apianes nasci: torrens autem, cum in area exouritur, sed jurare istos non prius ex area se allaturos, quam igni frixerint: ideo faciunt ne semm exportetur. Recte meo iudicio interpret, ἀπὸ σπ τὸς, legit σπ τὸς. In antiquis codicibus lectionem hanc reperiri, auctor nobis Casaubonus. Idem etiam interpretis lectionem probat, vocemque hanc sibi incognitam refert. Quod benigne accipi oportet. Nempe q. d. hoc loco nullum aprum, idoneumve sensum præstare; alioquin σπ τὸς & σπ τὸς, eandem habet apud Græcos significationem, quam præciosum, colendum venerandum, sanctum, apud Latinos. Hesychius σπ τὸς, ἰσίων, ἄγιον, σπ τὸς, σπ τὸς. Cæterum utrum, βόσμορον an βόσμορον legendum, hæreo. Βόσμορον hordeum esse sylvestre, cuius mentionem noster facit Theophrastus, asserere non aulin.

Μῆλον ἢ ἀπὸ τῆ βόσμορον, &c. Batavis oryza truncato nomine τῆ βόσμορον dicitur. Ex ea edulii genus parant, pueris & mulierculis (de senioribus nihil dico) valde expeditum, præsertim si saccaro & cinamomo super asperso exhibeatur. Coquitur in lacte bubulo, aut amygdalarum cremore, aut carniū pingui jure. Boni saporis est edulium, ori gratum; bene nutriens, concoctu haud difficile; stomacho conveniens; mediocriter quia alvum adstringit, & ventriculum roborat. Hispani Belgæque ex oryza farina, & gallinarum pectoribus elixis & incisis, cum saccaro & lacte lento igne coctis, ligneoque instrumento valide subactis, suavissimum ac gratissimum cibum, quem album; nostri witte pap vocant, parare solent; plurimi quidem alimenti, sed paulo crassioris, saporis tamen præstantissimi, & virginibus expediti. Oryzam recentiores Græci λείψανος vocarunt. Hesychius λείψανος ὄσπερον. Nomen illud inditum, quod in palustribus nascatur locis, eaque amer. Busbequius; Cæsareus legatus ad Othomannum Turcarum imperatorem, epistola prima. Fimus Philippiopolis, vidimus in locis palustribus & aquosis oryzam instar tritici crescentem. Idem Strabo libr. 15. de solo natali & cultura orizæ. τὸν δὲ ὄσπερον φασγόν ὁ ἄριστος. Καλοὶ ἰσίων ἐν ἰσίων κρητὸν, περὶ τῆ βόσμορον καὶ τῆ βόσμορον. Aristobolus dicit, oryzam in aquis eluvionis stare; factis areolis quibusdam, eam continentibus. Eadem Megilli-

sententia. Idem Strabo, Μέγιστος δὲ τὸν ὄσπερον ἀπὸ τῆ βόσμορον φασγόν. ἀρτίως δὲ καὶ φασγόν δάπ τῶν κρητῶν ποταμῶν (in M. S. non dissimili sensu ἀρτίως ἀπὸ τῆ βόσμορον) ἰσίων. Megillus scribit, oryzam ante pluvias feri, cultu tamen irrigatione indigere, & clausis aquis irrigari. Dioscorides etiam plantam hanc in palustribus & uliginosis nasci tradit libr. 2. cap. 117. ὄσπερον τῶν σπηραῶν ἰσίων εἶδος, φασγόν ἐν ἰσίων τῶν ἰσίων καὶ ἰσίων. His in verbis animadvertendum, quod ait, σπηραῶν ἰσίων, εἶδος. Galenus non inter σπηραῶν, sed inter ὄσπερον legumina recenset, cum contra inter frumentacea à Dioscoride referatur. Galenus lib. 1. de aliment. facultat. cap. 16. & 17. ὄσπερον κρητὸν ἰσίων τῶν δηνυτῶν. σπηραῶν ἰσίων ἀπὸ τῆ βόσμορον, καὶ τῆ βόσμορον. πικρὸς, ἰσίων, φασγόν, ἰσίων, ὄσπερον, ὄσπερον. Legumina appellant ea Cerealia semina, ex quibus panis non fit, ut puta fabas, pisas, ciceras, lentes, lupinos, oryzam, ervum. Nobis probatur Dioscoridis sententia, non tantum, quod certum sit, ex oryza fieri panem; sed quod tota facie & habitu planta hæc frumento quam legumini sit similior. Immo cum leguminibus nullam, cum frumento summam habet similitudinem. Aspice caulem, folium, semen, reliquamque faciem ac ideam plantæ. Mendi suspicio nulla: statim enim capite sequenti 17. de oryza, ac ileguminum præcipuum esset, agit.

Τὸν δὲ ὄσπερον, — Faciem oryzae, Plinius lib. 18. cap. 7. his ferè verbis inter frugum genera hanc esse tradit. Hordeum Indis sativum & sylvestre, ex quo panis apud eos præcipuus. Italica maxime quidem oryza gaudent; ex qua prisanam conficiunt, quam reliquis mortales ex hordeo. Oryza quidem folia carnosæ, porro similia, sed latiora, altitudo cubitalis, stros purpureus, radix gemmea rotunditatis. Nugatur Plinius. Milii hordeique folia fert oryza etiam in Italia, Mediolanensi agro; & ea quidem non instar porri carnosæ, nec latiora, sed quæ nullæ vel perquam exiguam cum porro habent similitudinem, & multo portaceis angustiora. Quare, si pro porro, hordeo substitui non debet, mala utitur comparatione Plinius. Hordeo sunt similia, sed paulo latiora. Florèm nunquam observavi; & nescio quæ sit gemmea radice rotunditas, cuius apud Plinium fit mentio. Dubitant adversariorum auctores, utrum gemmea rotunditatis radice oryza sit bosporum, quod Romanis ac Græcis invadebat India, Syriæque barbara, jurejurando adigere solita messorum & institores, ne, prius quam excoxisent, ulli venderent; veriti, ne semen in alias regiones communicaretur.

Oryza.

Ἄριστος φασγόν, &c. Male in Aldino codice φασγόν legitur. Quid φασγόν sit, ad finem cap. 3. libr. 8. docetur, quem locum adeat diligens lector. Oryzae radix triticea est; culmus hordeaceus cubitalis, non raro major, interdum bicubitalis, sæpe sesquicubitalis, geniculatus, tritico

lico crassior, firmiorque; folium milio aut hordeo non dissimile, sed latius, in culmi summitate spicam prodiit, rigidulam in ramulis, qualis milii, *φάβη*, *juva*, divulsam. In his spicatum alterno situ inest granum, cortice subflavo, aspero, tenuibus, acutis seu angulosis striis in longitudinem donato, ovi ferè figura, superne aristæ five ramulis adhærens. Granum deglubitum, five gluma seu cortice expoliatum lacteo ferè spectatur colore, pellucidum, durum, pulchris gratius atque candidius, quovis præstantissimo tritico. Oryzam hanc ex India originem traxisse, & per univèrsam orbem disseminatam esse extra omnem poni debet controversiam. Hæc præcipua omnium Indiæ orientalis locorum annona est. Hinc Indis loco panis est, ex ea placentas parantibus. Ex eadem in China potum faciunt, quem in Peru *acuam* vocant; in Iaponia vinum, quod Iavenses *aracle* nominant; in Pegu aquam extrahunt, quæ cum aqua vitæ certat. Distinguunt in Oryzam optimam, quam *girafol*, & in viliozem, quam *chambasal* Indi vocant, ut recentiores, qui Indiam descripserunt orientalem, testantur. Quibus in locis apud Indos nascatur, supra dixi. In Mediolanensi agro locis depressis, & patente planitie udis feritur, & non difficulter provenit; solum tamen in quo provenit euripis & illicibus, à flumine è lacu *major* vocato, ductis, crebrius, quoties opus iudicant, ac necessitas urget, rigant, alioquin nullum aut inane granum laturum; ut admiratione non careat, tam ficcum & exuccum granum tam palustri & humenti delectari solo, bonum alimentum, & delicatulum suppeditare, etiamque valetudini prodesse posse. Hujus mæsis ferotina est, circa æquinoctium autumni, vel circa finem mensis Septembris, vel paulo ante. Maturescit enim æstivis foliis multis. Hæc causa est, cur apud Batavos, quamvis ipsis solum satis humidum & udum, granum non proferat; quippe tellus cœlumve nimis ipsis frigidum. Granum verò non sua gluma rectum, sed decortiatum, & repurgatum adferri solet.

Ἄλλο δὲ ἐν Ἰνδῶν, &c. An illud semen est quod Herodotus in Thalia cap. 100. milii facie describit? Καὶ ἀντιοχίαν ἐστὶν ὅσων κέρχρος τὸ μέγιστος ἐν κελύκει αὐτῶν ἀπὸ τοῦ ἔδαφος: ὃ συνέχεται. αὐτῇ τῇ κελύκει ἐφουσίτη ἐ σπέρματι. Est eis semen quoddam milii instar, sua sponte nascens è terra, suo in calyce: quod cum ipso calyce lectum coquunt, eduntque. Quondam putavi ob Herodoto oryzam describi; sed hæc feritur, nec milio satis similis. Milii semen visu fœno græco non dissimile; uno enim eodemque colore, magnitudine non multum dissimili, sed facie diversa est.

Ἄλλο δὲ ἐν Ἰνδῶν, &c. Hæc satis negligenter reddidit Plinius. *Oleiva* Indiæ sterilis præterquam oleastri fructu. Addit Theophrastus. Et natura penè inter oleum & oleastrum; folio latiore quam oleastri, angustiore quam oleæ.

Ταῦτα δὲ αὐτῶν Ἰνδῶν. Multo plura nascuntur in India, quæ infra libr. 9. recenset, cinamomum, casia, nardum, aliaque aromata. De India Strabo libr. 15. ex auctoritate Aristoboli, cujus codices deperditi sunt, quod maximore dolendum; Καὶ πολυφάρμακον δὲ, καὶ πολυὺν ἴσον τῶντι σπέρματι, καὶ τὴν εὐαίτιαν, ἀπαιτῆ καὶ πολυζωομαρῶν, ἐ οὐτῶ εἴρηκε, καὶ ἀλλοτῶν ἀποσπῆσαι ἢ οὐτῶ, ἐπὶ καὶ ἰσμοῦ εἴη τὸν ἀποσπῆσαι π τὸν ἐλασθῆσαν, ἰσ μὴ ἀποσπῆσαι ἐ τῶ ἀκτῶ αὐτοῦ. Ἰανουαρίου δὲ, ἀποσπῆσαι ἢ πῆλεις τυχάνειν ἐ τῶ ἰσ βασιλεῶσιν. Item Indiam multa medicamenta habere, & multas herbarum radices, tum salutaris, tum noxias, quemadmodum & multos colores, & hic & alii dixerunt. Addit legem esse, si quis exitiale aliquid invenerit, nisi & remedium ejus reperiat morte plecti; sed si adinvenerit, honorem ei à regibus haberi. De Iacca, quæ etiam in India provenit. cap. de anchusa egi. Et hæc quidem in India orientali, Ex occidentali, maxime ex insulis Canadianibus, & Virginianis, Novaque Belgica quædam accepimus, quorum icones nemo tradidit; descripta autem sunt à Casparo Bauhino, botanico, anatomico, practico, dum viveret celeberrimo. Et clariss. D. Ioannes Brostherhusius, vir in omni studiorum genere excellens, dedit nobis ramulum cum foliis fructibusque. Fructus hos Clariss. & summus & Botanicus Carolus Clusius exoticorū lib. 2. c. 16. describit. In decimo sexto fructu, qui pruni sylvestris in spina nascentis erat magnitudine, quandam differentiã observabam initio. Nam alii apicem illum sive cristam summo fructui inhaerentem, & à pediculo pendentem planam habebant; aliis in illo apice bina tubercula incidebant; ab una parte pediculi unum; ut eminentes oculis, totusque apex, avicula capitellum sursum elato rostro referre viderentur. Spadiceo ex fusco coloris erat hic fructus, (qualis & noster) atque rugosum foris corticem habebat, interna parte ex spadiceo flavescens, tenellum nucleum continens, sive verius officulum, sphericæ

Globuli saponarii fructus xvi. à Jacobo Gareto Clusio donatus.

prorsus formæ, coloris atque, adeo solidum, ut ne lima quidem offedere, aut abraderè quippiam possem, nedum cultello aperire. Infima pars nonnihil candidabat, quæ tamen adfricata candorem illum amittebat. Binis aliis ejusdem generis septennio post ab eodem Iacobo Gareto accipiebam, non singulari bacca constantes, sed gemina eaque majora, ut etiam cerasum æquarent, abrupto pediculo, cujus vestigium adhuc appareret. Sic ut magna ex parte geminus fructus ex uno pediculo nasci videatur, quemadmodum in periclymeno recto. Longe recentiores autem erant postrema illa bacca. Nam tenaci admodum & glutinoso succo adhuc abundabant; fusca quidem illæ, sed quæ luci opposita, ex rubro flavescens coloris apparent. Altera illarum per medium scissâ, officulum reperiebam jam prædicto simile, durum, & adeo nigrum, ut ex ebano quispiam tornatum existimare potuisset. Quam porro Garetus ab Anglis ex Guyana diceret relatum, ejusque pulpa manibus confricatis, deinde aqua elotis, spumam excitatam, & ejus rei causa sope berrieas, id est, saponarias baccas ab illis esse appellatas; non dubium esse iudicabam, quin esset fructus, ille quem Ovidius parte prima generalis & naturalis historiæ libr. 9. cap. 5. & Nicolaus Monardus libr. de simplicibus Medicamentis ex occidentali India delais sphericæ saponariæ nomine donarunt. Hæc Clusius. Experientia docuit, non esse easdem sphericas, quas Monardus delineat cap. 65. ubi ait. Capsula mihi missa fuit subere contexta, plena sphericis valde rotundis ac nigris, atque splendidibus, sic ut ex ebano confectæ viderentur. (Hoc de interiori accipiendum foret nucleo, si idem foret fructus.) Eæ vero constabant, ex fructu in pumila arbore nascente magis contorta quam recta, veluti ruscus, cujus folia simili sunt similia. (planè dissimilia sunt, quæ nos à Clariss. Brostherhusio accepimus.) Ferunt ii frutices rotundum fructum nucis magnitudine; lenta quadam pulpa tectum, qua sublata, relinquitur sphaera quadam maxime rotunda, coloris nigri, adeo dura, ut nisi malleo aut alia quapiam re solida & dura confringi nequeant. Saponis vicem præbent hi fructus, quoniam si binis aut ternis, cum calida aqua vestes eluantur, multo nitidiores redduntur, quam si saponis librari ponderè elotæ forent. Plurimam etenim spumam excitant, eisdemque effectus præbent quos sapo; paulatim liquecentes, donec sola sphaerula supersint, quæ officulum sunt hujus fructus: perforantur deinde hæ sphaerula, fiuntque ex iis coronæ ad numerandas præces idoneæ, adeo elegantes, ut ex ebe-

no confectas dicat, tum diutini usus, quoniam difficulter confringuntur. Est vero is fructus adeo amarus, ut nulla quadrupes aut avis eam degustet, aliquot ex iis terræ creditæ, vibi natae sunt, folia gestantes admodum elegantia, & viridia; parvulas adhuc plantas fructum suo tempore prolaturas existimo. Quam vellem ne dixisset folia filicis esse similia? Vel mala comparatione utitur, aut sphaerulæ quas describit Clusius, sunt diversæ ab iis, quas Monardus delineat. Sed mala non videntur uti comparatione Monardus. Quippe Oviedus libr. 4. ait. Sunt in his insulis, (Hispanicis videlicet) & continenti, quædam arbores, quæ à sphaerulis ad preces ad numerum recitandas necessarias, & à saponi cognomen acceperunt; quarum folia filicis folia nonnihil referunt, licet minora sint, celsa sunt & formosæ, fructum ferentes, avellanae aut cerasi magnitudine, corolla insignitum, minime edulem, qui sole exsiccatum sub flavum colorem retinet: Is officulum intus continet, globulo bombardorio æquale; rotundum, nigrum, & si solis radiis opponatur, subrufum, quod semen exiguum & amarum habet. Ex his officulis perforatis fiunt supra dictæ corollæ, non inelegantiores, quam si ex ebene confectæ essent; immo iis præstant, quod leviores sint & minus fragiles. Fructu integro cum aqua calida panni expurgantur, perinde atque saponi; at si quis frequentius eo utatur, pannos urit & corrumpit; semel duntaxat necessitatis causa eluisse sufficiat. Pulpa officulum ambiens ea est quæ saponis vicem præbet. Ramulus (cujus imaginem appingi curavimus) spithami ferme est magnitudine, nodis frequentibus præditus, colore cineritio; folia demptis appendicibus colore & forma aurantiis sunt simillima; minora tamen & angustiora, ac in acutum magis desinentia. Fructus satis luculenter descripsit Clusius, adeo, ut supervacuum sit plura de iis dicere. Aliam ex insulis Cannadensibus accepimus plantam, quam nescio cur Epimedium virginianum vocent. Virgæ ex radice fibrosa emittit lignofas, duras, flexibiles, partim erectas, partim humi repentes, nisi cultura accedat; tum enim fruticulus fit non inelegans. Folia fert in uno pediculo tria, instar foliorum trifolii disposita, quorum particularia sunt latiuscula, lævia, dilute viridia & splendentia, crassa, apocino latifolio

Apocinum trifoliatum, Indicum
vulgo Epimedium.

non dissimilia; eodemque etiam modo decerpta aut læsa, lac emittentia acre ac fervens. Quare apocinum trifoliatum appellare placuit, nec floruit, nec fru-

Vitis Hederacea Indica.

ctum unquam tulit. Vitis hederacea, vitis hederæque instar altè scandit, sarmenta que emittit vitigena, sed claviculis ad instar polyporum cirris prædita; quibus lignis, lapidibus, chartæ omnique aliæ materiæ propinqua adeo firmiter adhæret, ut avelli nequeat. Foliis constat ex uno pediculo quinque, quorum singularia vitalbæ nonnihil similia sunt, sed multo latiora, rotundiora ac tenuiora, autumnali tempore, antequam cadunt, rubentia. Florem fert muscosum, vitigineum, fructum audio hederaceis corymbis non dissimile. Aristolochiam Indicam cap. de aristolochia descripsimus. Utriusque sigilli cap. de sigillo Salamonis habes descriptionem & ico-

nes. Alii five molyos virginiani delineationem ex cap. de phalangio pete. Vocatur enim phalangium verginianum.

Perficaria Virginiana.

Aliam stirpem accepimus, quam perficariam Indicam vocant, quod flos perficariam referat, alioquin tota planta betæ similior est. Ex radice crassa, magna, betæ albæ non dissimili stolones verno tempore emittit multos, altitudine tricubitales, aut altiores, mediocriter crassos, carnosos, virides, nonnihil striatos, in ramulos effusos; folia magna, lata, lævia, resplendentia, carnosæ, dilute

Perficaria Virginiana.

sa, dilute viridia; quo ad formam, perficariae non diffimilia, sed decuplo; ut ita dicam, majora, ac multo latiora: flos perficariae julo similis; sed multo minor, colore albicans, nec aequè rubescens. Cannabilla Virginiana ex

Cannabilla Indica.

radice lignosa, fibrosa, dura, multos emittit verno tempore caules, ad humanam altitudinem nonnunquam accedentes, duos ac nonnihil lignosos, purpureos, maculis sive lineis quibusdam nigrantibus praeditos; folia dura, aspera, rugosa, nigricantia, longitudine sex, septem unciarum; duarum aut trium latitudine, ex longo pediculo dependentia. Florem habet in summo caulis aliquo modo umbelliferum, colore dilute rubente ad instar cannabini, qui nunquam sese expandit, sed quasi conclusus manet, ac in floccum evanescit. Floret mense Septembri octobrique. Virgae aureae mexicanae, ex un aradice cau-

Virga aurea Virginiana.

ies plures, nonnihil tamen reclinati assurgunt; circa quos folia palmaria, sesquiunciam lara, crassiuscula, splendens, in summitate breviora. Ex foliorum alis rami prodeunt, quibus flores saturate lutei, sursum spectantes, facie chrysofomi, unam tantum caulis partem occupantes insident. Huic altera similis, foliis tantum magis rugosis, & nonnihil incis. Lyfimachia Virginiana (quam Alpinus Hyofcyamum, Bauhinus Lyfimachiam corniculatam vocat) planta est ramosa, duorum aut trium cubitorum altitudine, forma ad Lyfimachiam latifoliam purpuream accedens. Ex radice oblonga, alba, digitalem crassitudinem superante, paucis fibris, capillata, caulis exsurgit initio rotundus; at supra medium ob plurimos ramos angulosus, subcinereus, laevis, statim à radice in breviores, mox majores ramos, hique in alios late expansos, brachiatus; qui rotundi, paucissimis pilis donati, hinc inde maculis parvis rubentibus variegati; ex quibus, tanquam ex poris, pilus prodit. Folia statim ad radicem plura oblonga, palmum superantia, latitudine unciam vix accedentia; crassa, pallide virentia, laevia, in aetum desinentia; quorum inferiora quandoque lacinianta; reliqua vero obscure sinuata; per horum medium costa alba, ut in Lyfimachia, chamenerion dicta, excurrit. Ex alarum sinibus pediculus articulatus & rotundus prodit; cujus pars supra articulum triuncialis, fistulosa, florem magnum, flavum, quadrifolium, extra folia effert; qui cum primo florere incipit quadrangulus est; eo aperto, verum sole tantum lucente, in ejus medio stilus conspicitur, qui viridis ad articulum usque descendit, & apicibus quatuor sulphurei coloris, crucis in modum dispositis, donatus est, quem stamina octo circumstant, quorum

Lysymachia Virginiana.

quorum quatuor singulis foliis alia quatuor interjecta sunt: hisque singulis capitulum oblongum albicans infidet: ipsi vero flori, calycis in modum, folia quatuor oblonga, angusta, pallida, subjiciuntur. Flos odoratus est, nonnihil ad heiri, vel porius ad lilyasphodeli lutei odorē accedens, ultra diem non persistens; cum is qui sub vesperam aperitur ad sequentis diei vesperam flaccescat, unde ephemerum dici meretur. Flore cum pedicello ad articulum delapso, altera pediculi pars sesquiuncialis, sensim ad uncias binas, etiā ternas oblongatur, & in siliquam five corniculū abit, & propter semen copiosum, nigrum, parvumque quod continet, intumescit; quod ubi maturuit, ipsa cornicula, quæ utrimque ad caulis latera numerosa sunt, in quatuor partes dividuntur. Vere satum, tota æstate & hyeme sine caule remanet, at sequenti anno, circa veris finem caulescere & Iunio florere incipit. dein semen maturefcit, & ex decido femine (annua enim est planta) autumno delabente singulis annis copiose & usque ad autumnum floret. Alpinus credidit esse hyoscyamum nigrum Virginie familiarem, quod folia, siliquæ, & femina ad hyoscyamum Ægyptium ab ipso descriptum accedant; ad quem quidem femina magnitudine & colore maxime accedunt. Ex sapore insipido sub dulci conjicitur esse frigidioris temperamenti, cujusmodi est Italicus hyoscyamus.

Corthusa Indica, vel hederâ terrestris Indica vulgo vocata ex radicibus capillaceis cauliculos promit repentes, subrubros, folia corthusæ à Mathiolo descriptæ familia; Majo mense cauliculum promit exiguum, digiti majoris longitudine, in quibus flosculi palliduli antequam pandantur, figura hyacinthi Medici, postea stellares ac candidi, intus multis staminibus præditi. Eam à professore Groningano Petro Mullerio, hederæ nomine, accepi.

Corthusa Indica, vel hederâ terrestris.

Viola Virginiana foliis hyberno tempore exiit, quæ novo vere iterum promit. Sunt hæc quam vulgaris violæ multo majora, è diluto viridi splendētia, rotunda quidem instar violæ, sed in acutum desinentia, nec per ambitum ferrata. Bis terve floret, vere, æstate, & autumnō. Flosculos fert violæ tricolori satis similes, sed colore ex cæruleo subpurpureos, dilutiores quam vulgaris violæ flores. semen vulgari violæ simile. Odore caret, hyeme foliis exiit.

Viola Virginiana.

Ἐν δὲ τῇ Ἀσίᾳ καὶ ἐν, &c. Dividit ab India, inquit magnus Scaliger; at India regio est. Immo, si Straboni, Ptolomæo, cæterisque Geographis fidem adhibemus, India regio non est. Parthiæ regionem inquit esse Strabo lib. II. ἢ δὲ Ἀσία καὶ ἡ Μαργιανὴ ἀκρωτηριασθεὶς ἐν πρώτῳ, τῇ ἄρ' ἰσὺς τῶν ἐπιπλασίδων, τῇ δὲ ἐν πεδίοις, τὰς αἰχμαίους ἔχοντα. Aria & Margiana provinciæ sunt validissimæ istius regionis (de Parthita loquitur) partim montibus incluse, partim domicilia locis planis habentia. Stephanus, Ἀσία, Ἰνδικὸς καὶ οὐδενίως Περσικὸς καὶ οἰς Ἑλλάδα. Aria dicitur femininis vel neutrius generis, est regio Persica, ut Hellenicus scribit.

Corruptus

læta, quæ lugubris, & Diti dicata? Plinius lib. 16. c. 33. Cupressus advena, & difficillimè nascentium fuit, ut de qua Verbosus sæpiusque, quam de omnibus alijs prodiderit Cato. Natu morosa, fructu supervacua, baccis torva, folio amara, ut pene fruticosi generis, Diti sacra, & ideo funebri signo ad domos posita. Videt lector, multa tradi à Plinio, quæ prohibent lætam dici posse cupressum. Et contra non pauca, quæ docent lentam dicendam esse. Læta enim dici vix possunt quæ morosa, fructu supervacua, baccis torva, folio amara, Diti sacra, quæque funebri signo ad domos ponuntur. Lenta dicuntur, quæ difficillime assurgunt, natuque morosa sunt. Diti sive Plutoni arbor hæc sacra ob multas variasque causas; quæ præcipuè petuntur ex arboris hujus natura, ut illa, quod excisa (sicut alibi plinius dixi & dicam) & decuminata ad radicem usque, non renascitur. Hic antiquitus credebatur, hominem excisum sive mortuum non renasci, & ex cupresso excisa idem quod ex homine mortuo sperabant. Objiciet quis, Theophr. lib. & cap. secundo tradere, in Creta cæsam cupressum regerminare, & ab Herodoto solam piceam, quod minime repullulet. παναλήθρον vocari lib. 6. cap. 37. *ἂν πίτυς μόνη δένδρον πάντων ἀκροπύσσα, βλαστὸν οὐδένα μετρί, ἀλλὰ παναλήθρως ἐκασπύσσεται.* Piceam solam ex omnibus arboribus esse, quæ excisa, nullam sobolem remittat, sed prorsus emoriatur. Respondeo in sola Creta cupressum repullulare, in alijs locis non renasci, eaque de causa inter ea posse numerari quæ cæsa non renascuntur. Dantur & aliæ causæ, cur Diti sacra, quod veteres (qui mortuorum animas, ad inferos descendere credebant) aditum ad Ditem patere non existimabant, nisi cupressus ramus sepulchro affixus foret, & hanc quidem solam animas sequi putabant. Horat. lib. 2. od. 14.

*Linquenda tellus, & domus, & placens
Vxor, neque harum quas colis arborum
Te præter invisas cupressos
Vlla brevem dominum sequetur.*

Potest & alia, & melior à Christianis causa excogitari, quod lignum cupressinum nec cariem nec vetustatem sentiat, resque omnes ab erosione & vermibus ferret; Hinc puta merito cupressum, & sepulchro, & funeribus dicatam fuisse, ut homines discerent, quos mortuos putarent, ad æternam & cupressinam durationem transiisse, jam apice cælum contingentes. Nec tantum mortis quæ jam advenit, sed instantis index ac prænuncia cupressus. *Æthiops quidam* (inquit Spartianus in Alexandro Severo) *è numero militari, claræ inter scurras fame, & celebratorum semper jocorum, cum corona e cupresso facta eidem occurrir, quem cum ille (Alexander Severus) iratus ab oculo removeri præcepisset, & coloris ejus cæctus omine, & corona, dixisse illi dicitur, joci causa, totum fuisti, totum vicisti, jam Deus, esto victor. id est, jam relinque hæc humana, quorum omnium jam potitus es, ac transi ad Deos. Addit Plinius, & ideo funebri signo ad domos positas. Alii januis aut portis affigebant, ne quisquam per ignorantiam domum ingrediens pollueretur, sed non ad omnis ac cujuscunque generis hominum, sed tantum ad nobilem ac divitum ædes ponebatur, Lucanus,*

Et non plebeios luctus testata cupressus.

Varro rogis cupressum adhibitam ait, propter gravem ultrinae nidorem. Fetorem enim cadaveris, odoris sui jucunditate leniebat. Virgil. 6. Æneid.

*Ingentem struxere pyram, cui frondibus atris
Inexunt latera, & ferales ante cupressos
Constituunt.*

Aræ quoque & tumuli, qui pro absentibus erigebantur defunctis, cupressis (quæ arbor erat funebris) & vitis nigris, aut cæruleis ornabantur: mulieres adesse his exequiis non solebant, nisi solutis capillis. Cujusmodi exequiæ illæ sunt apud Virgil. lib. 3. Æneid.

*Ergo instauramus Polydoro funus, & ingens
Aggeritur tumulo tellus, stant manibus aræ
Cæruleis mæstæ vittis, atraque cupresso,
Et circum Iliades crinem de more solute.
Inferimus tepido spumantia cymbia lacte,
Sanguinis & sacri pateras, animamque sepulchro
Condimus, & magna supremum voce ciemus.*

Quæ sparsim de cupresso tradit Theophrastus, ea suo loco à nobis examinantur; nunc examinabimus quæ hoc

capite tradit. In Creta insula nasci tradit, Lycia ac Rhodo, aliisque locis fervidis, ut in Assyria. Arrianus lib. 7 de expedit. Alexand. *λίγη δὲ ἔσται καὶ αὐτὸς αὐτῶν ἐναυπηγῆται ἐὼς ἀπὸ τῶν ἐναυπηγῶν τὰς ἐν τῇ Βαβυλωνίᾳ. τούτων γὰρ μάλιστα τῶν δένδρων ὑπερβαίνειν ἐν τῇ γῆρῳ τῶν Ἀσσυρίων, πᾶσι δὲ ἀδύνατον ἐστὶ ἐναυπηγῆσαι, ὅσοις ἔχουσιν τὴν γῆν πάντων.* Dicit idem, Alexandrum aliam quoque classem construxisse, cæsis cupressis in Babylonia. Harum enim arborum in Assyria tantum copiam esse, sed reliquarum quæ conficiendæ navibus aptæ sine inopia laborare. Creticâ cupressum coronamentum fuisse in agone quodam gymnico ex Plutarcho primo Sympol. Probl. secundo colligunt doctiores. *οὐδὲ ὁ ναυπηγὸς ἀποπέταται τῶν ἰσθμικῶν πίτων, ἢ τῶν κρητικῶν κρητικῶν. ἀλλ' ὅς ἐστι αὐτῶν τοὶ ἰσθμικοὶ συντίθηται καὶ συναρμυροῦνται μέγιστον τὸ κοινὸν ἔργον, ἰσχυροὺς καὶ καλὸν, καὶ σίμωτον παρῆχον, οὕτω κρητικῶν.* Neque navium fabricator Isthmicâ piceam (male vertunt, abietem) aut Creticâ cupressum reliquis priorum lignis ponit, sed ut inter se composita ac concinnata, totum sint opus factura valiaum, pulchrum, utile, sic ea disponunt. Non video, qua ratione, ullo modo ex his verbis probari possit, Creticam cupressum coronamentum fuisse in agone quodam gymnico; quod Isthmicam dicat ac jungat piceam, & Creticam cupressum. Apud Isthmicos quidem pinus coronamentum fuit, sed non sequitur, cupressum idem apud Cretenses certaminis fuisse præmium. De natura Cretensis cupressi cap. & lib. 2. plura dixi, quæ non repeto. Hoc loco quæ Plinius lib. 16. cap. 33. tradit examinabimus. *Huic patria insula Creta, quanquam Cato Tarentinam eam appellat, credo quod primum eo venerit. Et in Ænaria succisa regerminat. Sed in Creta quocunque loco terram moverit quisquam, nisi seratur alia, hæc gignitur, protinusque emicat. Illa vero etiam non appellato solo, ac sponte, maximeque in Idæis montibus, & quos albos vocant, unde nives nunquam absunt, plurima: quod miremur alibi non nisi in tepore proveniens, & nutricem magnopere fastidians. Nec terræ tantum natura circa has refert, aut perpetua cæli, verum & quedam temporaria vis. Imbres aliqui plerumque semina offerunt, & certo fluunt genere, aliquando etiam incognito: quod accidit Cyrenaicæ regioni, cum primum ibi la serpitiū natum est. Plinius natale solum cupressi inquit esse Cretam. Cato vero ex agro Tarentino semen cupressi petere jubet c. 151. Codex Plinii corruptus est, quod à doctissimi viris jam animadversum video: verum ulceri non medentur, saniori parti medicamentum adhibent. Quomodo locus hic ab illis legatur, videbimus; deinde quomodo legi ac corrigi debeat, dicemus. Illorum hæc est emendatio. *Huic patria insula Creta, quum Cato Tarentinam eam appellet, credo quod primum eo venerit, & in Ænaria succisa regerminat. Sed in Tarento quocunque in loco terram moverit quisquam, si naturalis hæc gignitur, protinusque emigrat. In illa vero etiam non appellato solo, & sponso, maximeque in Idæis montibus, & quos albos vocant, summisque jugis, unde nives nunquam absunt, plurima: quod miremur alibi, non nisi in tepore proveniens, & nutricem magnopere fastidians. Nec terræ tantum natura circa has refert, aut perpetua cæli, verum & temporaria quedam vis, imbre aliquo plerumque semina adferente. Certe fluunt genere aliquando etiam incognito: quod accidit Cyrenaicæ regioni. Nihil, inquit, aut parum recessimus ab antiqua scriptura, nisi quod in Tarento, pro in Creta rescriptum, ita necessario flagit ante sententia. Plinius cupressum Cretam dat patriam, Cato Tarentinum agrum assignabat. Differentiam ostendit Plinius. In Tarento, inquit, quocunque in loco terram moverit quisquam, serendo scilicet cupressum, si naturalis hæc terra ei fuerit, gignitur, & protinus è solo in ærem migrat. Naturalis terra est Ænaria, ut vocat Theophrastus, de eadem re loquens. Nam, ut & ibidem scribit Plinius, natura circa has plurimum refert. Sic naturalia saxa Solinus vocavit supra, in quibus nascitur coralium, naturalibus saxis derogatis. *τοῖς ἀντικείνοις τόποις.* Ergo non ubique in Tarentino agro optime proveniebant cupressi, sed in ea tantum parte ubi occurreret naturalis cupresso terra. In illa vero, hoc est in Creta, provenire etiam non appellato solo e sponso. Ita egregie, inquit, emendavimus insinceram editionum scripturam, non appellato solo ac sponte. In Thuanæo vetustissimo codice scriptum est, non appellato solo ac sponso, e quo fecerant, ac sponte, nos, e sponso. Dicit cupressum in Creta provenire, etiam non appellato solo e sponso, id est, requisita naturali terra, sed quocunque in loco ejus insulæ solum gignendæ cupresse bonæ esse fidei, nec e sponso appellandum. Quod vulgo dicimus, appeller à garant. Non omnistellus omnia fert. Ea demum naturalis alicui frugi terra dicitur, quæ illi gignendæ apta est. Virgilius & patrios cultusque habitusque locorum. Patrios naturales exponit**

